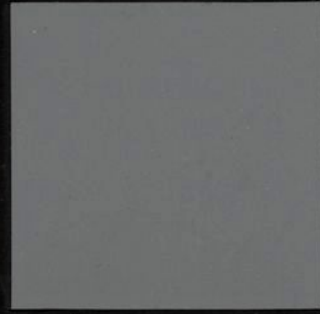
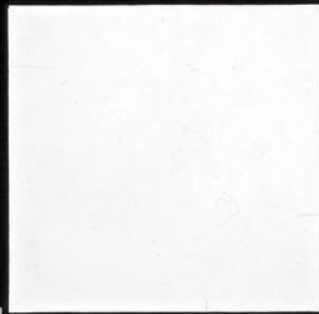
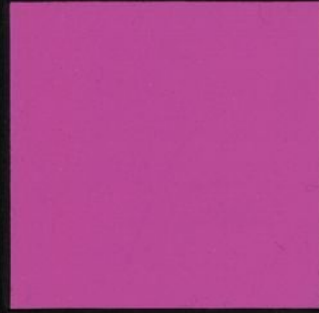
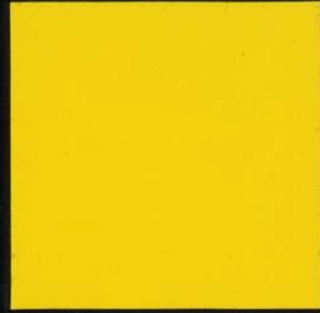
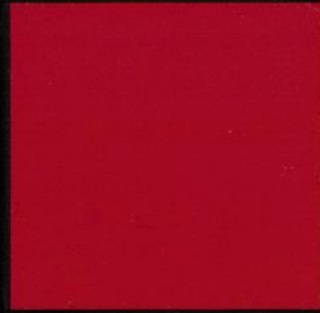
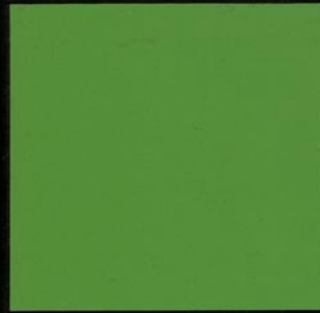
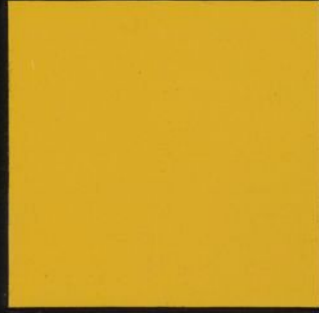
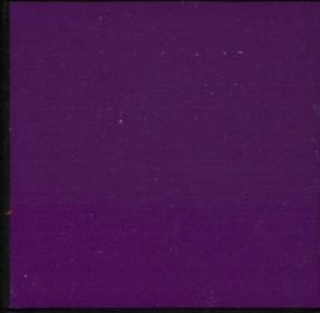
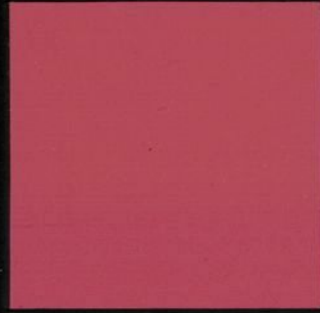
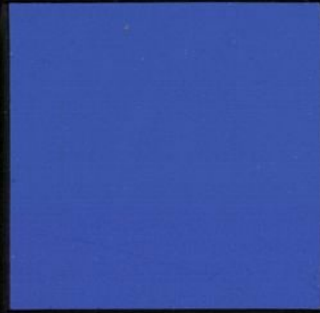
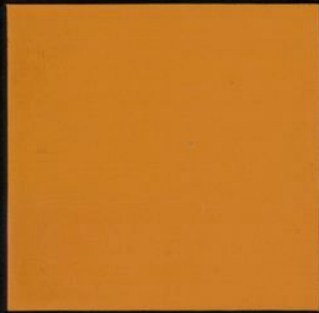
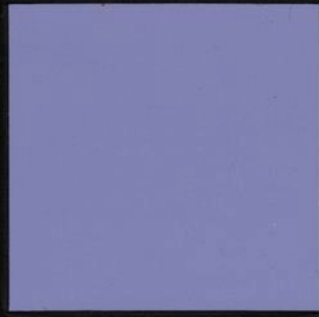
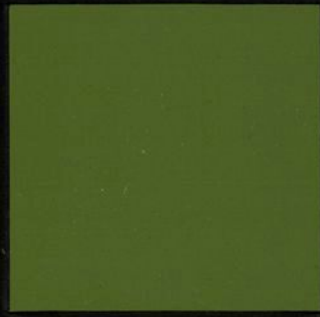
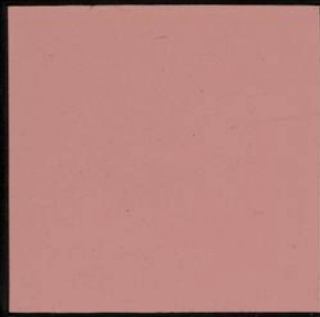
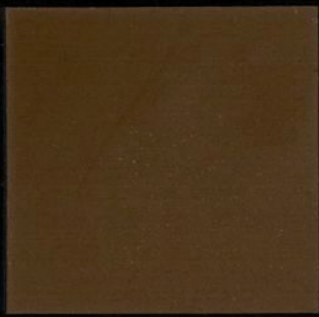

colorchecker CLASSIC

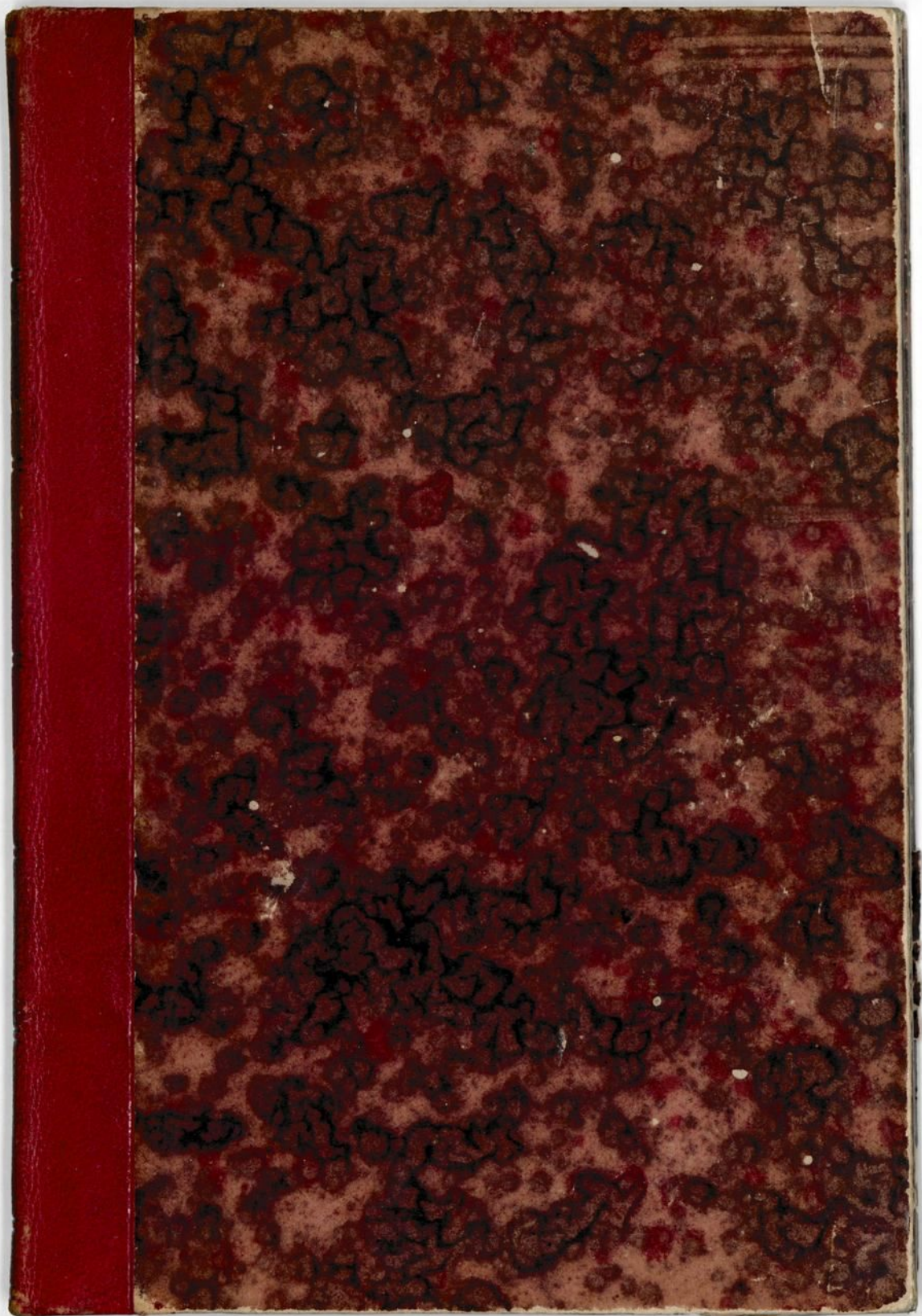

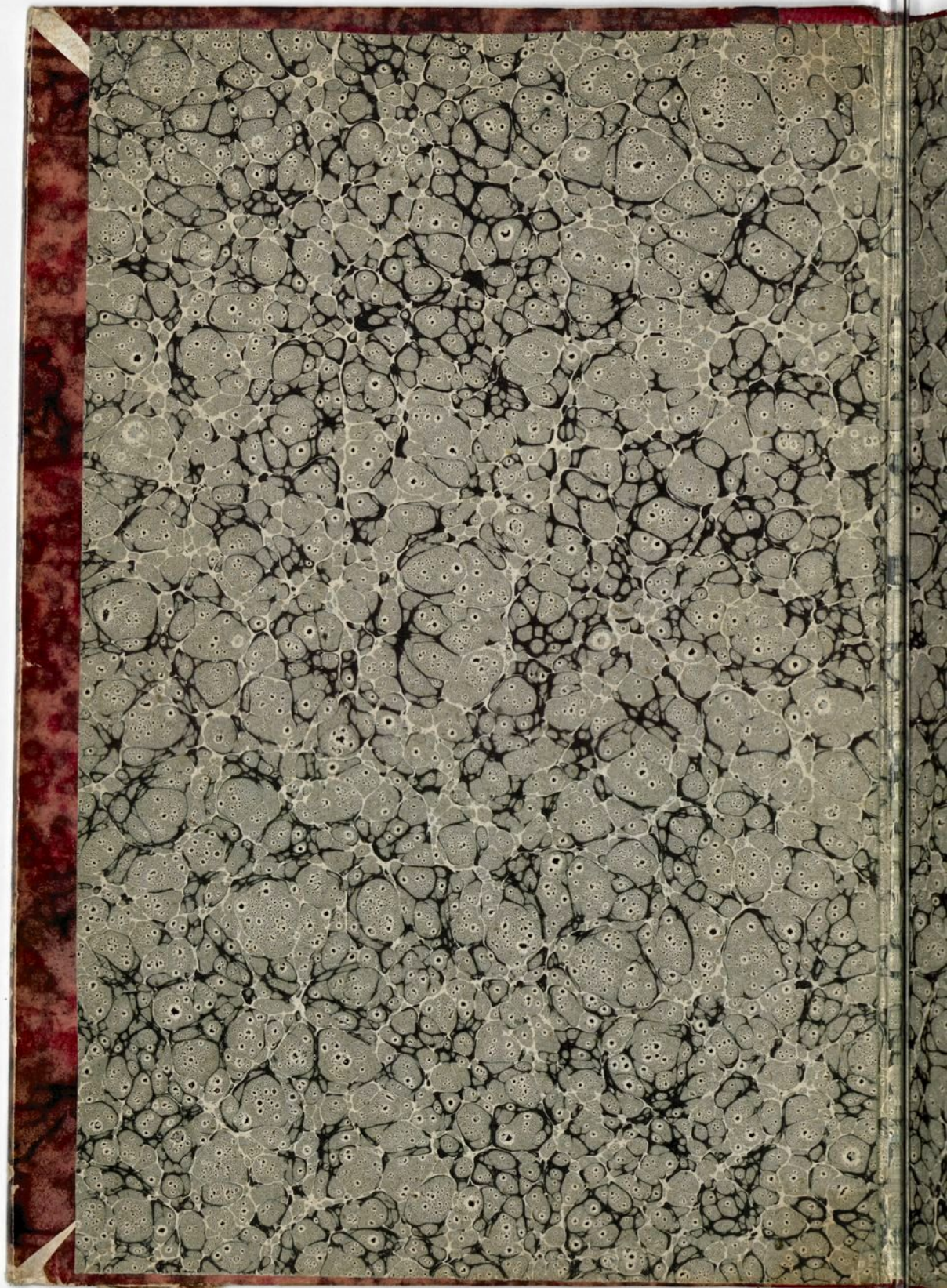
x-rite

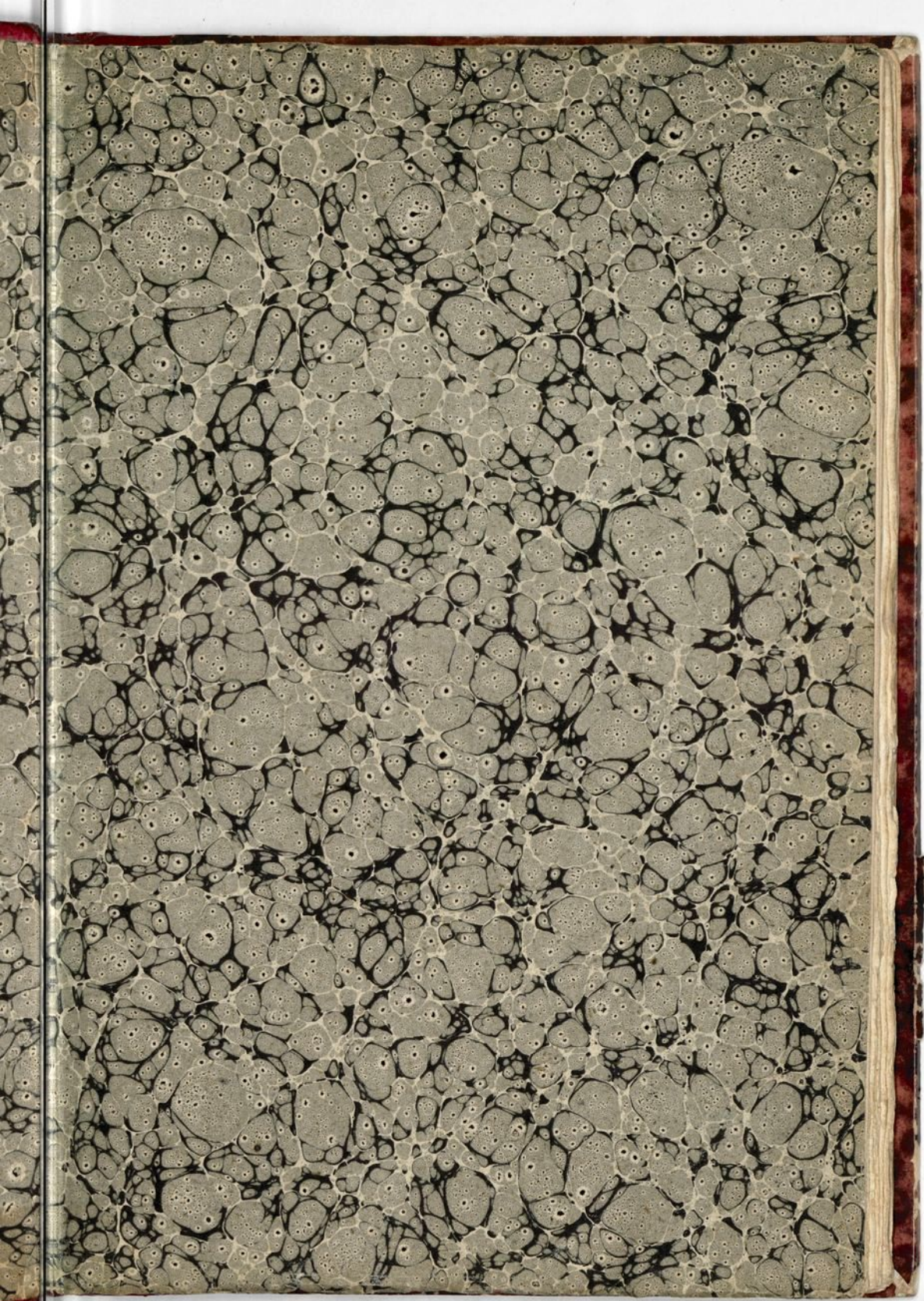
mm

ANTILLES

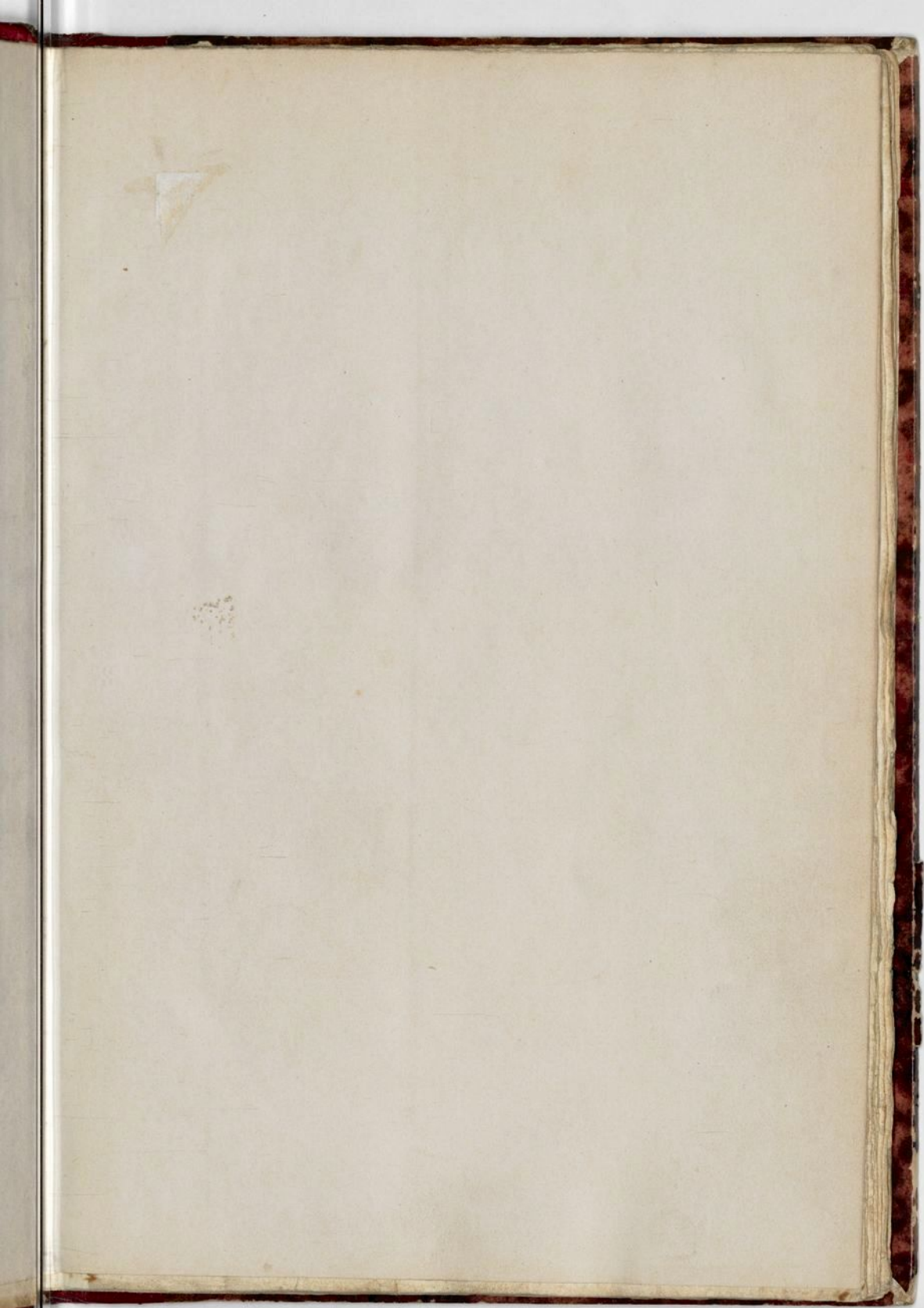
GUYANA

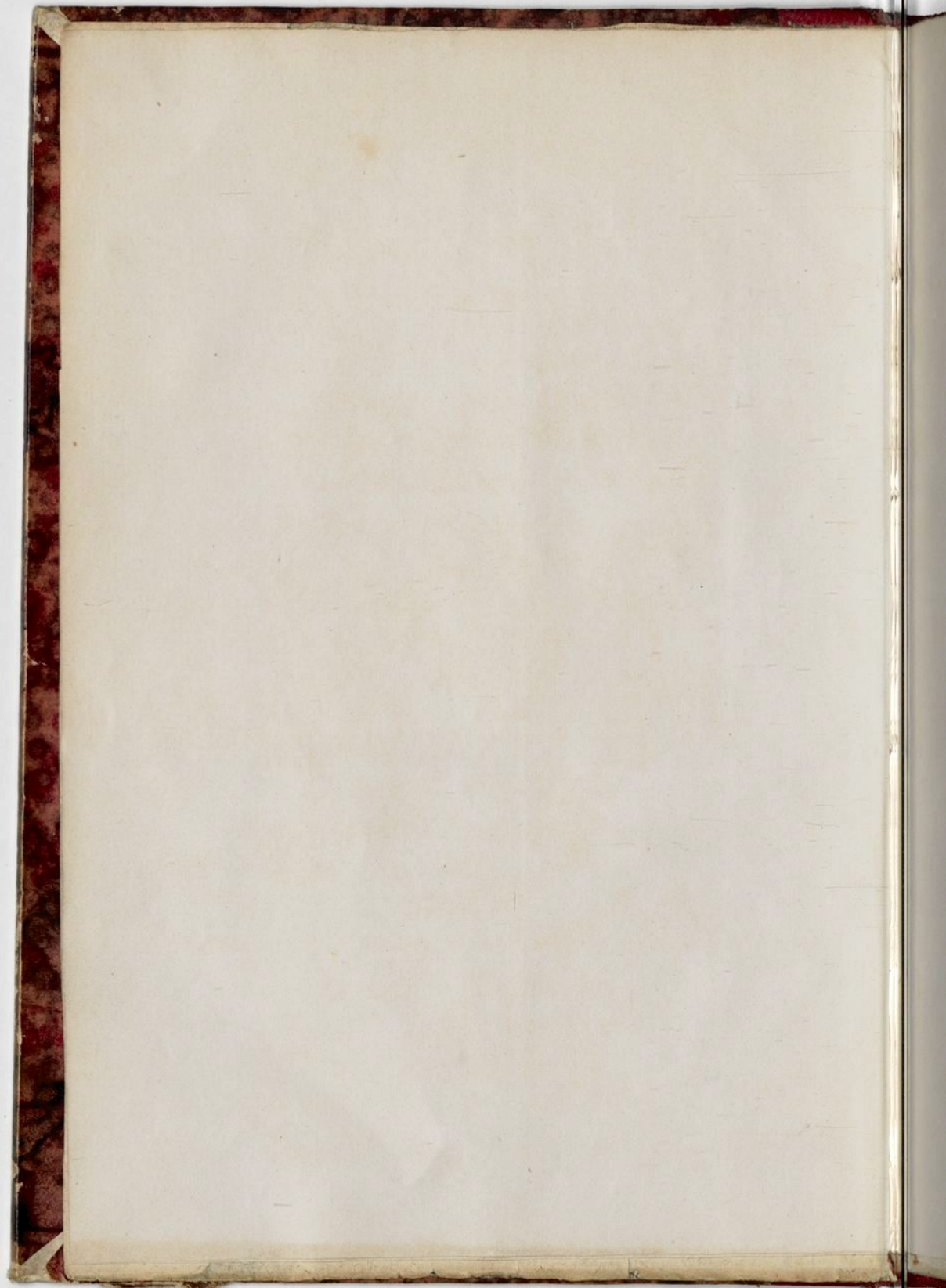

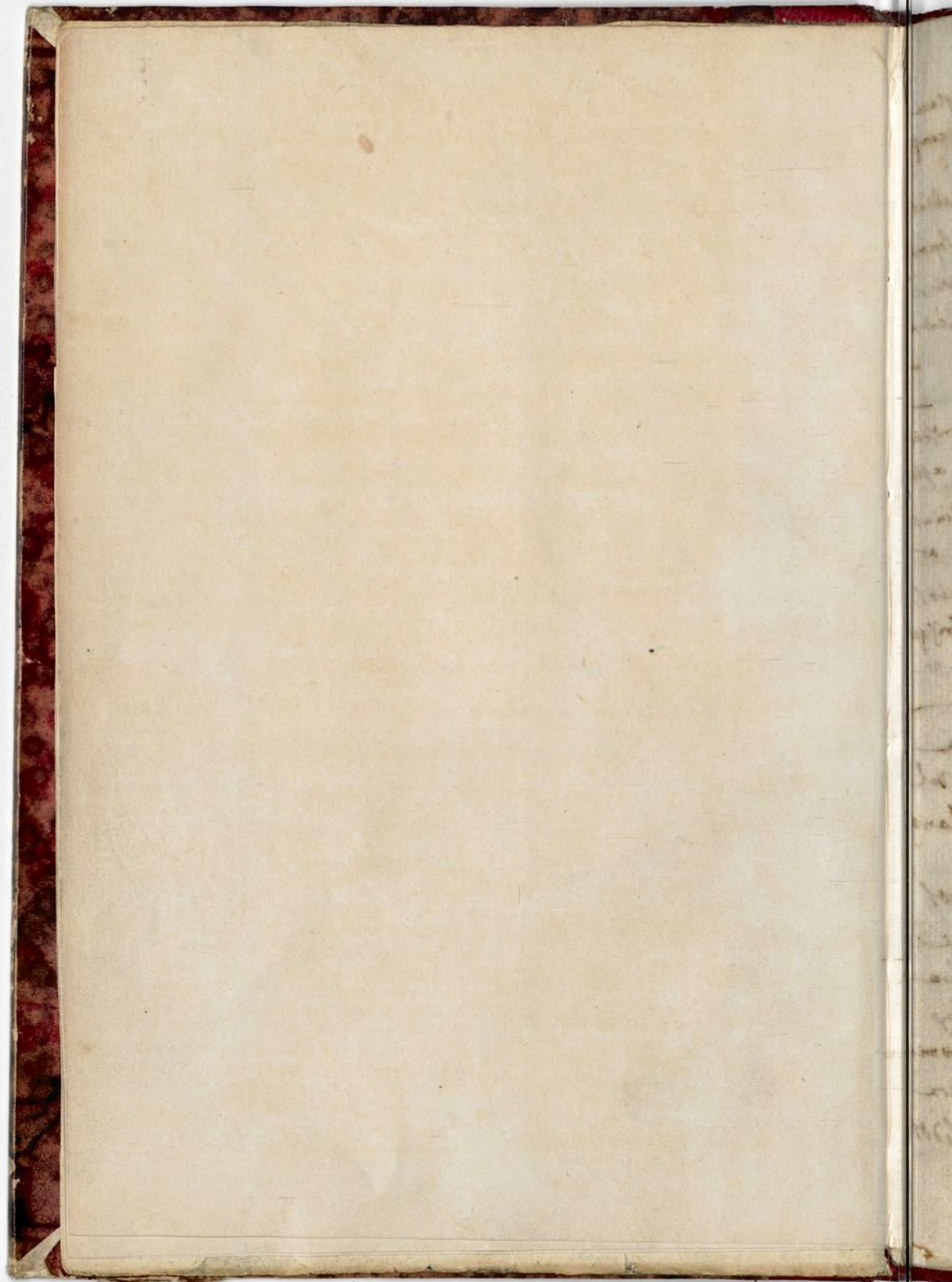
Pelleprat

ANT M 12

1858610

Script. ab. anno 1639

à P. Petro Cellier; sicut peritell.

Prima Pars

De Insulis Americae.

Caput I^m

De Regione in communj.

Agam in hac narratione de Insulis
Americas, quae Zona media subiectas Gallj
incolunt ultra Tropium Cancrj a Decimo
polj Septentrionali ad uigesimum utque
altitudinis gradum; vastumque illum
continentis terrae tractum comprehendam;
qui in Hellesponto, oceanj finibus; in aegyptj
vero plaga, infinitis pene regionibus nondum
cognitis circumscribitur. Phanicam versus
ad flumen Amazonum constitutam ipsj terminos
quos ad Argestam praescribam in arce
Comanensj; ab hispanis ostreda ad oram
Quandatusiae nouae maritimam, Leucis
supra eundem Amazonum fluvium circiter
quadringentis e regione insulae Sanctae
Margaritae. Neue Continentem terram

Cum Insulis confundam, Narrationem istam
in duas partes distribuam; quarum prima comple-
tetur insulas, altera continentem enarrabit.

Subiectas Torrenti Zone terras inhabitabiles
protus antiqui non sine quodam fundamento somniant
ubi non alia quam aestiva tempesta uiger, et
ubi solida feruet ut qualiacumque ferramenta
ardentibus ipsis radiis exponantur non secus
temperaturam amittunt ac si ad Chalibem
solidanda in candentem fornacem misca igniferent
hinc licet colligere quantum ingentis illi aestus
humana Corpora commoueret; mihi Deus, Cuius
Providentia aeque regionum illarum Incolas ac
Florentissimas gentes peruagatur immoderatos
illos aestus pluuio ut plurimum Caelo crebrisque
ventorum flatibus obnoxio temperat. ut ut si
non tot hodie gentes adeo longis inartisque
fretis terrasque trachibus peragratis hinc ad
permearent, mihi. uel regionis commoda, uel
pinguioris fortunae spes, esse ipsos relictis lanibus
inuitarent.

Ut si ante reliqua omnes Europa gentes ad
Insulas Hispani primi peruenissent, isdemque
nomen quod etiamnum retinent imposuerint, sua
tamen ipsorum dominationi Subiectas non mihi Pop
habent. Anno salutis 1492 Gallus Dux Normans
de Nambur uir cum aucto nomine hinc Bellior
uirtute claro in Insula Sancti Christophori 1492

2

collocarunt: quò cum Angli eodem ferme tempore
neo ab inimicis duobus confilio permeassent inter hos
populos est diuisa insula, cuius ab hoc tempore
mutuo voluntatum consensu potuerunt. præter hanc
insulam S^ti Christophori alias insuper duos Gallici
occuparunt; quarum primam (cui nomen Guadalupe)
reperit dominus de d'olive & de Phisq; alteram
a Martinia nuncupatam dominus de Parquer
diminiprauit.

Ab eo tempore Gallici prædictæ insulas sua
ditioni subiectas non modo tunc sunt; Verum et
ad numerum usque sexdecim millium multiplicati
domicilia etiam collocarunt in alijs Insulis Sandæ
Crucis, Sancti Martini, Testudinæ, S^ti Bartholomæi,
Granatensis, Santæ Eufie, et Marigalandæ;
de quibus alio loco sermonem institui, aduersus
solum in hoc capite de ijs qua totj communia
sunt regionj.

Radice[m] quandam vulgari nomine Magna
nuncupatam super ferres dominas instar placente
præcordiam ad pariam adhibent, cuius tamen succum
et pote non ammittitibus solum Verum et hominibus
conferunt prius torculo subactum exprimunt, licet
eodem succo igne antè expurgato sine ulla semina
periculo de pulbere statantur.

Pane in hunc modum confecto; et aqua,
admixta alia radice, diluto potionem adaptant
non gratam solum et vi nutritiua prædictam, Verum
et inebriantem, si sumatur in modico.

Triticum in his regionibus terrae commixtum
ad decem circiter pedum altitudinem excrevit; quod
tamen et in Europa non efformatur in spiras.
Vinea hinc hic feracissima, toto anno viti conferta
de quibus proinde ter in anno fructus colligi possent
nisi cultorum operam alio distraheret patulum
et Saccarum, quibus nempe frigidis maris
operatur emolumentum. commercium tamen
cum Europa vinum triticumque insulis abunde
suppediat.

Agri hinc Oberum redditus. Mili granum
quatuor aut quinque cubitos operit decem pedibus
altos spicisque optimis instructos. Ita multiplicatur
oryza, ut ante novam sementem quater aut
quinque fructus ex illa colligantur. frugifera
arborum eodem simul tempore florent, gemmant,
et fructus edunt. Oleris palmentarij Graeca terra
commixta germinant omni tempore. Genus quoddam
Pisij est quod septem et decem annorum piscum
Insulam varam quae toto illo tempore profert
indistincter. Magna similitudo hic est fructuum
Copie, inter quos optimus est Kacan, cuius
idcirco Caput regisro ritu in Coronam efformatur
Caelum et Solam naturae peponum feruuntque
apta adto sunt, ut non singulis tempestatibus
modo verum et singulis diebus anni adhibeantur
in cibum.

Pistatum praetermitto cuius abundantia

namque deficit. propter venantium multitudinem
 minor est prada venatorum. Adhuc tamen palumborum
 atque pedicium viculis septis abunt, Boudi nempe
 verucet, Capras, lices, volucriumque omnium
 greges numerosos Europaei, auctus feracioris.

Petunum et Saccaron sunt ordinaria huius
 regionis vineta. hinc petunum conuehunt vinca,
 Ceruicium, equam canoniam, oleum, Buthyrum,
 Sale duras, carnes, Buccellatam panem, telas,
 Vestiarum materia et reliqua ad medicam
 huiusmodi necessaria. quae permutant petuno, Indigo,
 Squamis hyudinis, Zinzibere, Cassia, Saccaro,
 quibus in rebus regionis istius copia facultateque
 veritatis.

Tam multi sciscitantur sunt de me rationem
 aptandi Saccari ut non nihil esse super hoc a me
 referendum eriderem. proferat haec regio Cannas
 de quibus est Saccaron, quae frustatim concisae
 terraque commista repelluntur colicatos detradunt
 qui intra mentes ordo vel decem crassitudinem simul
 ac maturitatem nascuntur. Caduntur posthac
 in molestia in hunc vsum aptata comminuantur
 ut inde succus eliquetur, quem in tria succedentia
 sibi caldaria immittunt, in quibus pro ratione
 caloris diuersam semper cocturam recipit; Cum
 autem de purgatus est abunde, in quarto Caldario
 denatur, vnde postmodum educitur in quinto -

Ultimoque aliena diuersa ab alijs figurae et altitudinis
refrigescit. priusquam omnem tenuis calorem
doverit dignis immittitur capulis in utriusque
pyramidem efformatis quae per reliquum inferius
aditum melius postea propius defluere. hactenus
adhuc est impunitus labor, de nio expurgandum, nec non
Singulari quidam dixerunt de albedum tandemque
in saccharario constat. Formandum. Ex quibus
comiter licet quantum laboris requiritur hoc opus
et quam multos occupet antequam ad finem
perduratur. In Petris vero ac Indigo
aequali ferme cura et opera est adhibenda.

Non est Caput istud claudendum prius,
quam de Sulfuribus fodiatis quae videntur in Insulis
aliquid dicitur. Sunt illae in horreidif precipitibus
sive in abruptis atque deiectionis montibus. terra
hic est tenuissimata, in aliquibus locis flava
planeque in Sulfur conuersa. Vbi sunt
impleta aequi foramina eaque angusta, ibi
sonitus auditur malleatorum ferrum ad incudem
tudentium: contra vero ubi lata eadem sunt
valdeque depressa foramina, putant se
esse in medio confluentium hinc inde fluminum
aque fracti ventis extra modum iactati. Galli
causa tantis frigoribus ignari afferentiam mithi

illis interdum audiri clamorem ingemiscientium
 hominum simul ac lamentantium. rugas humifund.
 ac deliramenta iactabant. In hunc ego locum
 me contuli centuque ^{ab} aqua sulphure calidiora
 feruntur ingentem huiusmodi fragorem edunt.

haec sunt quae ad externa regionis pertinent
 Jam ad ea quae ad religionem spectant veniamus.

Capitulum 2.

Prima Nostrorum Satum ad Insulas Peregrinatio, nec non Materie occupationis Nostrorum.

Jam ab aliquot annis Insulas Galli incolant
 Cum Dominus Fouquet publici Status Contiliarum
 vir cum in promovenda religione studiosus
 tum politica reij Scientissimus America Societatis
 et comereij praefectus induxit ut secum aliquot
 nostris flagitarent tam ad Gallorum auxilium
 quam ad Barbarorum institutionem. Nostris
 Superioris propositionem huiusmodi eo dubitatis
 ratam habuerunt quo magis est Instituto
 nostro consentanea.

F. 80. Inykan
et Bouton

Sanctus Patres cum uno adiutore ad Missionem
istius initia designati, Nannetoga profecti —
decemte anno 1638, post longam eamque
difficillimam navigationem, die sequentis anni
petenti Christo sacra nauim ad Martinicam
appulerunt, quam ad Barbarorum conuersionem
omnium apostolicam iudicauerunt; tum quod eorum
plurimi in hac Insula residui fuerunt, tum quia
et Insulis alijs e continenti terra erat similia.

Noua hac Colonia tantopere est intra
breue tempus multiplicata et non Orientibus
nostris tanto parem esse cuncti sciamus
noue operationum subsidia flagitare. post aliquos
annos sumus ad Insulam Sancti Christophori aciti;
et in Insula Guadelupa tribus aut quatuor
alibi eam confituti.

Præter nostras in hisce tribus Insulis occupationes
interdum alias peragimus sacerdotibus designatis.
ac primo quidem labori nostrorum in suis quibusque
domilijs, dein eorundem ad uicinas insulas peregrinationes referam; de uero in fine partis istius
operam quam in ingruendis Captiuis et Barbaris
Carais et alijs impendunt.

Poenuria Pastorum ordinanorum qui
Sacramenta admittunt supra occupationes Societatis
proprias ad huc Curiales munus Nostris imponit;
quod onus augeat Inuolueram domilia non intra
muros Urbis coacta, sed hinc inde dispersa longeque
a se muticem distipata. In singulas horas
difficillimum aliquod iter esse incundum et subueniatur

agrosque eisdemque sacramenta conferantur. Vix
 secundo reditum est a ministerio Confessionis
 sacra, cum alio vocem Moribundus sacro illudendus
 deo, aut agent animam Captivus Supplicibus aquis
 interitus; quae sine gravibus incommodis nequeum
 perfici, praeterim in Martima, ubi necesse est
 omni tempore difficillimas etiam moribus essentibus
 arduis superare.

Et hinc Capitea procedenti verum hic Gallorum
 sex millia in Insulis numerant, non intendi
 propterea complecti Mercatorum advenas, Navales
 operarios, aliosque commercij gratia quotannis
 isthuc committit. Ex istorum adventu non
 medicis accendi Labor Patribus nostris navandaque
 operae materia non levis. Vix enim ullus est
 qui non velis sacramentis deserviat. Multis Patribus
 in adventu, nonnulli decimo quinto quoque die,
 omnes tamen in discessu sacra confessione
 animi nosse recognoscunt. postem istis
 adiungere diversarum nationum Europaeos Catholicos
 Mercaturam in Insulis exercentis, Polonos
 in primis, Anglos et Sibernos qui occasione
 Patrum ipsorum lingua peritorum utuntur ad animi
 nosse ipsos retendunt. quotannis haec Littora
 subeunt centum circiter navis quae Patris nostros
 haud parum occupatos habent.

A quinque vel sex annis sunt ita mutati
 moris Insularium praeterim Sancti Christophori

Incolarum. Res qui quibusvis annua, tam
atque in certiore demissa naval experim
eximiaque virtute progrediantur; huius rei
argumentum unum referam, quod nullam poter
tas pecuniam movere, cum possit tot hyemum
quod metentem sunt hyemae comprobant.

Annis 1652. & 1653. fuit infula, Anchi
Christophori periculosis morbis afflicta.
Inopia frugum ad ultimas famis miserias multos
adduxerat. reptabant in campis macilentis
et agris sicut alimentum aliquod officina
medicantis; quorum maior pars omni proventus
solatio dignitatis aut in via aut ad domorum
ostia infelicium animam exhalabant. Luctuosum
huiusmodi spectaculum nostris movit ut tantis
malis efficaciter providerent. unusquisque
modos omnes adhibere ut vel languentibus succurreret
vel alienum ipsis sublidium procuraret; Nihil
aut in concubiis aut in adulationibus aut in
familiaribus etiam congressibus quam fraternam
Charitatem tam studiose commendare inculantibus
piisque huiusmodi consiliis deus addo solliciti obtendunt
ut iam incolae toti sint auxilio egrotantium intantum
adulam omnes ad Campestris agros, et obvios
quosque mopes ac moribundos homines in
suam domum recipiant, donec aut mortui aut
in integram sanitatem sint plene restituti.

Aliquorum charitas istos limites superavit
quippe qui fortunat ad quos venerant ad pernam
totos se des concenterunt. Suisque operam dediderunt

Proximo non in curandis solum infirmorum corporibus
verum et in animis eorundem iuuantis, usque ad
sacramenta vite percipienda cum incredibili feruore
respondit.

Oblato Casati argumenta referam quod in
eandem Insula Si Christophori, eodem tempore contigit
duo Germanos, Gallos cum in calum suum liberum
accipissent, eidemque omnia Christiana pietatis
officia praestitissent, uti ipsum saluum a incolumem
ad breue tempus ab illo dilexerant; alter ad
rem diuinam in sacellum se conferens, alius ad
stadium praesidium quae vocabatur. Itis tribus scie
miliaribus est a casa distit, uterque tamen
agros vocam audiuim. qui erat in statio praesidio
ad locum aduolat, suscipiturque a de doro a de
stato Cataludinis in quo reliquit infirmum affirmans
se vocem illius distente audiuisse. ad eandem chim
be australlie Respondit qui erat in sacello, reque
diuina relicta domum aduolat re peritque agrum
agentem animam; accit illis Patrem a quo post
acceptam ultimam orationem et statim moribundus
spiritum suo Casati reddidit.

Et haec debui de virtute Insulae nunc referre,
sic teneor intinulare quospiam de ratione, quadam
agendi ergo scios quos hic oppigneratos vocam, et
hinc incommodo remedium aliquod offeratur.

Europaei qui veniunt ad Insulae n famulare ministrum
incalis praesent, oppignerati nominantur quia trienne
ministrum mensur obligantur illis nauare qui sua
peregrinationis sumptus fecerunt, et a quibus proinde
possunt alij heri venditari ad triennium, quo
operentes trecentas Petuni libras pro mercede accipiunt,
possuntque ad libitum aut in Europam redire
aut ad fortuna sua Commoda in Insulis remanere.

Huiusmodi negotiatores simplices multos decipiunt,

quibus perirent rerum omnium copia. In idas affluere, Ingent
duorum modis labori respondere. Perdicum copia
vixitum modis laute suppeditare, adium tecta
operta esse sacchara (quia saccharum Carnis
hygientur) quibus fraudibus sedulos nobiles intrudunt
paucos secum adducunt; aut in nauim ammi
gona intrudunt, remittit postea in insula
traidunt, ubi misere illos exatruunt; Immodica
imparique viribus oras imperant, tanque
inhumanè idcipiunt, ac intra breues tempus
nitereant multj nimij laboribus ac arumnis oppre
sptandim esse in ^{huic malo aliquo efficacia remedia} ~~decarere.~~

Ceterum quod ad oppigneras Senos spectat
non semel misatus sum, homines inter Christianos
duratos, Christianarum tamen legum fideique
mysterionum adeo esse insatos, ut non orandi modo
rationem, sed ne formandi quidem signi Concilij
indium nouerint. Super Nostrorum occupationes
accidit hic nouus labor; festis enim diebusque
dominicalis, cum in sacello hinc in capis elements
Christiano fidei in animo hironam informant.

^{In hunc modum}
^{suppliciter} narrabo quod mihi in Insula Martinica
contigit. obuiam aliquando in via habui Senum
oppigneras qui cum Captiuis aliquo qustionum
opus facebat. de iplo scriptatus sum, an esse
Captiuus iustitibus aquis initiatus, ~~depre~~ orandi que
deum rationem catherer: qua cum ignorare
captiuum respondisset, hortatus sum ac adhibenda
a mare a adprece nummi prent illum doceret;
rem gratam ipsum facturum deo. comotus hor verba
adolefcent ingenue mihi: repotui se etiam ignorare
rationem precandi mumen. Cum ipse esse haereticus
percontatus ab illo postriam, dixit se esse oriundum
de Insula Gerlai Anglis subdita; obtinui ab iplo ar
ad me debeat festis a dominicalis veniret, quibus ipsum
mysteriis Catholice religionis (quam lubenter amplexi
est) erudui. sed ^{quoniam} ~~quoniam~~ facta est a me de
haereticorum conuersione mentio, toto Capite sequenti
de hac re agam

Caput 3^m

De Conversione Hæreticorum

Non sine causa conversionem hæreticorum
 inter nostrorum occupationes refero. Qui
 enim quotannis ex varijs Gallia partibus
 urbibusque infectis hæreticis. Istos appellant
 novam nobis materiam laborandi suppeditant
 ad quorum etiam laborum partem veniunt
 plures Catholicis; maxime Infularum præfectis
 quippe qui Regis dicta levis legibus dirigunt
 una cum Templo et Ministris, ipsi omne Calvinianæ
 Religionis operam tollunt.

Trecentos supra mille ad fidem conversos
 numeramus, quorum exempla cum ocerolum esse
 recensere unum aut alterum subiciam. Transiens
 aliquando muraticum machinarum laborator iuxta ^{Eccliam}
 in Insula Martimica vocem quandam suo ipsum
 nomine bis compellentem audiuit; circumspicit
 undiq; ut vocentem deprehenderet, quem cum non
 vidisset institutum iter prosequitur; vix erat
 aliquantisper progressus cum vox eadem aures iterum
 percellit; ratus illam de Ecclesia prodire fert intro
 pedem, lociq; omnibus etiam aditibus diligenter
 perlustratis cum neminem deprehendisset, adeoque iam
 exiit e templo vox ipsum tertio vidisse appellare,
 qua permotus unum e nostris ob eam rem convenit

arcis St Petri

a quo cum accepisset vocem illam haud dubio
de Eucharistia prodire, Indeque bonum Pastorem
Christum ipsum compellente ut errantem ovam
ad Eccl[esi]am quamvis nempe ad ovile suum reduceret
verbis (sic non statim) salubrique Petri consilio
aquiet.

Anno 1641 ad Insulas e Supella Vila
faccientibus nobis haereticis (quibus erat ferma
plena navis Iuvenem quemdam ad ^{Catholicum} extrema redarum
siphon; Cui dum extremam unctionem conferimus
non apud haereticos mirabilem sacramenti
non in animal solum, verum et in corpora
virtutem extollimus, res mira! post administratum
sacramentum, cum vices, integra sanitas est agrote
restituta. qua res circumstantes haereticos
ades permovit ut cum omnes negatam alioquin
quam sacramenti miris laudibus extollerem
vultus sui inter alios qui non multo post tempore in
Martina haereticam abierunt.

Capitulum 4.

De quibusdam Nostri
ad Gallorum Rebeldiam Missionibus!

Quamquam Societas nostra in insulis solum
Sancti Christophori, Guadalupae et Martini
habet domicilia, vienas nihilominus insulas
interdum nostris peragrare Gallis sequantur

praesertim insulas Sanctae Crucis, Sancti Martini -
Sancti Bartholomaei, & Margaritae.

hanc ultimam quam propter regionis amenitatem
La Galande, Hispani vocarunt anno 1650 recognovimus
in colonia Galliae sacramenta administrarem
a quindecim ferme mensibus omni sacerdotum
subsidio destituta. Ibi venerandum Eucharistiae
sacramentum despolui quo possent omnes quatuoraginta
horum indulgentiam consequi quam Apostolica
Sedes missionibus istis benignissime concessit
optassent quidem illi ac longioris morae apud
illos facerem; verum alio me gravata negotia
vocabant.

De Nostorum in praedictis insulis occupacionibus
priusquam agam, rem satis memorabilem (cuius
ipso in Insula Margaritae sup. h. p.) de
cuiusdam Canis fidelitate referam. Constat
Barbari Insulae S. Dominici istius contemine
quominus Europae in ea sedes ac domicilia
collocarunt, anno 1633. Gallorum Coloniam
occupantes mactarunt; Canis cuiusdam
trucidati Galli in eadem insula residuus ad S. J.
Dominici Cadaveris custodiam ab eo tempore tantam
in occisores barbaros rabiam concepit fuitque,
ut cum isti Gallos ab imita pace Insula restitutos
invisant, ipsis indolenter oblatret, dentibusque
rabiolos infigit terrae sedentium barbarorum
pedibus calcet: quin Imo quasi ipse timeret

ne ex ante novam illi Coloniam occupent, In
assem nunquam de nocte se recipit sed tanquam
Sattuarius ~~vigilans~~ Custos Silvas circuit, praeclearum
omnino cum gratitudinis tum ~~fiditatis~~ exemplum
hominibus praebet.

Regiones istae omni Sacerdotum subsidio
destituta. Nostros otiosos non sinit. Vni eidemque
Patri incumbit aliquando Incolarum omnium
Confessiones audire plerumque generales eorum Policia
qui Confessoris abentiam in periculis timent
in omnem casum salutis amorem provident.
Frequenter habenda sunt conciones, soluedda multorum
Dubia, Infantibus dextribus aequis imbandi, Instructiones
Captivorum, et haereticorum Conversioni incumbendum,
Immiq; reconciliandi, pacificanda familia, Infirmos
adiuvandi. quae debentur magnitudine opprobrii vitam
nonnulli, plerique valetudinem perdidit.

His occupationibus intenti. Pater Adonius
Conart et Pater Jacobus Dela Valliere gloriosa
morte diem ultimum clausurunt; Ille in Insula
sancti Christophori; iste vero in Insula sancta Crucis.
Utique assiduum agrorum contagio; popularique
morbo affectis impendunt spem. Istud de
Patre Dela Valliere singulare memoratur
quod non minime contentus dehibito agrorum
dum viverent, omni etiam famulari ministerio
Induper defensionem curam suscipiens,
humerisque improbus corpora ad cimiterium
incredibili furore deferbat pro priusq; manibus
inhumabat. Sicut Cadaverum malignitasque

morborem incantum amoris studium acuebat
potius quam retardabat. In hoc Chantrip
passu diem suum obierunt cum incredibili
dolore Domini Generatip de Pomey Inolanumque
omnium apud quos adhuc Patrum viget memoria

Mirari sunt aliqui quod intra breue
tempus multorum Patrum Iacturam in
infantibus fecerunt, eorumque interitum ad In
interitum istius Aetj habitum reiecerunt:
verum etj Regionis incommoda conferre
non nihil possint, continui tamen ac pene
Immoderati laboris quibus hic obruimur huiusmodi
damna procreant. quod facile colligitur
ex iis quae de nostris occupationibus hactenus
retulimus, quodque etiam melius ex infra
referendis colligetur. Vix ullum tanto
malo remedium adhiberi poterit nisi mittantur
operarii qui minimis laboribus fatigatos sua
viciisim opera subleuent.

Si Inter tot Ecclesiasticos nullis in
Gallia occupationibus exercitios inuenirentur
aliqui salute proximi adeo fementos ut In
Colonis istis sacerdotibus dignitatis suam velleam
operam collorare, rem gratissimam Deo
facerent proximoque indignis gratiae
beneficium nauarent, quotannis pte enim

vita funguntur feliciter omni periculorum
sacrorum ope praesidioque destituti.

Pauca abhinc annis Mulier nobilis
morti proxima in Insula Sancti Martini, ubi
nullus erat Sacerdos apud quem arana conscientiae
retigeret, rem fecit humilem venius quam
necessariam ad novarum suorum absolutionem.
accito enim adolescenti libi noto animi sui nosse
aperuit, ipsum nihilominus obligans, ut cui
primo sacra poenitentiae ministro occurreret
eidem deposita conscientiae arana explicaret.
Actionem sane humillimam! ex qua tamen
peccatorum veniam libi ^{tu ope} poterat disponere
nisi culpae dolore mens, ac credibile est, graviter
fuisse affecta.

Caput 3.

De Iberica Missione.

Numerus Iberorum in America degentium
in singulos annos maxime crescere induxit
nos ac onum e nostris patribus eusdem nationis
petere, a quo postea illi in studio pietatis
& Christianae religionis operatio suavit. Angli
nempe obstinatos libi mercenario ministerio
Iberos acerbissime accipiebant cogebantque
operatio Catholicae religionis ~~et~~ intendendo sua

ipsorum templa ~~frat~~ conuentusque frequentare.

Pater Ioannes Settriche ad hanc —
 Missionem destinatus anno 1640 S. Christophorus
 appulit, sacellum illico iussu erigi in regione
 Gallorum, ab Anglorum Fractu haud multum
 distans. aduentum Patris vix acceperunt hiberni,
 cum statim periculi qualiscumque oblit; palam
 et stulte ad hominem sibi ex caelo missum
 accurrebant; aliis pra gaudio manus obstantibus,
 procumbentibus aliis ad pedes Patris et ipsis saepe
 precarentur, vniuersis demum eo Latitiae sensu
 commotis quem difficile est verbis exprimere
 vnicam hanc peregrinationis consilium prae ipsis
 deposuit, significauitque solo ipsorum iuuantorum
 studio dudum in insulas venisse, atque ad eo —
 de expeditionibus ad id rationibus temporeque
 opportunis inter illos conuenit, quos omnem
 heri male illos habendi causam tollerent.
 Verum fermentos Catholicis Corpul animarum
 salutis posthabebant.

Diebus singulis Pater ad sacellum se —
 conferbat, ubi per tres mentes integros a summo
 ditulo ad horum post meridiem primam assidue
 laborabat ac in expiendis confessionibus, confitendo
 et eucharistiae sacramento, infantibus sacro
 Baptismo inaugurandis, Institutisque, quod tam
 feliciter ipsis successit de plurimos a vera fide

Deuiantes reuocauit ad gregem suum tribus
animarum millibus constatam.

Rebus ita constitutis in Insula Sancti
Christophori ad montem montis Serrati
Pater se contulit, cui olim praeram hiberni
quos tamen ab huius possessione deturbatos
Angli sibi subiecerunt. Haud ignarus Pater
nullos in ea hac insula Angli subita sacerdotes
ad mithi peregrino habitu Mercatoris personam
offensa. ubi cum hibernis se manifestasset
ipsis in situam ad id operis destinatum conuenientibus
sacramenta diebus singulis administrabat.

Contigit aliquando, cum omnes ad hoc
exercitia religionis essent intenti, ex duo millia
Barbarorum Caribiarum Angli infensissimorum
in hanc insulam irumpentes, eade, incendio
rapinis omnia vastarunt. In hoc aerum
tumultu ridiculum quid accidit quod non
prosermittam.

Nonnullis Caribis templum haereticorum
ingressis hinc indeque quidquid in ipsorum
vsum cedebat locum apportantibus, Diu locum
Mimisti vespe occupata eaque sibi clauicula
superimposita abeuntis locos horrores
demonibus perterrefaciens inaequabat. Sigmata
istud eius optata superauit, quippe qui nunquam
poterat sistere fugientes aut assequi; Simulatum
enim hanc speciem sibi tentopere alienam rebentur
esse Maboia, sic illi Diabolum appellant. Verum

Detecta tandem fraude regressi relictam
praedam asportarunt.

Progreſſo in hunc modum huius Insulae
Ibernis auxiliis ad Sanctum Christophorum Pater
pervenit est; ubi dum Studium et Curam conferre
ad huius localis fabricam, rabiode ferent Diabolus
& Catholicae religionis incrementa, surgentis
hucusq; sollicitudinis ruinam moliebatur: Suppeditos
ob eam rem Iberos Anglis reddidit, eorumdemq;
cum Gallis consuetudinem ad clandestinam
inter illos consiliorum communicationem adscriptis
adscriptis.

Igitur non satis visum est Anglis Iberos
suae religionis exercitio prohibere; sed post
invidiam verborum perarumque asperitatem
ex malevolis facti furentes, quinque supra
centum et viginti Catholicos Iberos praesens
Censuram auctoritate studioque religionis conspiratos,
nocte ex captos traxerunt in Navim, quae
miseros ad Insulam Crabarum ducentis ferme
Leucis a Sancto Christophoro distantem,
in libertatem incolis, omnique rerum ad vitam
necessariam subsidio destitutam exposuit.

Interim dum isti ad ultimas necessitates
angustias sentim deveniunt, qui apud
Anglos residui fuerant, inclementer accepti,
armis spoliati indidit graui poena Iusti sum

haeticorum interesse conventibus, quod
imperium puella quadam ^{delectans} ~~delectans~~ in
comum fuit violenter raptata, seroque
deo rite habita et immodice plagarum
acerbitate ~~sterenq~~ alij paruecipit, obliquinq
solummodo extenuis praestitit haeticorum
Cottibus adferunt: Intendum nonnulli conu
clanculum elabentes ad rem diuinam veniebant,
veritiques ne ab ~~statorum~~ vianum custodia
sisterentur, pridiani dominico die aiorunq
sessorum vigilia e suis se subuertant adibus
perque densos arbutis saltus, alique
de p^{ro}ssa loro ad lacellum ^{nocturni} ~~nocturni~~ veniebant
In hoc ego loro cum operam ^{penerem} ~~penerem~~
duos pra reliquis sepeus obseruavi semis qui
incommodum huiusmodi iter instituentis lacello
reique diuinae semper intererant tam attento
animi studio mentisque diuino cultui sic affe
at me gaudio et stupore complecent.
quanto dⁱbrene pudore sustunq ad hoc dixim
religionis exemplum innumeris Europa Christianis
qui tot oblatas diuini cultus acerbis negligunt.
Verum ad vults nostros redeamus.

In illis hi conspexam Insen, conseruationis
torum curam eorum suscipis. Tandies aliquot
ad summas angustias redacti in Insula Crabarum
vicitabant, ^{veram} sustinentibus famem Conchiliis

Ceterisque huiusmodi manibus circumstantiis; Jamque
 suam Intentionem inevitabilem iudicabant, cum
 navem legentem littus insulae deprehenderunt,
 et utique manu et voce signo ut navem
 ad littus appellerent. Cum Navaleris egerunt
 Deo sua ipsorum in Insulam S^{ti} Dominij traiectione:
 sed cum non esset navis omnium capacis, S^{ed}
 solum admittit quos postea illa sine periculo
 veteri, reliqui ad ultima redacti in insula
 relicti sunt omni proventus spe salutis et auxilij
 deturbati. qui nauigium comprehendendam
 ad Sandam Dominicam appulerunt; Verum
 Hispani (quibus subest insula) dolos Veritij
 noluerunt eos admittere, et quasi omnia in
 miseris concurrerent navem haud multum
 in altum prosectam repentina tempestas
 egit ad quadragesimam a continenti terra Securae.
 Jam quatradaum ieiunij traduxerant, cum
 omni auxilij spe destituti a nonnullis propositum
 est in certa sortis vita committeretur alicuius
 inter illos, qui alij in cibum esset suisque
 comestibus percutibus suis alioquin sociis
 alimenta praeberet ferculum inhumanum
 futurus. Indignam homine Christiano propositionem
 Deique providentia invidiosam non ferens Unus
 ex primariis inhumani consilij audens mercepit
 Sociisque hortatus est ut maiorem in deo

fiduciam ponerent, nempe qui limites casus
interdum permittent ut et leuorum suorum
probare fidem et occasionem meritis praberent.
Vix hoc finierat cum iuxta nauim
magnitudinis extraordinariae piscem deprehenderent
quem sine rete lineaque piscaria facile transire
manibus inuoluit. Qui duos olim pisces
multiplicauit ad sequentis populi nutrimentum
ignem haud dubio misit, qui dies aliquot aliis
famelicis, sufficiens ad tempus quo feliciter
obuium proferre nauium eos ad insulam huiusmodi
dedit ubi fuerunt a Gallis humanissime accepti.

Quod ad eos spectat qui in Insula Orubarum
relictis fuerant nec potuerant in nauim admitti
creditur eos in hunc modum perisse; nempe
cum se ad ultima famis redactos per hanc Insulam
uiderent, conueniens inuicem ^{tabulis opularum ac Capsarum} speciem
quandam nauis concinnarunt, cui cum se
committendum sperantibus ventorum fluctuumque
motu ad littus quoddam deponerent, dubitatur
illos aut a tempestatibus procul eictos aut dissoluentem
se machina fluctibus absorptos perisse.

Primum quoniam ^{in galicis} ~~in galicis~~ gregis Pastor
Pater D. Gliche fuit hoc infortunio commotus,
qui ne reliquos hibernos Catholicos eisdem salubres
depositos relinqueret, anno 1613 se cum omnes
ad uiam ad insulam Guadelupa cuius Insula
moderator dominus. Oculi illos humanissime

doceat, potestatemque collocand; in ea domo
fecit. ab eo tempore Pater ibidem resider
in obeundo pastoralis munere assiduus ac diligentissimus.

Interdum transit ad alias insulas hibernis
habitatas, degentet tamen cum Anglis non nisi
peregrino habitu inuisit; afflictos consolatur, in
fide vacillantes corroborat, sacramenta clam
omnibus administat; Inuentusque Catholicis,
hereticos plerumque seu Anglos seu hibernos ad
veram fidem trahit; nuper septuaginta
fidei abiurarunt haereticum; et intra quinque
annos quibus in Insulis degit supra quadringentos
haereticos & suis curonibus ad Catholicam reuocauit.

Vide post Partem

Secundam

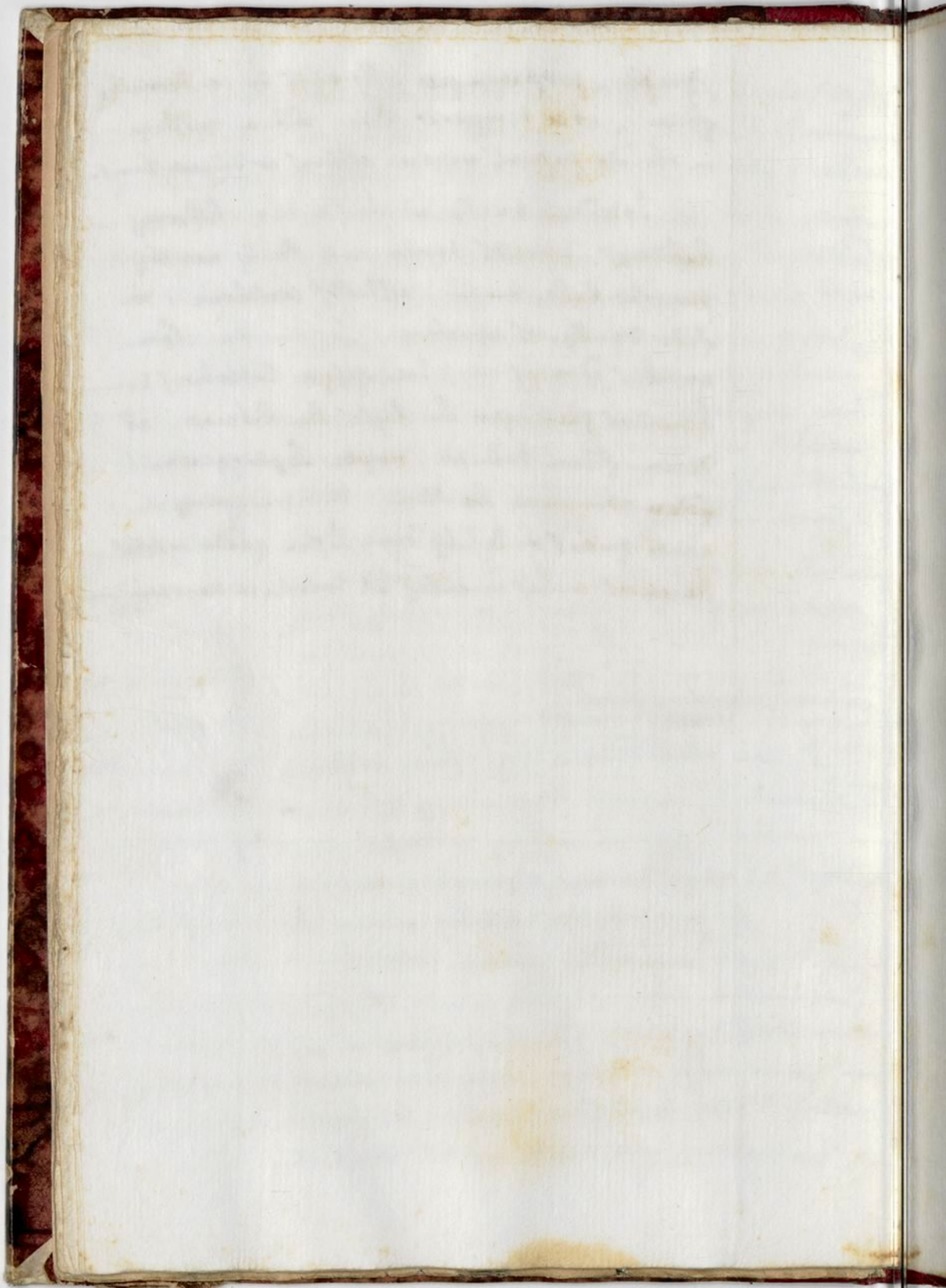
n. IV.
p. 2

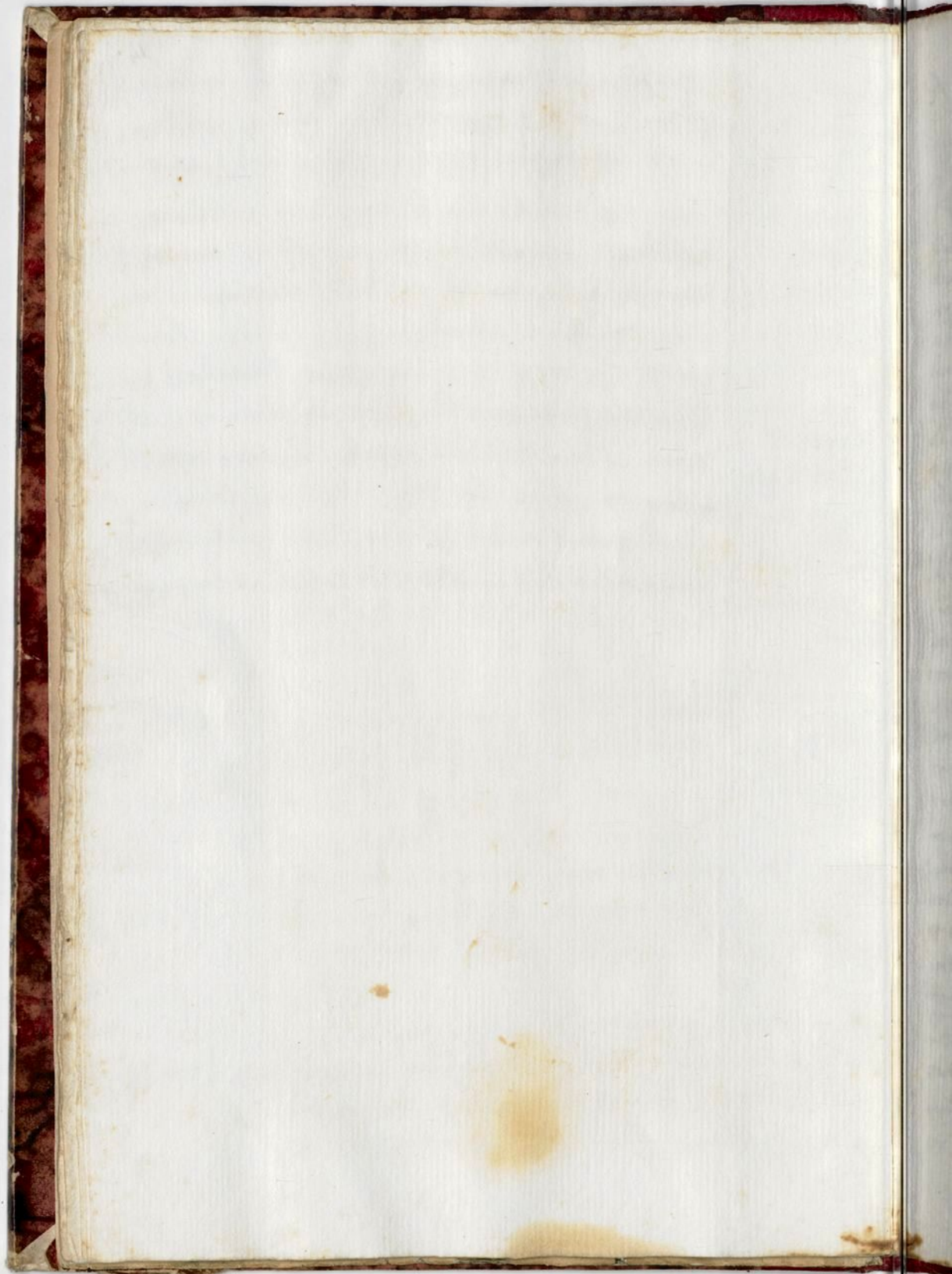
Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is written in brown ink on aged, yellowed paper. The script is dense and difficult to decipher due to its cursive nature and the fading of the ink. The text appears to be organized into several lines, with some words being more prominent than others. The overall appearance is that of an old, well-used document.

Faint, illegible handwriting in a cursive script, likely from the 18th or 19th century. The text is arranged in several lines across the upper half of the page.

Second section of faint, illegible handwriting, continuing the text from the first section.

Third section of faint, illegible handwriting, located at the bottom of the page.

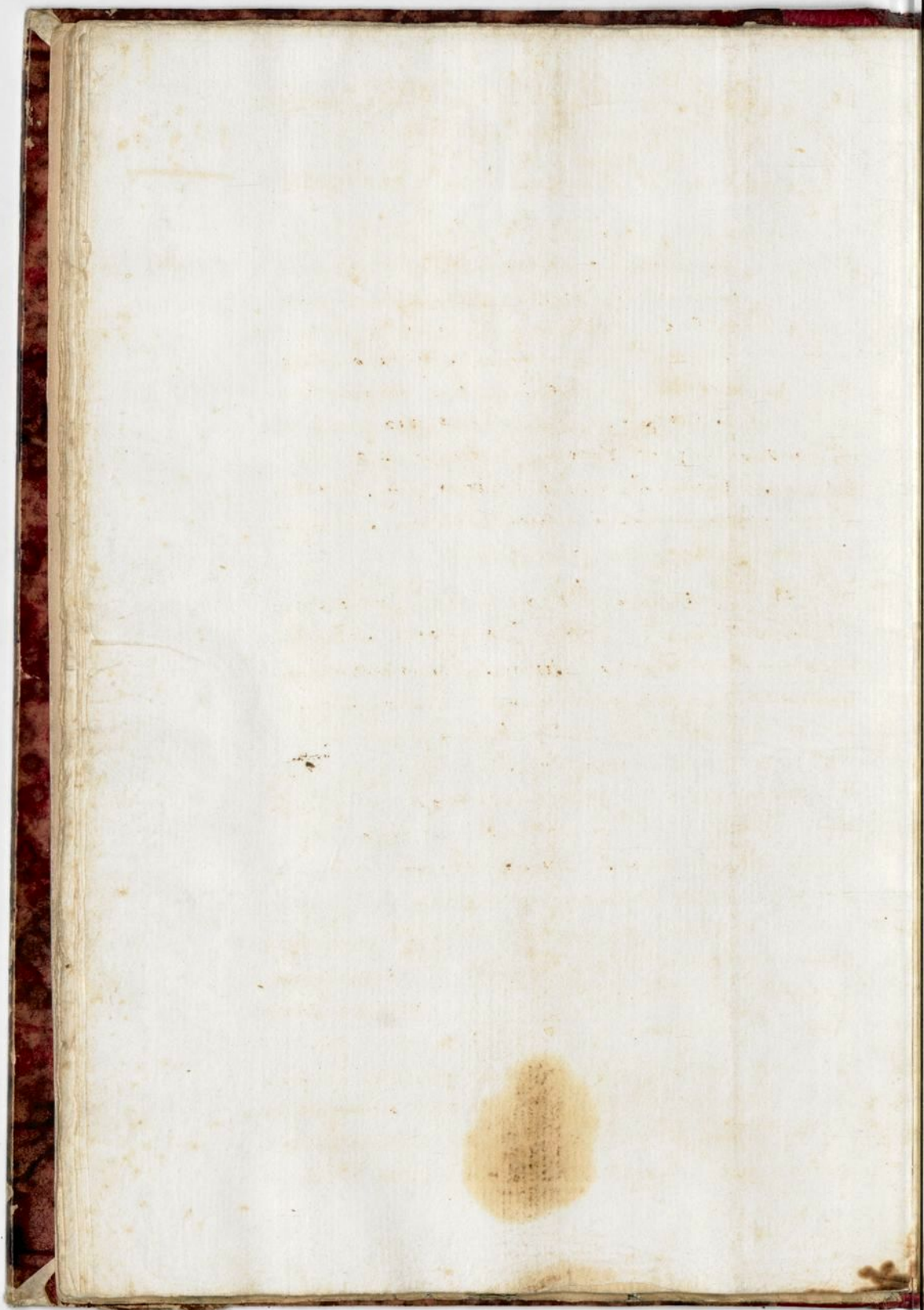

1053.

[Faint handwritten text at the top of the page, possibly a title or header.]

[First paragraph of faint handwritten text.]

[Second paragraph of faint handwritten text, ending with a large yellow stain.]

Q
R
In
du
re
ab
lun
re
si
aq
M
cla
P
lun
car
qu
et
pa
eo
m
m
lib
eo
et
im
no
S
qu
cu
eo

Pass^a Secunda
Narrationis Missionum P. P. Societatis
In America Meridionali

II

15

1653.

Caput. 1.
Expeditio P. Melandi in Continentem.

Hadenus in aliquot America meridionalis
Insulis ses continuat nostra narratio; Nunc tan-
dem in continentem latius excurreret. Verum in
regione vastissima, necdum bene satis explorata nobis,
abesset; Primum de prerogatiuis, quibus eius so-
lum gaudet; tum de incolis quibus frequentatur;
ac denique de spe proventus ex eo agro percipiendi;
si consuetâ operâ Patrum Societatis excolatur
agemus. præmissâ tamen ratione quâ Deus Opt.
Max. optatum has in regiones aditum, sed diu
clausum, aliquando nobis aperuerit.

Pater Dionisius Melandus ad Caraibas (in
Insulas incolunt illi) missus, Ita illorum salutem vo-
carat, ut ad continentis vicinas subinde respedaret,
quare et Euangelij prædicationem Christo adereret,
et sibi omni officiorum genere studium demereri, ut
postquam in Insulanorum salutem abunde consulisset,
eorundem operâ in continentem traiceret. Serò ta-
men aduertens ad eam expeditionem promouendam,
minus opportunitatis habere Caraibas, quàm Ga-
ribas qui relicto continenti, in insulam Granatenlem
coloni recenter immigrarant. ad eos se conuertit
et eorum animos ita sibi deuinxit, ut eorum nauigijs
impositus, per aduersum fluum, Draconem nomine
vedus, in cognominem flumem prouinciam penetrarit.
Exceptus est Patre in oppidum vicinum, cum sibi
gulari civium latitia, quam non mediocriter auxerunt
cultri, securæ, et alia eius generis munera quibus
eos donauit. Interea verò dum linguam addiceret

11
8201

pueros creens quâ poter agere cum inadultis, pueros
recens natos sacris baptismi aquis expiabat. Unum ex
eo quotidianis laboribus, quos ferebat in vicina, remo-
tioraque loca cum barbaris excurrere; atque ex assidua
in addiscendâ lingua contentione, ægritudinem con-
traxit eo periculosiorem, quò minus auxiliij, a Patribus
nostris in vineam domini dispersis, afferri potuit.
Subsidij tamen humanis destitute Deus minime
defuit; Et hunc non modo sanitati, sed nobis etiam reducere
in vidualas restituit.

Non aliâ porro de causâ Galibas reliquit,
quàm ut alitis in laboris societatem Patribus aliquot;
cum maiori subsidio continentem repeteret. Aterat Opera-
riorum ea penuria, Et mensis ubique tanta copia
ut unum dumtaxat socium superiores huic adiunxerint.
pruis tamen de illorum operâ in ea agro dicamus, de
agri naturâ et ingenio et initio propositum agendum est.

Geographi suis in America descriptionibus,
Regionem istam quâ vergit ab austro, in orientem,
Amazonum fluvio; quâ vero ab oriente in septen-
trionem respicit, mari circumscribunt. Sed præterea
nullis pene definita limitibus, in America tradus australis
non dum exploratos, porrigitur infinita. Fretur ea
qui primi omnium, flumen Amazonum navigarunt,
nomen, quod ad hanc diem retinuit, huic imposuisse,
propterea quod et primâ excursionem factâ, et repenti
navigij et oram superiorem fluminis præter legentes
viderint in acie barbarorum instructâ, foemina; non
palustrâ modo corporis, sed animo quoque viris celsiores,
eos ad pugnam alacriter hortari. Scaturit e regione
Peruvians vnde per octingentas supra mille leucas in
mare procurrat, eo pondere aquarum, atque rapiditate,
ut author quidam Anglus in eius fluminis descriptione
quam edidit affirmet 30 milliaria in altum mare
progressum, retinere etiamnum dulcedinem aquarum
et haustas ex eo potasse. patet eius latitudo cum mare
subit in 70 leucas; et in in eius ostium in utroque
littore legitur quoddam creta colore viridis quæ intra

aquam facile omnem figuram molli admittit,
 aqua vero extracta in bar adamantis indurescit, ea
 in gladios Scutesque similis nostris est acutus.
 Et appensa collo, ~~obnoxios~~ comitiali morbo. solitis
 Symptomahbus liberat.

Quamuis autem Fluvius Amazonum ad
 alluendam vastissimam regionem satis esse vide-
 retur, alijs tamen innumeris Galibarum ager irrigatur.
 Minorem quidem aquarum vim, Caiena trahit;
 sed maiori cum amoenitate, per agros Sinuotus serpi;
 Et pridem in Insulam quam ambit e Gallia colonos
 allexit. Hunc aquarum copia superant Surinamus
 Pratinus, Marcouraucus, et hijs tamen longe superantur
 ab Orinoco, qui per ostium pluribus quidem emergen-
 tibus insulis distinctum, sed in centum leucas apertum
 in mare se deolvit. Nec mira videri debet tanta
 fluminis amplitudo; cum praeter minores nominis
 amnes innumeros, duodecim aut quindecim fluvios
 ingentis alueus eius absorbeat. Guianam ad Brien-
 tam positam, Curabichem e regione isti aduersam,
 medius Orinocus inhaerit, et circa octavum altitu-
 dinis ab Antio polo gradum, oceanum tandem subit.

Aegyo vulgo a S. Thoma nominata, ad litus
 eius raret, paucis Hispanis habitata, qui omni cum
 Europaeis inhaerentia necessitudine, commercium omne
 intra Caraiharum, Arouagarum, Saimogatarum
 vicinarum scilicet sibi gentium fines circumscriptum.
 Atque hi enumerati populi in Hispanos bene ani-
 mati perpetuo bello dissident a Corais, Arotis, Paranijs
 Hispano nomini perintensis, et aduersus eos, eorumque
 socios coniurati. Sufficiet rudis haec delineatio
 adiecta his quae de continente illa America a varijs
 aut horibus vulgata sunt, pauca de fluvio Curabiche
 a nostris Geographis suis in descriptionibus omisso
 subiungemus, ut venturis ad terras quas alluit viam
 praevia possit ista narratio.

†

Subeuntibus frenum quod vinctus Draconis
appellatur, intra Insulam Trinitatis ad Sinistram, ut
continentia partem in mare longius excurrentem, occurrunt
tres insulae aequali intervallo a se mutuo discretae, et
eadem in serie collocatae. Regio illa omnis mari imminens,
montibus exasperatur; Et ipsamet insula Trinitatis
sublato plurimum montium supercilio, subiectas tres insulas
proditas, insulas despicit; licet ex alia parte qua
ad ostium fluminis Orinoci vergit, plana submittatur.
Hispani montes insedere; et oppidum eius a Sancto
Iosepho nomen, extractum ducenti civibus incolunt,
reliquam omnem insulam obtinent barbari ab Hispanis
ad Christi fidem converti, cum quibus confederati,
quiete quidem degunt intra terminos Insulae sua, quos
non sine periculo praetergrediuntur; speramus
tamen quod si conlaserint omnes in unam Christi
fidem, multa quoque concordia conciliabitur vltro
ciboque securi commeabunt.

A Septentrione in austrum navigantes
Sinus Parianorum Gallis amicorum patet; pergentes
ulterius flexa ad occidentem navigatione excipit
albus Sinus, aut dem sed contradiori utrimque
littore angustior, et in mediterranea longe secedens.
Medium hunc Sinum Fluvius Orabichus, leucas in
ostio duas partibus intrat; facile etiam cuiuscumque
magnitudinis naues admittere ad eum usque locum,
quo ubi viginti quinque supra ostium leucas duo
flumina quae coniuncta dicuntur Orabichus in eundem
alveum conflunt. prius autem quam coeant eorum
difficilis et omnino navigatio, nec nisi minoribus lembis
peruia, propter innumeros anfractus et meandros quibus
sinuantur. Arbores utrumque littus vestiunt quorum ex
extremis ramis novae radices repullulant. quae rursus in
fluvium curvae se se propagant in alias eiusdem generis
arbores, quae multa radicum haere sibi intexta, similique
ramorum haec forma luxuriantes sed intra tamen
eandem altitudinem sponte sua castigatae

castigata, natura diligentiam suppleta cultoris,
vicia, et cessitas, buxoves florum nostrorum peristru
mata ipsa met arborum accumulatur.

In insulis frequens est fluvius et crocodilis impi
mis qui forma pares alijs, natura tamen diffimi
les, non vorant hoies sed ab hominibus ipsi vorantur.
circumvolitant hoc flumen aves plano in spatulam
rostris, columbis maiores, coloras pennarum candore
quo recens exclusa albiant in diluionem rose colo
rem purpurascentes; ceterum ita sunt suspicax et
cauta ut omnem aucupum facile superent astutiam.
concludet caput hoc font Salus 50 aut 60 leucas a
mari in montis vertice Sataricus, qui pro alitno
maris aestu intumescit, renstaque reciproce fluctat.

Caput secundum
Qua Patri Melando Continentem
repetenti contigere.

Quamvis apud Superiores dicitur Pater Melandus
institit, ut plures expeditionis socios obtineret, unus
tamen ego comes adiunctus sum. Plerique adolecentum
quos non salutimodo sua privatum, sed barbarorum
conuersioni nobiscum adlaborare sibi proposuisse, supe
ruis diximus, Ultro se in partem laboris obtulerunt,
tres admodum in Insula S. Christophori elegimus,
quatuor et additus in Martinica.

Dum vero me ad iter compararem Pater
Melandus profectus est, breui post assecutus illum in
Martinica monui, Patribus nostris videri consultius,
in Guiana Stationem aliquam nobis collocare, ad quam
nos recipere, et in incolarum salutem securus incumbere
possemus, si concepta de Curabichentibus spes minima
responderet eventus. Consilium casus adiunxit, his quippe
diebus capta prope Copenamum flumen Guianensis foemina,
in mancipia deinde vendebatur, in Martinica, ratus Pater

4

si suis operâ nostrâ restituerentur, beneficio isto deuine
tot eorum affines, et ciues a quiori deinde nos animo ac-
cepturos, duas ex his cum puellâ trium admodum an-
nonum, iunioris filia, nepte maioris emimus. Incidi-
t hæc puella in morbum ita grauem ut nequidem
vnum diem superstitæ futura videretur; non audebam
parentibus inuicti eam lustrali baptismi aquâ expiare,
nec mortis causa in baptismum (ut sæpe contingit) reici cerari.
nec consentum potestatem exprimere sermonis earum
imperitus; Cæterum viâ inscius nec aduertentibus, in
auisæ gremio iacentem, et eius inter brachia expiraturam
desperabam posse sacro lauacro purgare, cum ex
matris haustâ e flumine aquâ ut eam ipsa lauaret,
ego idem officiose præstiturus, prolatis summissa voce
sø llemibus verbis caput infanti aspersi; Mariamq;
nominavi, sic mundus ab omni labe illius animus in cælum
horas post aliquot euolauit.

Sed ad ih̄r redeamus e Martinicâ cum duabus
his Guianensibus foeminis, et quatuor gallicis iuuenibus
solumus ^{die} 20 Junij ^{anno} 1653. et expectata nequicquam
~~occur~~ opportunitate ventis ad Guanensem nauigationem
Secunda, fleximus ad Insulam S Vincentij, atque
ibi commendatis P. Aubergeonis qui missionem illis
insula procurat, foeminis illis Guianensibus (quas
breui post nauigij impotias in patriam misit) Oïra
bichem vela direximus. Verum non multum progressos,
omnis ita ventus defecit ut nequidem moueres nos loco
nauta potuerit. Hanc malaciam ^{exceptis} foedissimâ tempestas
~~excepit~~ (~~Houaganæ valgo dicitur in dylaxia~~ Houaganæ
valgo dita quas nos in proximum litus elisset
nisi sublatis anchoris explicare vela ~~delectem~~ mature
iussissem inuictum nautam, nihil proptus cura spirare
~~causatum~~ causatum. Opportunum omnino consilium
probauere prænunciij huiusmodi turbinas quibus in
altum nauis impulsâ periculum a vicinis rupibus
proximum, euasit, et destinatum portum prius huius
quam maior huiusmodi ingrueret. Quæcumque

aliud gallicum In occasione solvendi sequens in-
 tum, Houraganus in Granatentes scopulis impigit

Houraganus in insulis vulgo nuncupatur atrox
 quaedam tempestas, quâ mare violenter ab imo occi-
 dum alicubi voragine, infinita altitudinis aperit, In
 alibi montes, alibi tumultuosas undas accumulât. Vix
 ulla navis eo tempore potest vitare naufragium, ~~impe-~~
 aliquo defundam periculo, aliud excipit: quippe intra
 24 horarum spatium, quo procella desecuit, in omnem partem
 mare rapide circumagitur a ventis, qui ex omni-
 plagâ coorti, altitimo, ~~vado~~ impetu, ~~vado~~ coniuatoque
 simul conam in orbem spectantes, nullam maris
 plagam a naufragio tutam relinquunt. Nec minor
 strax quam mari pestis ingruit, Cannas saccharas
 stipites euellit; prostrat arbores; domos diruit; sata
 onerit eluisionibus; et annorum plurimum ~~excessus~~ ammonam
 intra unam horam absorbet; Nox de meridie densis
 tinea, nullâ nisi fulgurum luce intermiat, ~~feracem~~
~~intermiat~~, furorem venti copiosus imber non remittit;
 ab humore deplus qui se tectis defendunt, deciduis vobis
 tectis obruuntur; Nullaque ~~quae~~ plaga ab adificiorum
 rutantium ruinis tutior est, quam planities ipsa qua
 magis at iniurijs irati caeli patet obnoxia.

Continentem Houraganus non infestat, quatuorque
 et mensibus Iulio, Augusto, Septembri, et Octobri in
 insulas debauchatur. Causam eius tempestatis Sarrabes
 adscribunt Europais, a quorum adventu Insulas hac nova
 pestis afflixit. Ego quidem accepi ab antiquioribus
 colonorum, qui huc immigrarunt ex Europâ, sub initium
 non saepius quam semel intra decennium, ac demum ~~intra~~ singulis
 septennium visum certo scire. Equidem si responderet ea
 clades grauitati flagitionum, multo iam numerosiora esse
 constaret, cum triennis ultimo, quater insulas ille vexarit.
 Non in omnes tamen insulas pari clade grassatur, licet
 nullas illas, omnino relinquit, qua coorta est tempestas
 die 13 Iulij anni 1653 ^{plenimae} ad domos et hospitij; ^{melis} agros et cultores

†

insula S Vincentij ruinâ communi inuolutos simul
in mare violento turbine deuoluit. Pater Aubergeonius
inde ad me scripsit, Bonum Senem Caraibem, hospitem
suum, auctâ ea tanta clade, se ita affatum ne mireres
Pater Maboia (ita Caradawmona nuncupant) aegre ferens
se a Christo possessione huius insulae depelli, quam uenire
sibi nequit perditam quoque Christo uellet.

Houaganus anni 1672 non minorem pernici-
ciem S Christophoro intulerat, nam quatuor naues
merâibus onustas, stantes in anchoris, et data prima
opportunitate uenti soluturas in scopulos allisit. Intra
eas Batava, mole maior, et compage solidior vim
impetatis diutius sustinuit, ut ad litus auesti iuuenes
duos ex omni uectorum numero reliquos, in puppi sedentes,
naue fragique, quod imminabat metu semianimes, aduertit
ut enim natandi oides erant, in mare cum caeteris se
dare non audebant. Alibi catholicus erat, Alibi Calvinista,
signis, et quibus potij nutibus. ex littore utrumque monij
ut peccatorum ueniam a deo supplices deprecarentur,
et a me genuflexi exuperent absolutionem. parauerunt
et oculis manibusque in calum p sublatis, ad me deinde
conuersis, demiloque capite pœnitentis absoluitur
Cumque iam nullum superesset in quassa laceraque
naui praesidium Calvinista primus in mare se
demisit et ad litus ut potuit natando contendit, uerum
breui fluctibus haustus est. Adhaesit alter catholicus
ad tabulam tres aut quatuor horas, atque ad hunc
cum enatare ^{cum} multi iuuenes Galli Angli Batavi, barbarique
constridissent, aduersis fluctibus ab eo semper crepuli
sunt; donec seiprone quisque una manu nitens, alibi
socio colligatus ^{ita} vim fluctus elusa ad naufragantem
peruenerunt, et tabulam cui erat impositus ante se
agentes, miserum tabularum collisione quassatum
totisque artibus liuidum, ad litus appulerunt.
Sed de hac huius pestate satis quam horrae moxy, quidam
quasi febri accidentis horror, procedens et ~~hinc~~ ^{hinc} ~~hinc~~ ^{hinc}
imbres

lo periculosis quibus agri fere merguntur, et ^{venti horribiles} ~~venti~~ 19
que hora marique ^{surgunt} ~~gurgunt~~ castraque sympto
mata quibus intra 24 horas malum ingrauescit
certo pronuntiat.

Caput tertium
Appellimus Ourabichen. P. Meland?
S Thomam proficiscitur

Post variam navigationem malacia non minus
fastidiosam quam periculotam tempestate in op
pidum Ourabichense appulsos 9 Augusti an. 1655.
nicola pari cum admirationis et benevolentia signifi
catione exceperunt, omniq; officiorum genere prosequ
entis vix sub nodem et a grege a nobis diuulsi recedebant.
Reddidere nobis duas epistolas alteram a Martino
& Mendoza Guiana duces perpetuoque Insula S Tri
nitatis gubernatores, alteram a primario eius aulico
Francisco, nomine, hanc gallice, illam latina scriptam
Patrem in Insulam S Trinitatis gubernator huma
nissime suscebat, et regionis commoda proponens quibus
diuturna peregrinationis labores leuaret, et melas
in fidem bene animatos in quibus erudicendi operam
utiliter collocaret. Epistola gallica scripta latina reddita
sequenti respondet.

R. Admodum Patre

Accepimus ab aliquibus Guianensibus in Ourabichen
sem prouinciam sacerdotem religiosum penetrasse, ut
christianam legem Ourabichensibus promulgaret, Dominus
Gubernator omnem securitatem RV pollicetur, si
S Thomam velit auedere, ut innumeros barbaros omni
religiosorum auxilio destitutos edoceat fidei ne ystheria
eius aduentum summi beneficii loco habeat Dominus
Gubernator, caeteriq; hispani et ego imprimis

R. V.

Seruus addictissimus

Datum Orinoci 29 Septembris. Francisci.

1652

Exemplar Epistola latine a Gubernatore
Scripta ad Patrem.

R R Q.

Non sine diuini numinis beneficio singulari
factum puto, ut ad notitiam meam vestra pati-
nitatis ibi assistentia perueniret quia cum ad
exemplum Christi Romini, et Apostolorum palam
et non in occulto maxime apud infideles sermone-
nari debeant Euangelicae doctrinae praedicatorum,
quod ibi repugnare vides. Vestram paternitatem
sue voco desiderans, ut pagani fauore vestrae
praesentiae, luce fidei illuminati Januam baphtismi
optant, et facilius ingrediantur. hic totum
habet paternitas vestra quod ad iter impellat,
sue quod itineris longi labores subleuet, ubi
sunt gentes, et nationes absque strepitu armorum,
sed spiritus persuasione euangelicam doctrinam
accipient, propter eam christianis communicationem,
qua illos ad fidem suscipiendam suauiter
dispositos semper habet. Valeat vestra paternitas

Ex ciuitate S. Thoma
del Santissimo Sacramento
de Guiana 22 mensis octobris
anni 1652.

Humilis seruus vestrae
Paternitatis
D. Martinus d. Mendota
y dela ytor.

Quantum littera plena ^{notae cum} humanitatis nos
 alliciebant; tantum scribentium ^{deum} ~~in~~ galliarum simultator
~~romae~~ ^{quidem} refudabat quare Patre Isti S. Thomam propius
 accedere, non tamen hispanos prius adire, quam illo
 rum certis explorata voluntate, decrevit. Profectus
 est itaque Pater 26 Septembris, nequicquam ab Vinore
 detinentibus Galibus, qui ^{in eum} ~~in~~ hispanos afferebant
 ut in caecos Galibarum confederatos. Utus est Pater
 opportunitate expeditionis, quam Galibarum cohors
 versus Ornicum ^{aliquot} suscipiebat, ut ossa commilitonum ^{et quorum}
 prope flumen illud occisionum sepultura foderent. Anxiam
 Pater adit, petitque ut se comitem itineris adungeret;
 quod illico amplissime promissum deinde reuocauit,
 causans socios suos omnino discedere, ventos, ne totius
 sua nationis odium si Pater ab hispanis occideretur, inur
 reret. His tamen nequicquam obiectis, in viam ~~seu~~ ^{seu} cum
 tribus sociis Galibus se dedit, et itineris difficultatibus, flu-
 uionibusque fluminum superatis, Ornicum peruenit.

Breui post de Patris morte rumor ~~peruenit~~ ^{peruenit} auditus est
 eoque ^{ut solet} in die ^{perirebentur} ~~seu~~ ^{seu} mortis etiam genus finge-
 batur. ab Africanis hispanorum manipulis ^{quidam} ~~aliqui~~
 in furcam altum ^{aliqui} dicebant, adiuuebant alij extrin-
 tum cadauer in ludibrium, terroremque Galibarum ex
 patibulo tres dies pependisse. Hac facile persuasi Galiba,
 qui ex odio mutuo quo nationes haec disident, euentum metuerant
 bantur, ad me nuntium miserunt, quo me certidorem de
 morte meij facerent, et ad eius ultionem Gallos
 caecos hortarentur.

Hac ut a multis, pro certis afferebantur, nec desset
 qui ducerent se non accepisse ab alijs, sed coram vidisse.
 Patres ego quoque per litteras monui, ut solius Societatis
 nostrae suffragiis deo Patris animam commendarent.
 Sed ecce tribus postquam haec scripseram mensibus,
 redditur a P. Melandoni ^{epistola} ~~epistola~~ quarto Ianuarij anni 1654
 data, qua sibi post plurimas aerumnas itineris asperitate
 graues, et accedente qua conflictatus est febre grauiore

exantlatas, suum in orbem S. Thomae aduentum gratulabatur.
 Addebat tres iuvenes Gallos quos habebat in comitatu castri
 hispani aliquam absente gubernatore aliquam suspicionem
 mouisse, quam ut periret eorum ex animo penitus abtuleret,
 duos ferme mentes inddido sibi sponte cum barbaris
 omni colloquio, in oppido cum hispanis habitasse, donec
 hispani cognita sinceritate sua, ultro ipsi ad excursionem
 in uniuersam regionem omnem aperuerunt, copiamque amplis-
 sime fecerunt, more nostrae Societatis in barbarorum
 salutem libere inuicumbendi.

Caput Quattum

De praxodatiuis quibus haec regio praeter ceteris excellit.

Quamuis ea pars continentis, aliquot insularum
 in commodis ipsa etiam labores, innumeris tamen bonis
 temperata facile mitescunt. Solum gingiberis, gozippi, petuni,
 sacchari, castorei q. ferax aequat insulas frugum proventus,
 sibi amoenitate longe superat, humus in planities pasuis
 latas ~~amplis~~ ^{maxime} fertilissime patet, plana, ~~q. silua~~ ^{q. silua} ignotis
 Europa arboribus constituta definiunt, siluas, ^{q. vera} amnes, flumines,
 vel ipsum mare circumfluit.

Filix ~~Fraxinus~~ qua humiles inter plantas in Europa iacet, in
 proceriorem arborem aburgit, calamus apud nos exilis, ~~in~~
 in truncum amplissimum explicatur. Citrus, hoc,
 quasi natio solo gaudet, palma dactylorum inordinabili
 varietate luxuriatur. oleum ex his exprimunt quo
 erines totumq. corpus inungunt, hoc iniecit a thuris cortice
 sponte stillat baltanum, aduersus vulnera, remedium
 omnium, neaq. experientia presentissimum. Apes nostris
 minores, aculeis exarmata, mel nigrum in copiosissime
 in vacuis arborum corticibus effundunt. Exterior ^{q. nigra} telluris
 facies aridat innumera plantarum varietate distincta,
 viscera omni metallorum genere foeta ditescunt, Mare
 pisces in viduum, gemmas in ~~arbor~~ ^{quidem} ornatur suppeditat
 Aues Europa ~~et~~ nonnulla ^{quidem} de hinc, palumbi ^{namq.} p. ha
 seani, p. edries, Turdi, Merulaq. frequentes occurrunt.

innumera, praeterquam quae nobis prorsus in
 cognita flumina circumvolitant, aut silvas insident
 Atque inter eas quaedam strutionis maior, plumis
 colore subinervicis, collo cruribusq; oblongis non
 tam solita venandi arte capitur, quam iusto duello obbellatur
~~Utriusque~~, post explosionem sclopeti; Aringendum
 est ferrum, nam nisi primo ictu caecat occisa,
 in venatoris oculos inolat. Alias mole corporis
 Gallis indicis pares, rostro in colearis formam convexo
 vestunt pluma nigro diluore subobscura quod
 appertis purpureis maculis excitatur; Avrahi adunq;
 sunt rostro, colore caerulei, caeteris omnibus ad calum
 has accedunt. Innumeras deniq; volucres, nemora
 fluminq; alunt, non modo ad appetum colorum
 varietate amoenas, sed in mentas exquisito sapore
 exsuperatas. praeter domesticas omnes nostras quarum
 ova paulo prius quam pullum excludant, eorum barbarorum
 palato mirifice sapiunt.

Jam vero perstrata, quam plurima repunt ani-
 malia vel maiora nostris, vel meliora, Testudines Ame-
 ricana praeterita praegrandes vulgo sunt, ut non tam bestia
 quam speluncas volvere videantur; Ad testudinem aliud
 animal addit plurimum, sed quod potius carnis loricatum
 crederes incedere, quam testaceum reperes, quippe instar
 ferrearum laminarum quibus inuicem venteris atq; interos,
 braccia crurumq; militis nostri tegunt, bestia alibi testa
 commissa, coloreq; ferruginea corpus carnis testudinis
 defendit.

Non desunt serpentes colubrique, atq; aliqui
 ex insidiis in incautos adrepunt, verum nae periculi
 admonitura nihil timent, campanulae serpenti congenera
 strepitu prodit insidias accidenti, scilicet dum serpit coluber
 capillus quem velut in pyxide peravum inclusum voluit
 sonum quasi a plumbea campanula obtulim atq; subor-
 curum reddit; Unde et nomen a Campana illa serpenti
 factum est. Alij trabelij magnitudinis flexuosisq;

†

toto ferme corpore ~~in~~ aqua extantes fluminibus
enatant sed eo minus periculosiores sunt quo mole
tardiores fugientibus assequi non possunt; pungunt
quidem corpora sed vulnere veneni nihil infundunt
et licet aliquantulum intumescat sponte tamen sine
nullo adhibito remedio detumescit. In festis est aer aliubi
culicibus acarisque a pulvere sublatis, quibus pellem
intra carnemque subeuntibus in alius caro computrescit.

Tanta vero est copia ~~per~~ piscium ut cum rarij
a venatione redeunt, ad piscationem conuertj, intra
mediam horam piscibus onusti, maritimam prada laborem
silvestris venationis abunde competent. Excudilos
ut plurimum capite toto aridis emergentes sagittis certo
figunt, ad fluminum pisces accedunt maritimi ex
quorum multis duos huc uttingam. Testudines longitudinis
etrum pedum, nec multum inaequalis latitudinis capiunt
cum ad litus emergunt ut oua fundant in lacunis
ad quibus quas humo inceda sequunt. Ouis vero calore
solis exclusis scetet arena testudinibus, quae non
grandiores raris, mare patrum illico petunt. Porro
haec oua esu sana, sapore exquisita, figura omnino
rotunda, magnitudine gallinae aequalia, non duntaxat
testa, sed tenui pellicula ^{infellum} ~~et albumen~~ et albumen inuoluenta
inuolvente mollia, ad ducenta supra mille testudo
una fundit, et ad in annonam ^{indiam} diuidit, quinquaginta
aut sexaginta hominum ^{indiam} largiter una suppeditat.
Caro ipsa testudinis cum recens est deliciarum et omni
edulio, seu sale condita diuque seruata in mancipiorum
duntaxat alimentum cedit. Careti (testudo quae
diuisi generis est) caro palato ingrator, testa vero
ad opera quaeque elegantiora expetitur. Lamentinus
viginti pedes ex porrectis in longitudinem, bouinum
caput praefert, eademque arte qua cete, capitur
si recens mensa apponatur, oritulinam carnem sapit,
ossa quadam ex capite extracta, ad dissolvendos calculos,
extrudendosque plurimum ~~re~~ iuuant, non desunt
et gallia mercatores, qui singulis annis ad eius
piscationem circa flumen Amazonum, appellant.

†

Caput quintum

Eiusdem argumenti continuatio.

22

Non caperent Amplissima amphitheatra
belluarum multitudinem quas praeter Europaeas,
tractus hic America ostentaret; alia animalia capris
asinino, reliquo corpore bouino; apes multiplicis
generis nostris paulo minores; lepores breuioribus
cruribus longiori corpore, gustu multo delicatioris;
Tang Figres pelle quidem ut alibi maculata, sed alia,
quoque sine maculis omni ex parte purpureas, et
ad lautiora conuiuia expetitas. Europae omnia
animalia quae huc ab his partibus adportata sunt,
in eam copiam soboleuere, ut non alia saepe
de causa occidantur quam ut ipsae pellis detrahatur.
non exerunt e fronte cornua cerui, sicut in Europa.
Et piscis haleci multum affinis, pinny quibus in
mari natat, per aerem, cum ab alijs piscibus inle
quentibus urgetur, volat.

Tanta Simiarum multitudo arborescunt,
ut nullum extruendis nidis locum, aubis relinquant,
quare illae ex arborum mari, flumiove, imminenti
ramis extremis, filo huius nidos appendunt, ne
simia ⁱⁿ eos grassari possint. metuque proprii pen
culi ab inferendo alijs absterreantur. Idem ego
fluminis Durabichis legens, adueni innumeros eiusmodi
nidos pendere nidos auium, quae ita nauigantibus
prompta, malunt hominum neuitati subleuandas
pullos offerre, quam Simiarum rapinis, atque
Iudibrio in siluis exponere.

Sua etiam hydera regionem istam commendant
Inter quae Crux australis, caeteris antarcticum polum
circumvoluitur, atque supra Sanctam Christo phorum 60
gradibus, supra continentem linea viuiosem pluribus
assurgit. Inuenit obit observare crepuscula non
ultra Semi horam diebus aethiis produci, quod mirum

videri debet astrologis, qui pro certo habent Auroream
 tum primum mane illucescere, sero crepusculum
 penitus in noctem obscurari, cum Sol decimum, septimum
 decimum octavum, aut vigesimum gradum intra horum
 montem descendit. Certe quod vix non potest hanc
 regula observari hoc in America climata crepus-
 culorum mensuris, debentque admittere crepusculum
 incipere, et desinere sole septimum, aut octavum
 gradum percurrente. unde conseruiunt, certam
 communi lege nulla definiti posse crepusculorum
 durationem, atque eo contractiora esse quo sphaera
 minus ~~recta~~ inuersa declinat, ut in nostra continenti
 America in qua ferme est ^{recta} inuenta. Adde quod
 calore solis vapores omnes, et exhalationes quibus
 aer densatur, consumente, minus ad reuerberationes
 lucis idoneum, et purum omni nube caelum.

Caput 6.

De Politia huius regionis

Qui scribere de hoc America continenti, rest-
 sent inter populos quibus incolitur Carios, Maronios,
 Sapios, Mourakesios, Piragios, Mayios, Ariconios
 et innumeratos quos nec hinc ^{proleptor} ~~scribere~~ omitto. Ipse Pahl
 Melandus in excursionibus suis ad populos Cui rabichi
 adiacentibus ^{supra} sexaginta et nationes, distinguere affirmat.
 Ego vero Parianos ad ostium positos; superiores his
 Arotas; ad horum dextram Sainogatas; ad illorum
 Sinistram Arouagas; et ultiores hi Galibas, Graecosque
 non amplius quam sexaginta leucas progressus
 obuii; Non infrequentidrem certe Gallias agris
 Guianam crediderim, cum ad annonam solum affatim
 suppeditet, et ad sobolem calor regionis intenter
 accedat. quisque indolem pro lege habet, et quod
 cuique lubet, hoc licet. Precibus oron tam obstruere
 rare ex officio, quam assentiri ex beneuolentia videntur.
 nulli magistratij subiacent, nulliusque metu supplicij
 coercentur. In viros homicidas animaduertunt poenam

publicè constituta, Nam cum eades comperta est
reus a duobus morte damnatur; verum intervallo
trium quatuorve mensium, qui sententiam inter
et supplicium solent imponi, reus facile reus
nullo carcere clausus, vinculisque ligatus elabitur.
ni faciat, clauis occiditur. ad omnes ^{parentum} nutus ^{facile}
parentes, liberos, circumagunt, nec tamen minas
intendant, sed benevolentia amorisque significatione
ad omnia quae iubent, induunt.

Præest singulis oppidi dux, ad hoc munus
his gradibus euectus. Propositum aliquem ex illis
qui bello et venatione indigi hostem, belluam ve
aliquam trucidarint, seuerissima per mentem inedia
nihil nisi aqua radiceque ^{ue} castave per parca subministrata
probant eius in toleranda fame constantiam,
exatos furore perenni - expresso undante, haurire
iubent, ut constet ab ebrietatis periculo esse securum,
flagellis demique in asperissimis nudum concidunt
Et his ~~probatum~~ experimentis exercitum atque
probatum, ducem sibi præferunt.

Jam ars bellum gerendi apud omnes eadem
est, nunquam de retona pugna, aperto ve Marte
confingunt, sed ex insidijs in hostes occulte graf-
santur, oppidis capis faciunt in mares omnes,
foeminis parant. alii vulpino pugnam capiunt,
leporina celeritate recedunt. Occisorum cadavera
numquam hostium potestati relinquunt, et saepe
pro subtrahendo cadavere se pugnantes occumbunt.
et mortui periculum ~~habent~~ suorum, pugnamque
restaurant, Arcu et sagittis eminus, comminus
clauis pugnant; Scelopetorum Europæorum apud
eos usus est nullus, sed admiratio tantum summa.
Cum vivens quidam Gallus scelopeto procul expulso,
taurum occidisset, tantus stupor adstantes, aliquos
Galibus inuasit, cum viderent eo ritu taurum mortuum
corruisse, ut illius vivens auxilio, turmas hostium

omnes ⁺ ~~stare~~ ^{ore} ~~facile~~ prosternebant. ~~starent~~.
Abhorrent ab eâ crudelitate quam san-
dentes in captos hostes exercent; nec igni lento
consumunt nec minutis vulneribus concidunt,
sed primo ictu clava in caput allita necant.
reiciunt a mensis suis carnem humanam, sine
quâ lautè alij non conuiuuntur; residuum quidem
pedem aut manum ex cadauere lento igne totum
~~et~~ humoresque expresso & ceatam conseruant, et
ad memoriam victoria hoc monumento renouandam,
potius quam ad gulam hoc edulis iruitandam, in cibis
ostentant, frustulumque ex his cuius confessus nobiliori
porrigunt, a quo etiam plures abtinent. Cum ad
in oppidum notis vicinum, duces Galibam motu
serpenti periclitantem sacris baptisimi ardis expulsi
uenissent; nullum ut genus honorum in eis colendo
praetermitterent, A rota quidam pedem manumque
Arouaga ex corbe depromptum obtulit, neque ad
eorum etiam imitauit. Verum hoc cibos auertatanti
et qui eos apponeret iram numinis prouocare constanti,
non ultra ^{mitis} ingessit.

In contrahendis matrimonijs, nullos vel paucos
ritus obseruant, ubi primum parentes utrimque consen-
sere, conuiuium instruitur, ad quod vicini omnes inuitantur.
a mensa lectum genitalem maritus petit, ad maritum
deinde nouo nupta deducitur a iunioribus, atque
nec non stabilia sint vlla alia lege conuersionum
foedera; raro tamen soluantur. plures uxores sibi
copulare nulla vetant leges; a pluribus tamen ^{abstinet} ~~abstinet~~ ^{sibi}
plures alendi cura, praeter ea cum generos nuptas
vendicent loceris in seruos, non possunt effreniori libi-
dine lasciuire, nisi ~~ad hoc~~ ^{ad hoc} ~~socii~~ ^{arctius} obligata libertate.
Viget in eorum familijs concordia, et abtunt a multitudine
uxorum uexigiae rixa, ab amore in maritum zelotypia
ab educatione liberorum. Iuio, charitasque communis
omnes amplectitur. Maritis ferme semper in publico
oppidi platea frandentibus aut coenantiibus uxores
cibos ~~quos~~ ^{et} ipsa nec coquunt ~~et~~ ^{et} condunt, deferunt, ad

24

mensam Sedentibus, in pedes recta ministrant, viris
que a mensa surgentibus, aliquid ex relictis cibis
obiter carpunt, lectum deferunt quocumque se
mariti conferant, et mira in omnibus suavitate
famulantur.

Caput Septimum.

De Moribus eorum.

Continuatis trium aut quatuor dierum
ex equis, mortuis solent parentare; pueros, vel
foeminas, obscuriore aere aliquem e plebe, aperta fossa
in eadem tugurio in quo decessit, non resupinus, more
nostro stratum, sed in sede humili collocatum, sepeliunt,
et aliquot menses ignem circum accendunt, ut
quae ex tumulo mephitis inhalatur flamma purgetur.
Cadavera ducum, omnium ferme lacrimis tres
continenter dies rigata, rogis absumunt, cineres
poculis suis dilutos sorbent. Miratas sum salta-
tiones quas gestiens latitia sibi soli ardicare
videatur, inter lugubres exequiarum ritus a dolore
aduberi. Vidi ego in eadem casa, in qua formica
denterat, alios in angulo summos lacrymis
silentes indulgere, alios ad lugubrem cantum tripudare.

ut aha... III.

111

Et citra lætitiã tripudiant interdum, ita & maximo in gaudio
de more gentis lachrymantur. Auditis aliquando nocte concubina
comploracionibus, et ululatibus, decumbentem foris nostro in
Carbeto foeminam obijisse tandem suspirabar. Experredus &
quid rei effra, visitatus venisse idem, exhorro comperio,
atq; adeo indigenas Galibus novis hospitiis effusa complora
tione gratulanti.

Hæc Saltationes ad numeros Europæis inveniunt ^{Barbari} ~~magis~~ hæc
se exercent ipsa in platea; ad solem et ad stellas: ad Lunam
Calcassarum, quas implent calculis, et altera manu agitant
terram, inter dextræ pede pulsantes. Quabus partibus
constat omnis cantilena; in prima saltant, canuntq; modera-
tissime, et cædo corpore: In secunda & violentius, & acutius
et acutius Semi-cæli, et sinistra manu altera alterius
humeris innitentes. Absoluta cantilena erigunt se, &
una voce omnes clamant sine tante Iræ. Iræ. Iræ.

Saltantes vidi Sape ipse, idq; duplici publica modestia
argumento. Alterum quid Cararaiæ, quanquam aliis
nudi semper incedunt, nos nisi ad pudorem, tecti cuius
Galidit saltarent: Alterum vero quod soli Juvenes
saltarent, mulieres, aut puellæ proferunt nullæ.

Chorearum Præfatus est, idemq; Præcentor. Is
induitur pileo stramineo in haram, exurgenti, ac triplici
corona circumdato: ornato insuper pulcherrimis indigenarum
animum plumis, exiguis floribus gossipino filo dependentibus
in grata inter saltandum agitatione, reciprocanti bus
Elegans utiq; hoc ornamentum, Indigenis Apomatiri dicitur,
& Apollire, quæ vox plumarum, & Joimatiri, quæ pileolum
significat signi fiat.

Alia ^{Barbarorum} ~~magis~~ ornamenta sunt torques, armillæ
et crucules vitæ, ex Hassada, id est ex minutis granis
ex vitro contextis splendore tanquam encaustico. Ad fingam
armillas componunt foemina, viri supra cubitum. Illæ a
tertio ætatis anno coarctantur utuntur ex filo gossipino, coloris
rubei, Juras, ne crassescant, arte cæmentibus. A pedis
malleolo usq; ad poplitum, perthungunt, et ab infra

parte in alam explicant sepe ad duorum digitorum
 latitudinem. Baltheos adhibent adolescenter ex vario
 animalium dentibus contextos, et multiplici flexu ad
 corpus circumvolutos: nostrates dentium ^{multos} ~~multos~~ ^{crederent}
 foemina monilibus ornant nos aures tantum, sed labrum
 etiam inferius, imo et medium illud narium ^{festum}. Ea
 porro monilia conficiuntur ex aere inaurato, ^{quorum} ^{monilia}
 fulgor nunquam obscuratur. Viri in super laminas
 adhibent ex eodem metallo, vobis latitudines, quas
 Caracoli vocant, easque in pedes usque dependentes. Eos
 hoc cultu his ^{laminis} ^{quis} ^{procul} ^{venienter} ^{appiasem} ^{faci}
 narios multos nostrates in huius mihi videbar.

Cum mihi alias incedant, viri quidem, sola sube
 tenui opere gossipino ~~et~~ ^{obdura}, foemina etiam otrimgz
 velata, pro vestibus colores induunt, totum corpus
 Rocou, id est, ex semine cuiusdam arboris, oleo Palmistal
 quam Caraba macerant, diluto rubricantes. Huius
 grammati superaddunt varia nigri coloris opera, quam et
 eorum alijs, femoralia, duris ^{per} ^{crura} ^{dentatis} ^{faciis},
 alijs Horarem, summasque ^{induras}, de ipsis Horaris
 segmenta exprimunt. Eiusdem coloris mystaras
 interdum praeferunt more hispanico intortas. Similia
 nostratibus crassa bombycina a fronte in medium usque
 vultum spingunt foemina, additis etiam saepe lacrymis
 ex oculis marantibus, et pluribus alijs artis non barbara
 pigmentis innocente quidem, ac itra factum.

Huiusmodi picturis molestos utcumque acant Moustiquorum
 et Maringozorum (Ciniphes nos dicimus) aculos, quorum
 in illis regionibus, ut atibi dicitur, est, maxima copia. Inde
 ut dupluris generis casas habitans cogantur, alteram in ipsis Carben
 apertam ex parte antica ad diurnam compositionem, alteram
 in ipsis sylvis ad nocturnam quietem diligentissime, ^{ne} ^{quis}
 molestis animalculis aditus pateat, obturata; cum ea ^{per} ^{diem}
 in sylvis latrant per diem, nocte in campos exeant. Neque
 ulla satis ~~est~~ ^{est} ^{ex} ^{claudatur} ^{diligentia}. Si qua se immiserint
 eijciuntur fumo ignis, quem ad temperandum nocturnum in eo
 salutar climate satis longarum frigus ipsis lassis adhibere
 contineant.

Ad ignem accendendum bacillum ex ligno durissimo violen
 te in manibus convolvunt, aliter in ligno sicillimo innoxium

Vade motus rapidissimi velocitate fumus primum, mox et ignis
 elicitur. Argillam et in aqua figurant in suppellectilem, in
 ollas, in discos, orbes. Ex eadem materia laminas forarias
 habent ad uquendam Cassianam, ut et Canaris
 seu vasa ad potum conseruandum, quorum aliqua videtur aequali
 cum uinarijs dolijs magnitudine. Quanquam plumbi et fus
 apud eos nullus, tamen pari ferme cum Europaeis industria
 supellectilem sandaracino oblinunt. Leucopharum illud est
 rubrum, flavum, et colorum plurimum.

Verum in construendis nauigijs eorum et maxime elucta
 industria. Duplisis generis illa sunt, Pirogus, et Lembj:
 et illa quidem 50 aut 60 pedes lata longa, et aut 6 lata.
 Neque vero commissa illa, aut varijs ex partibus compacta, sed
 ex una eademque integra arbore Aciaion dicta; quae quidem multis
 videtur eorundem species, ad eum nauigiorum usum tribus praestantibus
 virtutibus commendanda. Prima est quod in prodigio tam
 crassitum tum magnitudinem excreuit; Altera quod lignum
 habeat leuissimum. Tertia denique quod vermes non gignat
 forte ex insita amaritie. Longis hisce nauigijs 50 aut 60
 hominum facile imponas non minus ad bellum, quam ad
 diuturniores peregrinationes opportunis. Haec solent sine
 excruciantur igne, eorundem non purgantur solum sed et dilatantur.

Longe minores sunt Lembj rotundi ab ima parte, ab
 aede facillime euertuntur; at nullo ~~periculo~~, ut pote
 natanis peritissimorum periculo. Vbi talis fortuna incidit,
 conuersam erigunt Lembum, aquam exhaustunt, eorundem
 consensu pro peragunt ut ceteri, sed nullis vestibus exhi-
 rantis retardati.

Diuisa est a nostra illorum nauigandi ratio; hic tabulas,
 hic ^{enomenem} aciaion nauigant ad ventos ^{cursum} in ^{partem}, adhibent, sed nocte
 stellis, diu sole diriguntur. Remorum longitudo 4 aut 5
 pedum est, non amplius, eorundem tenent rectos aquam retro propell-
 entes modo nobis plane contrarios. Tantus est remigandi
 vectorum consensus, ut aliter nunquam alterum praeruat,
 et eo sine Pirogum remo ferunt tanquam in lignum
 numerosa nauigationis. Gubernare Praefecti non est, sed
 tantum parato in id vase aquam in fluentem exhaustire.
 Cessant alijs strenue laborantibus nemo obloquitur, nemo
 exprobrat.

Liberos ut in acie fortiores habeant, eos a teneris

ad dolorum contemptum et patientiam erudiunt. Eo
consilio collectas majusculas formicas in lectum ad hoc
destinatum in aula Carbeti publica coniungunt, tunc
in hunc sapius in anno pueros immittunt a tertio anno
ad octavum decimum. Torum utiq; illud probationis
genus, animalculis eos ita vexantibus ut ad arellanae
magnitudinem papulae intumeant.

Labori minime parant viri; venatione, ac pistratione
occupantur; item condendis, saxiendisq; rasis; elaboranda
in familia sum suppellectile ut canistris, sportis ~~difficili~~
sedilibus et natoutous, hoc est, parulis mensis, quas
conficiunt ex planta, quam Aroma vocant, et quam pro vimine
adhibent. Nec magis cessant foeminae. De domestica
distinentur; panem ex radice Magnoe, psim ex Ouicou
conficiunt; Maritis et liberis ministrant: Oleum preparant
ex Caraba, pingendo, et oblinendo corpori. Iuvant Maritos
in labore hortensi et in vobis necessarijs procurandis.
Si quid otij superest, toros gossipinos ferre, ut hinc hinc
pusti, conficiunt. Viris atq; ac foeminis commune pensum
est gossipium ducere, torquere, idq; sine rhombo, ac rolo,
illud manu tantum ad extendendam in torquentes; Sola
porro foeminae ~~ea fila in telam texunt~~ ^{ea fila in telam texunt}, et ex eo Bati, aut Acato,
sive lacos contextunt.

Caput 8m

Eorum Mores et ad fidem amplectendam
'dispositio.

Et ne fabulosa et mere commentitia putetur optima
quiesmodi populorum indoles de qua in praesentia dicturus
sum, illius Episcopi D. Bartholomaei de las Casas optimo
mum praemitto ex libro a me superius laudato cum de
infinita his in regionibus populo incolarum multitudine dic-
rem: sic autem ille de ^{hore} ~~populorum~~ ^{hore} ~~populorum~~ moribus, et ad fidem
amplectendam dispositione. Gentem hanc condidit Deus
in similitudinem, simplicitatis antiquissima, sine dolo, sine malitia,
severis obedientissimam, fidelissimam, demissa ac modesta de se
sentientem, pacifram, et quietam, sine rixis, aut tumultu,
nullo odio, nulla simultate, vindicta minime avidam; Et in
alio eisdem libri loco eodem populos vocat Agnos mitissimos.

24

Na' optima illa' dotes, et optima indolis indicium! Pergit deinde.
Ingenio sunt claro, et perficari, dociles, et ad quamvis disciplinam
facti, ad fidem Catholicam aptissimi, et ad Senectus, opiosq; mores
nati, minoribus, paucioribusq; ad virtutem impedimentis pra'
alijs omnibus nationibus retardati. Ita vero inveniunt et
mollesci, ubi semel res divinas gustare coeperunt, ut vel
interrogantibus, vel sacramentorum participationem emixe
petentibus vix ipsa Religiosorum patientia sufficiat. Molles
illos vocat quibus in hoc nihil esse possit amabilius. Pergant
de rebus ad salutem necessarijs quodere, et sic mollesci semper
velint esse!

Haec factus auctoritate liberius, credo exponam, quod sentio,
& contra mendacij suspicionem asseram summa eos innocentia
vivere, nec videri cum reliquis hominibus in Adamo peccasse,
sed nihil eos, aut fore nihil malum trahit.

Non omni tamen superstitione immunes illi; ubi aliquando
servino inurgitauerint, laedunt occiduntq; si qua ante exha-
latam crapulam rixa incidit. Sed neq; probris utroq; in
vicio venia indigni; Quoad superstitiones, majorum indigent
disciplina, ac exemplis: quoad crapulam, nefas hanc putant
mestitatis modum excedere. Sed de superstitionibus sigillatim.

Nulla his certa Religio; opinio tamen est, atq; ac veteribus
quibusdam Philosophis insita, mundum non coepisse, sed perpe-
tuis istis vicissitudinibus diurnum ac nocturnum, aeternum procedentium,
ac interuentium, caloris et frigoris, serenitatis, ac pluviae, vale-
tudinis ac inualitudinis, vita et mortis, et alijs huiusmodi
mutationibus semper consistisse.

Animam immortalem credunt; aliqui etiam sedem in caelo
probris repositam, malis, sub terra: Alij tamen Metempsychosin
admittunt, sed illa Pythagorica, qua hominis anima in bruti
corpus saepe transire credebatur, minus rationi aduersam;
Quicumq; de ea ^{merum} eggerunt saepe, hoc unum sentiunt, morientium
animas, nascentium quorundam corporibus refundi.

Dæmones, et malos spiritus, eosq; hominibus infestos credunt;
in hoc falsi, quod et omnium malorum artifices eos putant, &
in Bojarum, quos sicut infirmarios, Medicos simul et
Exorcistas habent, potestatis esse, eos expellere.

Neq; tamen eos posse expellere arbitrantur, nisi duris
simis experimentis ad illam potestatis dignitatem et officium

peruenerint: Neq; maior nate liberos prospera —
vquam usus fortuna, nisi prius eadem pericula obierint
Patres; neq; res in bello duribus succurras, ni sese
ante durissimis ejusmodi modis afflixerint. His etiam
poenis addunt Boiayá perpetuam certorum ciborum, —
quorum usus ipsis interdicitur, abstinentiam.

Neq; alias imbi Superstitiones obseruau: has uero —
accessuris ad eos operarijs Euangolitis etiam pro futuris
noy dubito; ne eos, admissis iam malis spiritibus, —
agor et bonis ibiq; spiritibus admissuros, et unum optimum
serum omnium conditorem, a quo Dæmonum expellendorum
potestas Christianis tradita sit, noy illis Boiayá:
Ihoy certa esse bonis premia, malis, supplicia, cui
iam et Caelum probis, et terram infamam improbis
Eoy mortem affigant. Ne deniq; pro Superstitiois
illis ieiunijs, pro poenis lot hominibus necessario subeundijs,
Eclésiá ieiunia, uitaq; Christiana poenas tollantias agere
suscipuros, maxime cui illis suis ita conficiantur, ut
ijs ^{demon} exhaustis exhausti et ipsi, pallui, et spirantia
patra cadauera videantur.

Certam methodum successu etiam probatam, et uero
efficacem adhibebam, tum ad errores detrahendos, tum ad
fidem nostrorum misteriorum induendam. Unum ego exempli.
Docens aliquando familiariter multos Galibis, et de Cruce
Xpi Iui potestate differens, dixi, Dæmonem, quem ipsi
spiritum crederent, ne percuti a Boiayá posse, ne
occidi: ut ne exeuntem humano e corpore animam, quam
ne uiderent, ne percutere possent, quod et ipsa spiritus
sit. Conuictos se fateri omnes, et suam uidere simplicitatem;
Christianos porro quanquam Dæmons agere, ac
ipsi admitterent, nihil tamen eos hinc quod eisdem
dimpugnarent, et signo crucis expellerant. Illud ipsum
si a ipsi usurparent quoq; si liberis, ut Libi-ipsi —
imprimerent, aut gestarent e collo suspensionem uic
Carawoti, fore ut idem possent, idemq; uigum exuberent.
Ad hoc exultare pro gaudio illi, ne hinc admiratione uerba
quibus usus suam repetere Patonebo 1888 aiouboutoli
Tobocan telonei Emáne Crux 1888 duri nostri in subiti
Dæmonem expellit, subito ~~expellit~~ expellit, sine mora. Quis
quo factum

Quo factum est, ut summi et in finj Cruces e' collo gestandas
maximis precibus pro multis dies flagitaront, et perpetuum
illud carmen occiderent, Patri amaro Patorebo. Patre da
mih' crucem; me defuerunt, qui tres et quatuor e' varijs
collebas hanc vna contenti separent.

Verum ad errores redeamus. Mirum non est in illis eos falli
cum de fide, sine cuius radio et nos ipsi ageremus in hincis,
nihil unquam illis profuit affulsit: Mirum vero illud magis, cum
Dæmones omnium morborum authores facerent, ad eos sacri fides,
ac precibus propitiandos non defudisse.

Ab istius partis America incolis ita colitur ha' verecundia,
ut nihil plane in ijs, quod impuram ad libidinem faceret, adve-
terim, non olenta non haurit: et puerili plane innocentiâ inhor-
re siment, pro libidinoso quidquam agunt vel nudj, sumqz nudic-
tati, quantum in illis est, provident: praelare seum agi putat,
quis suis nudum nudus est, et in diem publicorum lectum
illud referuat. In Galibis, quibuscumqz continent' vixi,
semper cum ex Quarariche discederem, enixe instabant, ut
gramina cannabis & tinj ad telam, quibus pudorem tegerent,
contexendam referrem.

Duo vitia maxime vere: mendacium, et iracundiam atqz
ad eo mendaces, et iracundos pro scelertis habent: si quis
mentitus fuisse deprehendatur, fides illi omnis perit. Quanto
tempore cum illis fui, vnicum iracundiam vidi, Carbeti flet
etiam ea occasione, de qua inferius. Maximi omes eos faciunt
qui non natura tantum, sed etiam vov et sermone miles sunt
atqz indole commoda, & obsequiosa. Hinc Gallos Hispanis
proferunt, quorum, ut dicitant, asperam et arrogantem
naturam ferre non possunt.

Senex, qui apud eos aliquandiu fuerat narrabat quid in doli
illis sibi displicisset, assereratqz Sylvagios ab Hispanis
ad laborem cogi, cum intem ipse esset omnino: Imo et dicit
Hispanum imitans, ab utraqz parte, inquebat, mystaram inhor-
quebat. tum rege'is post horum manibus elato supercilio nos
inhibebat, increpabatqz, Ma'na Bona; ad horum; Dur susqz
mystaram inhorqueus eadem insonabat, Ma'na Bona. Hec vos
in horum: horum laborate; non sic Galli, addebat vir bonus;
immiserent se operi, et nobiscum agunt mitius. Et hoc in eas
partes peregrinaturis.

Inhor eos cum honore agitur, verbi nos condemnitur, nunquam
contradicitur. Si quem vel etas commendat, vel dignitas, qui
cum eo loquuntur, sermones illius repetunt, ut argumenta

Philosophica, et Theologica Solemus propugnantes repetere:
id est ut signum fiat et se qua dicuntur, capere, et loqui
entibus plurimum deferret. Sic mecum Quos, Senesque,
cum ad eos de religione differerem.

Qua quidem honoris, et amicitia officia cum ubique
mibi, hinc vero maxime mihi exhibebant, cum ex Carthago,
in quo debebam, vel vix in diem abirent: non exhibant
me in salutato; explicabant, qui tenderent, quot ibi noctibus
dormiri essent; qua est vulgaris apud eos numerandi
ratio. Luna quippe nos autem Solis curbe ut menses
computant, ita noctium, non dierum numero, certum aliquod
tempus designant. Jam de illorum hospitalitate.

Hanc enim vobis imprimis colunt: adeo ut si quis ad eos
diuertat viator aut advena, tribus diebus laute tractetur,
de singulis mensis convivij rebus Cassania - approbatur.
Tanta est in vicem charitas, nihil ut ferme minusquam -
proprium sit. Quodlibet in quibusvis hostis legat: quilibet
sine injuria: si quid venationis apud quempiam fuerit,
pro suo jure accedunt, accumbuntque alij etiam, non invitati.
Imo vel ignotus quilibet, et advena si accumbentes viderit,
accedit, accumbit, cibos paritur, edit, potat et familiaris,
ac domesticus.

Hac qui observet, hinc non abs re loquutus videatur
Episcopus ille Hispanus antea laudatus. Donum certe
maximum est illa natura bonitas, optimus sih et futurorum
et maxima extruditionis fundamentum. Natura preparatur
gratia, huiusque proprium est illam perficere. Adeoque
tanta simplicitatis, optimaque natura hominibus jure sperem,
ac pronuntiam non difficile Christianos fidei dogmata -
puris veluti tabulis imprimenda.

Quam potius metuo, ne olim in die Judicij surgant in Chris-
tianos plerosque miserum Infidelis, eosque coarguant non minus
quam Judaeos Nimita ex ipsiusmet Christi Levatoris oraculo:
Cum vel Barbari nullis fidei documentis; nulla Evangelij
luce; nulla sacramentorum gratia, et robore; nullis eorum,
qua in finitima profundant illi, auxilijs, vitam nihilominus
durant quam eorum plerique, sanctorum. Non levi ubique,
me obscure divina pietatis in eas gentes pietatis argumento,
qua si videtur viam ad Evangelium, in ea terra sterneret,
qua, si cultorum frequentium manus et industria non
defuerit, et celestes vatus exipiet aude, et mellem fundet
vberimam.

Caput 9. Quid in Continenti gesserim

Postquam ad S. Thomae locum discesserat P. Melandus, Gallum adolescentem ad Insulas misit, qui Patres nostros et de nostra missione Quaribiche, et de noua quam P. Melandus fundatum inerat, certiores faceret; unde jam S. Ius remansi cum adolescente sexdecim annorum nullo lingua vsu, nullo ad Galibis, quibus eum agebam, interposse.

Nec defuit lingua illius adificanda opportuna occasio. Ota in curibus, pedibusq; enormis inflammatio virinas federatas nationes cogitantem ~~me~~ detinuit eo in Erico, ubi consereram; quo factum est ut hinc studio multas horas quotidie impenderem: quod studium tamen saepe interpellabat hinc ~~interuenientibus~~ ^{indigenarum} hinc peregrinorum ad me aduenientium frequentia; quare non plane sine fructu, cum ex eorum consuetudine nihil interim in lingua proficerem. Cum ergo S. Ius cum illo adolescente Salto Iotio, nocte rebar em in vico ~~S. Ius~~ ^{S. Ius} nimirum in Syluas et nocturnas in casis sedentibus, magnam illius partem digerendis in linguam notis indumebam, ut et componendo dictionario, hinc in meum istius, hinc eorum, etiam et nostris, qui ad eos ad Xpum traduendos accedebant, vsu. Nec parum adiuuerunt jam collecta a P. Melando nota.

Tanta est lingua huius copia, ut aliquando vni rei significatione viginti quatuor voces numerauerim. Unde duo dictionaria componere statui; alterum, quod ad loquendum satis esset, relatis in illud linguis vni cuiq; rei exprimenda vocabulis; alterum, ad intelligendum necessarium, relatis omnibus ejusdem significationis vocibus.

Hoc magis lingua illius comparanda ardor credebatur, quod vniuersis satis sane sit, me nimis forma communis in Continenti Noridionali, quam Latina in Europa familiaris. Versatus in ea quantum satis, capi ut possent utrumq; quod dicerem, tradenda doctrinae Christianae et ijs, qui ad me veniebant, instituenti; institi ex ea ipsa, ubi distinebar, causa. Conuicium habui, de Xpum populis varijs, quorum pleriq; longissimis itinibus peregrinabant, praedictam. Ex tam dulcibus gentibus Sot Comana et gota non satis capiebant, alij autem omnes facile, ut Paria Arota, Lore, Saimagota et Carabaita, qui ex Insulis ad vivendos amicos affluerant; ubi ad plenam mysteriorum expositionem verba deficerent, ea imaginibus expressa ostendebam; quae si nigrum tum satis essent, agebat inter preter, vni ex Galibis

quos docbam, quosq; ego dixeram, repelbat. Qui me imitabant,
omni ciborum genere onusti veniebant ea spe fore, ut eos
cultellis, securibus, et alijs, quibus indigent meritis, nobiscum
facile commutarent. Hanc arripiebam occasionem, palam
exponendi, quid has in partes venissem, minime ut viam
illis ad Coelum aperirem, et beatos post mortem redderem.
Deinde mentem erat hoc institutum, ut praecipua fidei myste-
ria exponerem, quid eamq; imprimis ^{dei} omnia, ac in personis
Sui cognitionem aliquam inducere: quibus in Coelo voluptati-
bus fruerebantur Beati, quibus supplicij cruciandi huc in
inferis damnati. Deniq; praecipua vita ac mors Christi
domini, & Incarnationis capita explicabam. Maxima certum
eius voluptate qua auribus accipiunt, oculis usurpabant
in imaginibus meis expressa. Dux in hac parte sacrarum
Liberarum caeremoniarum dignus Magister, si quando eas ostendi-
ere exiret, utiq; in ostenderem, fugitabat; sed viam
praecipue, qua oblatum a Pilato Iudaeis Christus representabatur,
vultu sua homo, quam maxime fanitabat. Stupabant Indes
Barbari, non ego dixerem ab Suprema illa mente, qua ubiq; est,
qua omnia condita sunt, conditos initio virum, et foeminarum,
eosq; omnium nationum parentes; atq; ita nos omnes fratres
esse, ejusdemq; familiae Liberos: Maxime etiam cum eos
Adamum et Evam appellatos dicerem, me satis rapiabant,
a quo tandem ea nomina desinissent. Cum sua cuiq;
hinc sibi succedentibus sua cuiq; tradenda esset doctrina,
quotidie bis, aut ter habendus erat Catechismus proter
extemporaneas ad priuatos, ubi occurrerent adhortationes.

Insignis in paucis habetur Dux quidam Galibis ex
Insula Tabag, qui stipatus viginti aut triginta e suis ad
me accesserat. Audiens enim sine nullo alio consilio
nisi ut viam ad Coelum docerem, e Galhia proferendum,
multis institit. Quid! nos venisti ergo ut de ledijs gossipinis,
de ambus, atiq; regionis mercibus transigeres. Minime
vero, subieci. Ubi est vapor? eamne in Insulis reliquisti!
Respondi; qui patres ad domum illos caeli viam acciderent,
eos vapores non duxerit, ut sine in pedimentis diuino cultij
incurrant, eumq; liberius in omnes orbis partes inueiant.
Responsum mirabatur. At pater huius, adiecit, ac se
passus est eo tantum sine tam diffitas in regione proficisci?
Nec expectato responso, semel eandem e suis dixit, videlicet

sunt patrem; Galliam regionem scilicet nostram meliorem
 et ubi optime et commodè habebat, non alia causa reliquit, nisi
 ut viam nobis ad caelum ostenderet. Tum ad me reversus,
 Porro, quando crederimus tibi, et christiani ut hi es, fuerimus,
 nos deseret, et alio concedet. memor scilicet eorum quae
 dixissem, Patres, qui fidem illis annuntiarent, coniugij vinculis
 idcirco nos alligari, ut et liberius eandem fidem quicumque
 invenirent. Sed non hominem ab errore promptè meli,
 aut fratres meos ab illis non dissuadere, sed tamen crediderent
 et christianam Religionem suscipere. *has gentes*

Ex huiusmodi Divis istius responsis ~~quibusdam~~ nemo
 sebetes dixerit, cum intima sensa tam facile penetrant,
 obiciant e re nata, insent; sed eos potius disciplina
 capitalium.

Ad horam matutina septimam matutinam doctrinam christi
 anam quotidie habebam in sacra ad aula, quae studiose
 liberi ad parentibus multabantur. Affluant etiam nos
 ex illo tantum, in quo debebam, vico, sed ex Carbetis
 etiam virinis, omnia etatis quamplurimi. Initium faciebant
 a sanctissimo Crucis signo, quod mecum omnes figurabant,
 huiusmodi voce ~~omnes~~ *Pater, Ave, Credo et Decalogi*
 Praecepta in qua vernacula pronuntiabamus. Postea
 exponebam aliquod fidei mysterium, quod et Imaginibus
 adumbratum ostendebam. Ad hoc super expositis
 capitibus pueros, imò, et viros, foeminaeque interrogabam.
 Nec indonati abibant denique, qui melius responderant:
 triumphabant pueri, si unam, aut alteram huiusmodi
 alicutam, quae minime frigiditas figunt, capiuntque;
 nos continebant se autem, si hamum meruissent. Primum
 virorum cultellus, aut sigilla, quae huiusmodi verba, et
 sermone a pedibus in Gallia foeminarum vero acus, in aures,
 aut alia ejusmodi nomina ipsis valde experta.

Tacabant in his coetibus viri ut plurimum, atterebantque
 sed foeminae (quae muliebris utique est loquacitas) varie
 super explicatis fatigabant. Ita quaedam tres aut quatuor
 quatuor, virino è Carbet - ad Cathedram profecta.
 Cum a me audissent eorum summi causa mortalem
 induisse naturam, coeperunt inter se de hoc articulo
 disputare, sed voce tam demissa, vix ut ad aures
 perveniret. Quae sit quid esset controversia una

ostendens aliam esse loquor, quod hanc, respondit, num deus, quae
tu hominum causa hominem induisse dicit, feminam quoque feminam
cum causa induerit. Redit ad hunc in lingua non distinguendam Latinam
inter haec duo vocabula Oulian, quo vir significatur et Oulian,
quo femina; et ita esse respondit. Animadvertens deinde equivoce
respondi versus et Palam explorari dei filium, hominem, seu virum
induisse tam viris quam feminis; non opus fuisse ad salutem
foeminarum, foeminam ut indueretur, cum vir et foemina ejusdem
essent naturae, quamquam sexus diversi.

Tribus aut quatuor abhinc diebus alia foemina, quae hunc
non viderant, idem suscitabantur, proutque responsum mittere.
Absoluto etiam catechismo quaecebant, an Maria Mater Dei, cujus
ingentem imaginem videbant in sacra adicula, vestita in vestibus
olim incedere, an vero quaedam, sicut suo. Respondi omnes
nationes uti vestibus: B. Virginem semper fuisse stantem,
ac modestè vestitam; fore etiam ut tepere loquatur
suamque ad pudicitiam erubescerent, cum Christiana fides esset.

Si propria experientia mentem observassent sectarii,
quantum ad instigandas ~~Barbaras~~ conferant imaginis,
illarum utique usum tanta temeritate non improbarunt.
Ministorum suorum Syrophantias aperte intelligentes garru-
entium, sicut, quamquam à Catholicis non eruditis ea minus
adventur, ipsi tamen, a plebe quaedam deitatis speciem
attribui posse et ipsa in Idololatriam illarum occasione
sepe incidat: Errorem, inquam, facile deprecarent ad istas vel
Mulierularum interrogations Mariam ab imagine Mariae
tam bene distinguendum, cum de illa inquirerent, an
qualis apparebat in imagine, talis et in veste jaderet.

Sacram adiculae ingressus aliquando nostri (Arbetei
dux, cum nonnullis adesse archetipos videret (i. e. Sacristian,
quippe (eccliam) accedens ad altare, in quo stabat
imago B. V., eamque digito indicans, exclamavit Ene
Ebaton Marie Diosfano. In effigie Mariae Matris Dei.
Tum Xpum puerum in vasis Matris sedentem idem indicans
addidit Ene Ebaton Libion Marie Diosfomoron. In effigie
filii Mariae Matris Dei. Sublatisque oculis et in Xpi
in Cruce pendens imaginem defixis pro ar. tenore affectu
dixit Ene Ebaton Iess Diosfomoron boitounou boco jemoj
Patonebo; In effigie Iess filii Dei hominum causa in Cruce
sustipri. Eminens tunc minus iste, quam illa muliercula,
exemplum ab archetipo distinguitur.

Ex quibus licet colligere miseros istos non dociles — tantum esse, ac discendi avidos, sed eos etiam, quibus cum fructu sacra doctrina tradatur. Neque agere adducor, ut mihi persuadeam peculiarem eis opem adfuisse a Deo, ut ea demum caperent, quae vix ipse non nisi magna cum difficultate exponerem. Difficillima quippe et ea, quae pariter in quibus explicandis ars et lingua deficeret, ipsi penetrabant. Quae opinio magis etiam ex eo apud me invaluisset, quod, si quando de rebus ad fidem nostram spectantibus loquebar, nihil ferme caperent, ac contra, cum de mychis differerem, ita caperent, ut expositione vix absoluta obicerent, instarentque valde apposite. Puerulos saepe miratus sum vixdum vello lingua usu, maxima tamen facilitate et incredibili fidelitate, quae in Catholico audierant, repentes; neque vero id ex mero usu, et inolita consuetudine; nullo enim servato eorum, de quibus egeram, ordine, interrogabam.

Caput X.

Sacra Baptismi Lustrationes in Ouarabiche

Delectores ne ^{scilicet} patiatur recens Ecclesia, Christianos mature et parie facimus. Sed quemadmodum imprudentia foret sacros fontes omnibus temere profunderes, ita inhumanitas sit periclitantibus nostris imperitij

Exeunte mense Septembri anni 1653 rediit ad extrema vetulam lustrari. Hanc ob frequentia symptomata priuatum et mature instituerat P. Melandus; sed febriculi ejus et constantia necdum satis fidens Baptismum distulerat; rogans tamen in discessu, ut illam demum in mortis periculo aspergerem. Paucis abhinc diebus grauem in morbum incidit, quo audito Lustrari periclitantem et Mariam vocavi. Sacramentum vix suspirat, cum vesci incepit, quod diu ante non poterat. Eam demum plane confirmatam abhinc ex Ouarabiche deliqui.

P. Melandus anno 1652 duas puellas ad Baptismum admisit: Altera ne pundum quidem temporis lustrationi super futura credebatur, altera etiam ob totius corporis paralytim deplorata prorsus ac deposita. Sed spem omnium et animo, et corpore curata est utraq; per Baptismum; Unde parentibus summa veneratione semper deinde fuit illud sacramentum.

Abiit Januario an. 1654 paucis diebus antequam discederem aduerti pendente adhuc ex opere in fantem in sinu parentis (quae quidem paralytica illius, de quo modo diximus puella soror fuit) expirantem. Tum vero ego ad illam mulierculam; Viden' filium animam agere, cum si tingi pateris, in caelum euolat ubi deum videbit et aeterna suet beatitudine; Illa autem, aiit meum filium, si tingi hinc patiar, Coelos petiturum, et deum visurum. Ego, tinge. Mariti, qui prope hinc aberat, consensum prius exquirendum duxi, ne forte, ubi expirasset iam iam expiraturus simul, occasionem inde Sacramento detrahendi arripere. Illa ad maritum occurrit, Heus tu, inquit, Es promittit pater filium nostrum, si tingitur, in Coelos ~~euolat~~ euolaturum; Volo ego omnino ad Coelos eat meus filius, quandoquidem vix illud potest: se quoque id velle, respondit maritus, et ipso in articulo eum in sacra adiuua tingendum stetit. Cum ad sacramentum accingerer, Ecce pater mulierculae, qui cum me superpellicium et stolam videret induentem, Age vero, Compatri, inquit, tu nepotem quia periculantem, paras tingere, quidni et filiam meam pessime habentem lustras Monui, ut illam acciderent, me utrumque asperburum; Hanc obtulit illi illius uxor, et cum ad lustrationem peragendam acciderem, non minoris Leticiae aethu corrupta est, ac si filia in Peginam euaderet. Hanc (atharinam, illum Gabrielem vocauit.

Caput claudet flux obitus iuuenis feminae ex natione Galibis, quae tanto iam tempore decubuerat ut **Sceletor** potius, quam Vivum ac spirans corpus videretur. Quae cum identidem in eius casam pueros doctrinae Christianae alumnos eosque coram illa interrogabam, ut articulos fidei et reperot facilius, a altius menti imprimeret, non vegebam tamen ad Baptismum suscipiendum quae non videbatur morti proxima. At ecce in extremis eam esse repente nunciatur aduulo: Eam comperio omni motu, omni sensu, ipsa destitutam, tam agro, diffinilique anhelite, tam nullo ferme pulsu, et ut quidquid supererat vitalis, mortem proximam argueret. Cum in eo locus essem, ut aliqua doloris, et expectati Baptismi iudicia exprimerem; monuit me Infula Grana

Granatensis incolae nomine Gabriel, qui a'grotam mecum
 inuiserat, eam jam frigidam, me morat' locum esse: hominem
 au'ij et depositam: aspersi sub conditione tamen, si prode'esse
 deberet sacramentum et ipsa satis dispositionis attulisset.
 Satis porro attulisse credendum est, quandoquidem magnam
 semper ad fidei mysteria docilitatem pra' se hulerat.

Verum cum per spatium 24 horarum in eo staret, quem
 modo descripsi, permansisset, ad se demum redijt, ^{non} uocis
 ac iudicij restituto, quibus tam libere utebatur, ac si perferre
 ualeret. Hoc accepto nuntio, Mercatorem lingua tua ad
 loquendum, tum ad intelligendum peritiorum rogauit, iuuentem
 ut inuiseret, mesq; nomine ab ea quaereret, num se pridie
 lustratam meminisset, & an Christiana mori uellet? Respondit
 omnino se uelle rite ^{Indigenarum} ~~Indigenarum~~ mori. Docuit Mercator,
 si sic obiret, certas esse aeternas poenas, aeternas cum Demoni-
 bus flammis, si uero Christianam fidem susciperet, celum
 patere, ad aeternam scilicet beatitudinem. Tam abbe in
 pectus descendit pia monitio, ipso ut in uespigio accersit me
 iussarit. ~~Adfuit~~ sum; Jam uiuere diuina pietas,
 tantaq; mutationi uix credebam ipse. Media in barbara
 durata femina capiebat quacumq; mysteria per linguas
 tarditatem ^{babuebam} ~~babuebam~~: quolibet momento actus eliciebat
 fidei, amoris, doloris & peccatis, itaq; miseram pra'uenerat
 spiritus sanctus, ut eo uino illa agi uideretur. Interrogata
 num deum amare uellet, eluctata, et nitens in altum,
 exarsis ad amplexum brachij, ut se praesentem uideret
 et uocis intimo e pectore ducta dixit Ichêira, id est, amo-
 illum, illum amare uolo: Tantis precibus, tantq; affectu
 ac tam pio Baptismum flagitabat, ut uel durissimo uirg
 Lachrymas exprimeret. Quam ego sic animatam cum
 aduerterem, Baptismum eminuero repeti sub conditione tamen,
 si nulla et incerta fuisset corima aspersio, & Catharinam
 dixi: Sed deo eam sibi uendicante, quam nobis reddidisse
 uidebatur, una aut altera albino hora obiit tantis, lachryis,
 ut praelibatam illi aeternam beatitudinem quicuis facile
 colligeret.

Caput XI.

Gallorum colonias ad se mitti postulant.

Vel hinc etiam non obscure patet intentam a deo nationum istarum conversionem, quod eas ad Gallos, qui regni Christi simul in Gallia ampli fuerant, expetendos impulerit. Vix enim sperari possit fructus, quoscumque demum prudentia, & divina gloria studio insignes operarios mittas, nisi adsit Gallorum colonia, non solum quia maximum est ad fidem amplectendam incitamentum bonorum Christianorum exemplum, sed etiam ne fieri possit, ut quis barbarorum, acceptam ab aliquo a Gallo injuriam, se impure ulturum speraverit in insontes ~~causa~~, et insontes ultigatur. Reus est rursus PP. Aubergeon & Guerinus in Insula S. Vincentii. Los ammirabit ab his periculis fortis colonia; & ipsi met Galibis, qui Gallos expetunt, externas etiam injurias defendent: cum enim in Continenti formidabilissima sit haec natio, ne hanc irriterent vicini, nobis parcent.

Gallos autem idem expetunt maxime, quod opportunius per eos sperent commercium, et commutationem securium cultorum, et aliorum hujusmodi, quibus carere non possunt. Et cum Hispanos, et nonnullas alias nationes rapitabili odio prosequantur, firmum adversus eos a coloniis Gallicis praesidium. Nos videtur tamen esse futurum, ut illorum bellis implerent se Galli, ne ad alias nationes, quas aliqui nulla reconciliationis spe irritaverint, viam sibi praetulerint.

Tribus aut quatuor diebus antequam discederem deliberarunt super ea, num scilicet accersendi Galli viderentur. Decretum tandem, mandandum esse Marau nostri Corbet duci, impetraret a Nerratore Granatenfi ad Insulas redire, ut Gallorum duces ad mittendam coloniam, et communicandam secum patriam impelleret. Mandatum egregie praestitit Macau; sed in consessu vix incidit, qua suum ille in Gallos animum egregie probavit. Hos quippe cum alius dux minime accersendos contenderet, sic exarsit iste, ut arrepto cultro in duculum insurgeret, confodissetque, nisi vim ~~abstulisset~~ ^{inhibuissent}, qui aderant. Mox apud me stomacum deposuit, tanquam dolore ac furorem in eum, qui Gallicis adversabatur, ore se tulit, et

Vim etiam tum illi metuerem. Hoc unum porò dixerat —
 Aduersarius; si Gallos atrocemus, tyrannos agunt. Liberiozem
 ex crapula tum fuisse illum suspicor: duobus quippe abhinc
 diebus cum hominem conuenissem, erubuit siliçòt, me ea
 de re sermonem iniçi factus est.

Neq; sibi Galibis ex provincia Ouarabiche Gallos
 expetunt: pari erga eos studio feruntur Coré, Arçes, et
 Paria confederati. Tamey anno 1653 casu aliquo tandem
 nos abrupta est omnis amicitia.

Galto quidam impudentiore, qui ut creditur, Vim femina
 inferre ventauerat, ad litus maris ab indigenis mandato,
 sese diu continerunt Barbari, metuentes ne Galli in illius
 mortis ultionem bellum indicerent. Cum vero me Oua-
 rache degere intellexissent, legato ad me uno Dies ex
 sua natione rogabant, sequest^{rem} et paris interpretem
 apud gubernatores Insularum agerem; casum interim
 impense detestantes oblati etiam seruitijs, si reconciliatõnis
 gratiam facerent.

Habit porò dies aliquot in vico duabus, aut tribus leuis —
 à nobis dissito miserabilis ille Oux, meum ipsius inspectum
 defugiens, metuensq; ne in poenam patrata raris illum
 ipsum simul occiderem. Ad explorandum meum in ipsum
 animum Galibis adhibuit, insinuauiq; se illius hominũ
 minime conscium, et affinem; se Galibi potius quam Paria
 esse, quippe qui diutius cum illis, quam cum suis pæpud Gentilibus
 vixisset: addebatq; vbi me conuenisset, se illatam Galis
 iniuriam vlturum, et atq; adeo raris authorem, cum primum
 occurrisset, ex arbore suspensurum, sinerem modo me
 impune adiri. Non prætermisi tam opportunam conuilianda
 gentis occasionem, ideoq; renunciarj hominĩ ussi, nihil à me
 sibi metueret; me, nos minus, quam ipse sit, affeçre Gal
 Galibi esse; impune acideret, speraretq; nullam profus
 ast à me, aut à Gallo socio, iniuriam. Tantis mihi hominũ
 promissis meam casam ingredi nos sustinuit, mihi 30 aut 40
 indigenis stipatus, qui primi ingressi, et vtrinq; dispositi
 sicut satellitium Legato exhibebant. Vel tanto in comitatu,
 tametsi mihi me vltas morandi esset, me ostentas, stabat
 tamen omnium longissi me; nec nisi diuturnis, varijsq; —

Sermionibus, domibusq; placari potuit perculsus obstinato
metu animus. Tandem me nihil in ipsum machinari satis
persuadus, Marau lingua ~~non~~ Simul, ac Parisi interpretis
sequutus, mihi affuit.

Exposita legatione, casusq; excusato, et damnato, leuitas
et ipsa exposui iustum super ea re Gallorum dolorem; promissi
si tamen scripturum me ad gubernatorem Granatensem,
ad quem potissimum spectabas haec injuria, et scripti re ipsa
Paulo post, ita ut pax concessa sit, et foedus eos inter, de
Gallos instauratur.

Galibis Bahima, qui de nobis nihil nisi fama audierunt
a tribus annis Gallos audidissime experunt, accersuntq; omnibus
modis. Ille ipsa, quem modo citavi, Granata insula narrauit
mihi, demandatam sibi, cum apud eos ageret, promissionem
flagitandi eorum nomine ab Insularum Gubernatoribus,
eos suas in partes coloniam mitterent.

Bahima fluvius est Guianae, cujus ostium distat sex
leucas a flumine Orinoc, et duas item a flumine Macouros
navigiorum rapax ad 50 leucas in ijs terris, quas incolunt
ij, qui Gallos vocant. Ex ijs aliquos expectabant adhuc
mensis Martii an. 1654. Eodem quippe tempore quidam
Bahima accolae audiij, cum ea ipsa, quae narrauerat Gran
dosis ille, confirmarent, affererentq; sibi commisi sunt
ut suam in praestandis promissis tarditatem ipsi exprobrare
addito insuper iam extructum vallum Gallis, ubi aduenis
sent, exciperent. ^{Indigena} ~~Indigena~~ quidam Christophorus nomine
Bacoule baptisatus olim ab Hispanis vir magna apud
illius loci Galibis auctoritatis, negotium vegete constantissi
me, et nihil eorum, quae felicem ad exitum spectant, praeter
mittit.

Et hic aperbos habemus duos ingentes ad Euangelium
inferendum aditus, modo ne a Gallis, qui aduenient, praecludas
tux, ut re ipsa pax a aliquos eorum praeclusus est in
nonnullas Guianae partes barbara propterea, quam in misero
illos in fideles exeruerunt crudelitate, et agendi ratione
jure ab omnibus improbata, sed ab ijs praeterim, a qui bus
illi mittebantur: Sed coalescit ~~sepe~~ ^{quod} plaga momento
inflata; neq; interim tot animas aliorum errores
pereunte

percutentes redimit vanus dolor. Quapropter eos omnes —
 obsequer qui ad conuertendos ~~Barbaros~~ Societatem coibunt,
 delectum habeant maximum eorum, quos hic deprehendant in
 coloniam; Maxima hinc opus diligentia, sed in ijs maxime
 feligendi, penes quos Summa rei futura est: Hos quippe
 nisi virtus, et singularis ad alliciendos Barbaros affabile
 tas; magna in tractandis eorum ingenijs dexteritas, et
 prudentia comitabitur, vix fructus sperandus est.

Caput XII.

Meus ex Ouarabiche ad Insulas discessus,
 Et reditus in Galliam.

Cum nihil remitteret ea, qua tenebar, inualentia, ire ad Insulas
 placuit, quod si quid iuraret Celi mutatio. Consilium hoc,
 ne quid obstarent ~~Barbari~~, tenebam quam occultissimum:
 quod tamen duobus ante discessum diebus evorati sunt, mihi
 Summittis verbis exprobabant, Macau praecipue, qui
 meam in casam ingressus, Quid de te male merui, Compator,
 inquit, quid nos deseris? vis redire ad Insulas: Quid
 in te peccavi? An tibi displicuit meorum aliquis? An
 hostis meus? Sic, ageris, quam ob causam nos relinquare
 meditaris? Respondi, me nulla ex his ratione adductum
 id facere, sed ut malo in dies ingravescenti remedium
 quaerem, quo demum ~~aliqui~~ in parabili reddito, iam me
 ipsis futurus essam quidquam utilis. me illos amore,
 tenerrimo complecti, atqz adeo ~~me~~ duos ex meis fratribus
 qui versabantur in Insulis, si porro redire non liceret,
 pro me uno promittere.

Hic solliciti exhiberari ludu alioqui perditio ille;
 nam illius ad vultum, festinumqz suum ingenium rediens,
 Bene est, inquit, Compator; praesta modo, quod promittis;
 sed fratres mone, ut tunc venient, sex alios Gallos facum
 meum in Carbet durant; omnibus visum ~~probatum~~ ^{probatum}: Si &
 alij plures venient, q diuertent ad vicos proximos, quod
 cuiqz libuerit.

Hoc unum dolere me addidit, quod Christianum cum
 non relinquerem. Et ego quoqz id doleo, subiecit; Et volo
 Christianus esse; sed talent me esse non poteris prius,
 quam die super ea re deliberaverim. Expedabam, dum

Linguam paulo melius calleres, ut dubia proponerem. Videtur
qua cura, et studio te liberos meos edocendos ad te mittam
quotidie; ex quibus potes intelligere me velle esse Christi-
anum. Adlere et poterat aliud sua voluntatis optima
argumentum, quod scilicet, paulo antequam discederem me
rogatum veniret ut iohannem a serpente ducim quendam
Salibi docerem, doctumque sacro fonte aspergerem.

Aliquot ante meum hinc discessum diebus rogavit me
ille, qui mecum Ouarabiche commorabatur, adolens Gallus
ut ipsum habere in continentem sciret, et plenam linguam
usum adeptus, utilitatem deinde mittendis hinc Patribus
operam impenderet. Annuj facile quod et ipse jam annu-
desinaveram; cumque Marau nostri Carbet sua commen-
dauj. Cum multa alia mandauj novo Missionario, hinc illud
maxime, ut neophytos crebro uisitet, omnes Virinia
pagos obiret ad docendum, et lustrandos extremo in periculis
adultos, sed imprimis in fontes, quos morti Virinos iudicat
Mandauj insuper ediri iuberet in omnibus ^{vicis} vicis, ipse
ubi res ferret, acciderent: Ipse quotidie pueros ad precor
conuocaret; et quibus horis, qua ratione, tradi a me solitam
videtur doctrinam Christianam, ipse etiam tradere pergeret
Inuolauj demique sic alios iuraret, sibi ut ipse non excedere
solus, et Iuuenis media in Barbaria ^{inter gentes Ethnias} inter gentes Ethnias
relictus altenderet sibi, et caueret semper: Si sacerdos
nullus, nullus sacramentorum usus futurus esset, crebros
interim contritionis adus eliceret, nunquam enim uero ad
mortem imparatus, cum nec ipse, nec quisquam mortalium
summam comparandi ueram Supremo Iudici horam uideret
nosset.

His commendatis Solij ex Ouarabiche 22° Jan. 1654 in -
Martiniquam: quod tamen non nisi multo post ob ventos contrarios
et necessariam in Insula Granatensi moram appulimus.

Chirurgi iidem qui et Medici in Insulis, explorato morbo
michi repetendam mihi Galliam praesepit pronunciant, nec mihi
a natali magis quam impetrato caelo sperandam ualentinem.
Tamen annuam adhuc iugiter, quidquid remediorum fuit, tentu-
m, sed frustra; tandemque coactus sum parere illorum ^{periculis} periculis
monitis, et redire in Galliam; ubi demum nonnihil confirmata
sunt uires: quas cum diuina pietas, ut spero, sola mihi uires

~~si non~~ et Barbarorum causa reddiderit, nec injustus videar
si non totas in eorum utilitatem referam. Quapropter ad
reddendum me accingo, Missionarij nostri nuz viarum, nuz
linguae peritis coeque utcumqz fautor futurus.

Sola jam expectatur navigandi facultas, et frequentes
locti tanto consilio perficendo nos impares. Dei hoc opus,
soli negotium. sorda hominum in manibus habet, dabit velle
quidquid in obsequium divinae suae majestatis, et tot animarum
salutem magis expedire videbitur.

Ceterum minus longa, minusqz difficilis haec est navigatio,
quam videtur. quinqz aut sex hebdomadam labor est, et
minus etiam. Quolibet mense illuc solent nautes, et pyzatas,
quos adeo pleriqz metuent, habent Europa litora, nullos
hic cursus.

Verum, ut multi labores exantlandi, multa subeunda
sunt pericula, angusti cordis animi sit, ipse illud ad Dei
gloriam, et tot populorum luctum nosse suscipere, quid
ipse lucri temporalis, et caduci tot miratoribus quotidie,
tot privatis alijs decurritur. Nonit ille vnus, qui nos morte
et sanguine suo redemit vel vnus animae pretium; affirmare
tamen, et quidem certo possumus, ne vni quidem e tot barbaro-
rum millionibus vel damnatis ab orbe condito, vel, nisi
accurratur, aeternum perituris collas Indiarum opes, ac thesau-
ros comparandos. Triste illud omnino, per perpetuam
quadringentarum leucarum oram a flumine Amazonum
Romana usqz, ~~non~~ per infinita spacia horarum a Borea
ad Austrum spacia nec vllum Saccidochy, nec Poligiosum
vllum existere, qui innumerabilem populorum ibi javnium
multitudinem verbum salutis impendat. Hispani habent
et Lusitanos alia Americae nationes, istae ab omnibus deserta
sunt.

Miseros illos videre mihi videor quasi lothdem naufragos
tempestatis astra abruptos, et cum sua ludantur calamitate.
Si quid ^{opus} respiciam est, si quid pietatis, ipsis e ~~sanctibus~~ ^{sanctibus} miserat
vltimae implorantes: qua tandem in humanitas, quos tam
facile eripere possis, eos vltimam in mortem abijere
debemus nos quidem illis populis, labores et sudores nostros
vltimum etiam, si opus est, sanguinem; at vota illis, et preces
debere quilibet Christianus.

Molimus duo in Continenti seminaria, pactamque pulvorum

alterum, quorum curam geremus ipsi: puellarum alterum,
quarum curam prudentibus, pijsq; Matronis commitemus.
Et hac aphissima uniuersam Regionem ad Xpus buni tempore
conuertendi, & per Liberos allinendi Parentet ratio.

Pie Lector. a Deo impetra Consilium huiusmodi
fohuret, & laque nobiscum & tum magno Indiarum apostolo
S. Francisco, ihra.

Rerum Vniuersarum Conditor Supreme, Recordare
animas Infidelium tuas esse Imagines, et opus manuum
tuarum. His tamen in felibus victimis. Labatur Tacham
Infernus in opprobrium huius nominis et maiorem inimicorum
horum superbiam. Deus maxime respice in sanguinem
quem IESU Xpus filius tuus pro illis, atq; ac pro ceteris
hominibus pro fidit et in mortem, quam pro eorum salute
crudelitissimam perhibuit. Ne permittas, Domine, filium tuum
Saluatorem ac Magistrum nostrum, ultra contemni ab Infidelibus;
sed praesta, ab illis atq; ac a nobis cognosci
eum qui alternum amari ab omnibus dignus est, &
honorari. Amen.

+ IV.

Vide aut. partem secundam
 Caput 6um h. c. 11

Stentio praeferre non possum nobilem puritatis triumphum,
 hoc est mirabilem Innocentis Cuiusdam puella de muliebris
 sequi Imbecillitate, Victoriam. Illa in hibernia nata, a teneris
 annis in Americam a patre adducta, pudicitia lucida gratia,
 habita virili semper induta latuit. Et habere inde honeste
 vivere, parente mortuo, familiarem vero nauavit operam.
 Eam magnificabat herus, tum propter assiduum in labore
 constantiam, tum propter singularem Industriam, atque exploratam
 fidem. Vtrum cum famulus ille omnium opinione talis, ob
 ingenuam naturam indolem, honestatemque morum, et castitatis, ita
 Domina percharus esset; herus suspitionis occasionem dedit.
 Suspectam Emin Maritus Zelotypus Coniugem habuit; tanquam
 Impuris Implicatam amoribus arbitratus est; quod cum scipius
 Exprobrasset; uxorem demum Impulit, ut famulum appellaret
 ad flagitium; sed videlicet animo, ut in addito latens loco, utrumque
 videret, non visus: et quantum Coniugura licet assequi, Interspicere;
 ratus se tam turpem sceleris maculam, non aliter quam fugo vtriusque
 sanguine posse diluere. Sollicitatus vehementer famulus, heram, pro
 sua in eam veneratione, flaggerata in herum perfidia, si sceleris faceret
 proposita mariti Zelotypia, sceleris atrocitate atque malitia repulit,
 adulteriumque constanti a se iuratus est. Cum autem videret sam
 nullis inductam rationibus, a turpi sollicitatione desistere; se cum Domina
 probo, feminam esse declaravit, muliebrum hactenus, ut pudicitia Consulere
 sub aliena veste dissimulasse sexum. quod certe non graui solum
 Zelotypia laborantem herum pudore suffudit; sed castae admodum puella
 magnam apud vniuersos Guardalupa Incolas venerationem, famamque
 conciliauit. hoc in Generosa puella laude dignum Exilium; non quod
 famuli personam virili habitu finxerit; respuleritque flagitium, ad
 quod Domina Compellebat; Cuius admittendi, Capax esse non poterat;
 sed quod Inter Effrenatae Licentiae Iuuenes, velut Libram Inter spinas,
 hoc est illa si Corporis Castimonia dixerit, Cum quibus tamen
 potare poterat, etiam cum se occultandi flagitij.

Caput 6um.De Institutione Nigritarum Et Seniorum
 Barbarorum.

In agrorum Cultum, non bobus, aut equis utuntur Galli; sed
 seruorum opera, qui vel ex Africa, vel ex oris America

Maritimis, et ab Indulis longe distantibus ^{Reverentibus} veniunt. qui deducuntur
Ex Africa, nigra cute sunt, ut Mauri, idoque Nigri dicuntur: reliqui
vero ^{habent} colore similes barbari. Regionum Illarum, quae hodie non
media juxta, flagrantissimo Sole torrentur.

Acerbum dicitur nunquam Inter Nigrorum Reges ac Principes
bellum Captivorum adhaerere numerum. Dicitur enim Jure Gallici
Captos vendituros potest, et sine onere omnes paucosque, et oppidi
quae Expugnae, per vim adducere: fert praeterea Patris consuetudo
et proceres ac Dynasta subditos servituti adducant; cum aliqua profectus
in re deliquerint. Possunt et parentes Liberos suos, in contumacia
poenam, familiaeque levamen, in servitutem tradere. Contingit etiam
aliquando ut Reges ipsi proprias uxores vendant, quae tamen in ipsa
Captivitate, aliquam retinent notam pristinae dignitatis, tantamque
in sua gentis Divos potestatem, et occurrentibus illis Saccinam
Imponant, quae se ipsos honorant. idem proceres ipsi Captivi, quotquot
Regum conjugum fuerint subditi, obsequium exhibent, quod de se habent
cum adhuc essent Reginae; tanta populi Barbari regiam Majestatem
veneratione prosequuntur. si aliquando ipsae coguntur in ordinem
Captivorum, quibus olim Imperaverunt; subent eos, aut omnes, aut
Inceptum opus perficere; dum Interim in otio labori videntur sumbent,
et cessatione, Corporis vires reficiunt. Vitum ipsis piscando videndoque,
Dominici etiam, ac fessis debita querunt, et deditiora nonnumquam
furto surripimus, quae ipsis opponant.

Ex diversis Africa nationibus, Angola, Guineae, Senegal,
Promontorio Indis, maritimisque regionibus, In Insula Nigri
transferuntur. 13 Numerantur In Insulis horum populi; et duodecim
totidem Linguae. Exceptis tamen Barbaris abris, quorum etiam
varia sunt Nationes. Longum esse genuinae eos Linguae Instruere;
solumque possit et feliciter qui omnium Imbutus esse facultas
Linguarum: quare non eos ante doctum quam gallice loqui didicerint
quam citissime autem Ediscunt, et cogitata mentis enunciare facile
possunt; et dominis applicare; a quibus omnino pendunt; ad vulgarem
loquendi modum, nostrum conformamus. Saepe utuntur Infinitivo
Verbis, (Ex. gra.) Ego orave Deum, Ego Ire ad Ecclesiam, Ego non
Comedere, hoc est, Deum oravi, In Ecclesiam Ivi, Ego non Comedi.
ad dato vero futuro, Praesentive Imperoni adverbis, Dicunt, Quis Ego
Comedere, heu orave Deum, id est, Quis Comedam, heu Deum
oravi: atque ita de reliquis. haec loquendi ratio ne vitium, cum eos
primo Institui mus, haec omnia facile Capimus quae doctum.

Opponet forte aliquis, illam Instruendi modum faciliorem non esse, quam barbaris ac Infidelibus videri; de quorum Aeterna salute actum Efficit, si ante moriantur, quam Gallorum loqui possent, et aquis Captivum lustralibus perfundi. Respondeo, nos In ultima necessitate, uti Nigrorum opera, qui gallicum Callem sermonem, ut Gentilibus suis nostrae fidei Capita Interpretentur: quod tamen sine gravi labore fieri nequit, cum Christiani tyrones dogmatum, tradita fidei precepta et passim tantum percipiam; neque germana regionis lingua verba suppeditet, quibus Interpretet, quae aurium, rudioribus Enuncient. quamobrem et pluribus aliquando signis, et vobis, opus est idem verbum exprimere. Sed pro vobis agimus. qui da Incrementam deus, pijs hominum conatibus obsecunda, fortunae consilia, et subaptos sui causa labores promovet.

Magna est In Insulis Captivorum multitudo. Nunc 12 vel 15 Millia numerantur. Vilius in sua patria venduntur. pater enim Sex aut septem securibus, et Libris unum vendit, aut Minuto stramentorum quajdam miscemio. Ingrata et viciosa Naues singulis annis quamplurime portum appellunt: anno superiori tribus dumtaxat navibus exstiti, aut septingenti decessi sunt. Cum e nauis descendunt ferè nudi, spectantibus horrorem Incutium; sed daemonibus similes, e tenebris tartari faucibus erumpere diceres. sunt Jamda Insularum thesauri, sunt ammi, quos Infinito sacrosancti Crucis pretio redemit Deus. ab re familiaribus felix. habetur, et a Copijs suis Instruit, qui 25 aut 30 servos habet; dominus deponit summus Praefectus, Septentes, aut Septingentos, solus alit.

Servorum Laboriosissimi fidelissimique, duabus Octavis silarum millibus, aut centum Nummis valeant. mulieres autem ac pueri vilius. qui Angolam incolunt Nigri, pluris aestimantur quam reliqui. dura est profecto et acerba nimis eorum conditio, qui vel ab heris, vel a parentibus se venduntur Aeternis, qui quo libuerit, transferunt, ut eorum opera velut Equorum, aut Mulorum, in Extolendis agris utantur. Verum tam misera servorum fortuna et conditio, bonum parit omni affirmatione maius. nam In ipsa servitate, filiorum dei dei libertates gaudent quamobrem In Martinica diaboli aliquando Nigrita quidam, servitutem Libertati praefero; qua In patria sui potuissent: nam ut In patria mihi Liber, se diabolice servituti fuissem additus: Nunc vero Gallorum servus, In veram filiorum Dei adoptionem vindicatus sum, cum In natam amisi libertatem. Non omnes adeo sunt rerum praevarum periti.

Ingenij aries non plurimum valent Nigri: idque non nisi

+

Cum summa Magistrorum patientia, et labore possunt doceri. —
 Insuper, putrium Instae Cadauerum, Intolerandum foetorem Et halam
 ad roque sum apperta horridi; Ut omnibus nauisiam ac odium creent.
 Sed sincera In deum ac proximum Charitas, grauescentiam Indoluit —
 habet, horrorem natura frangit, utque praesto est, qui quo amorem —
 Inuitent, nihil habent suauis, quam foetorem. quis enim a quo non —
 omnia ferat animo? pro salute barbarorum, promouenda; pro quibus —
 pretiosissimum sanguinem Christus dominus Effudit. Vtrum me fallens
 oculi fascino delusi; nescio, ~~dicam tamen~~ ^{res est} quod ^{facis}, ut postquam
 Lustralibus aquis abluti fueram; ~~ad hanc~~ ^{belli. mihi venustaque} ~~causam~~ ^{vide pariter}
 Eos quatuor In anno, Sabbathis quatuor temporum, solemniter ~~et~~
 ritu, baptisao Inauguramus. Solem praesentes adesse Gallic; ad —
 augustiorum Ceremonia pompam, ^{siue} sexcentos tam et pueris, quam adultis,
 quolibet anno, sacro fonte abluimus. Ferridus in procuranda eorum salute,
 Labores, hor'dum lenit, ac leuata solatium; quod si nullum parentes —
 stupidi fructum percipiunt; eorum saltem Liberis Christiana pietate
 Educati. Ex fidei praecipuis ac Legibus Sanctissimae Vitae Instituent.
Et quoniam de Libere nigrorum salta est mentio. Adiam
nam; quod prodigij loco haberi potest; alba Cutes, ut reliqui omnes nesciuntur.
 Vorum Intra octo, vel decem a Natiuitate, dies, tantum Nigrorum —
 Contrahunt; et parentibus Nigris similes, omnino videtur.

Non Nigritas solum, sed Captus In diuersis Americae Regionibus
 barbaros Seruituti addicunt. Arriogatae, Saimogatae, alioque ~~feder~~
 Federatorum nostrorum hostes. horum Minor Est num'ris quam
 Nigrorum; sed honestior Corporis species, acies mentis acutior, natura
 ad disciplinam facilior, Gallorum aegrestium Ingenio, pau' Ingenium.

Omnia hos Barbaros Neo-Lucaudi; diem Inimus. fessis diebus
 Christianae Religionis mysteria priuatim Exponimus. In breues —
 Interrogationes, ac minuta responsa, fidei Capita distinximus: ad
 nudum Captam, et continuo laborantium utilitatem. In Germanam
 Barbarorum Linguam, orationem Dominicam, salutationem Anglicanam
 10 Legis praecipua docimus. In quolibet Iugurio, matutinis, sedidinisque
 precationibus, aliqua Semper Interdum Gallic:)

~~Quae de ante~~
 Hora ante solis ortum conuocamus omnes In Eccliam; fessis
 praesertim Solem moribus ac dominicalis quadagesima, et In totidem —
 ordinem dicimus, quot sunt nationes; et per Interpretes sacrae doctrinae
 peritiores, Instruimus gallicis sermonis ad huc Ignaros. habita de

nomina
 populorum

m84

Divinis rebus Concione, precibus simul omnes recitant; et singularem
pretate sacro sancto Missa sacrificio Int & sum.

Omni demum Cura studioque, et honorem Dei, et barbarorum
salutem procuramus. Vigilamus in villa, dum In opus Incumbimus ad
multam usque noctem. In agros de die sequimur, et dum labore
^{praescripto funguntur} ~~omni~~ Divinis animas praecipis solimus, sine laboris diffidio:
Expositis breviter, ne Int & pelluntur in opere occupati, aliquo fidei capite.
obvius In Intere non numquam sistimus, et Quas signum opprimere,
aut quod ejusmodi distant, deoques nobiscum preces fundam. hinc forte
Introducitur multorum Consuetudo, qui sese munimur signo Quas, in
occursu Nostrorum. sacro quodam Numismate, agno Cerec, aut alio
Ejusmodi mansueto, voluntate Barbarorum familiam quam oratione
longo demeremur. ^{At Nigri ut pote stupidiore, plures faciunt}
^{Indisum plerumque galicum, subligam Intere}
^{pileolum unum, caligas unat aut indissum. quos muneris sunt}
^{illius omnium gratissima}
^{partum habent.} hactenus de Nostrorum In captivis fididique
Lyronibus dudum, agendi ratione. Nun aliquid de Divina In los liberalitate
atque Clementia.

Miserandum In modum Ex & dicitur a demone. ipso verberum
sono, domesticorum aliqua ndo fidiuntur aures. ut audientibus Imponi
quis cedat: rei fidem facimus plaga, quibus affectu grauitur saepius
Tarent; nisi coactus Exagretet eos De mon, In mortalius nam
tam Intendit; cessare opinor ab ea vexatione, qua multis fuit
salutaris. Verum fca Divini Numinis prudentia Consilio, seu
permissu tantum, id Evemiar; magnam Inde fructum miseri referunt;
et affectio Corporis animorum salutem parit.

Hic oportuna referam quod, a domino Gualdo, viro ^{gravi} et
^{insigniter probos} ^{Referat is, quodam}
In nocte. ^{et accepit se usary e} ^{Quis servans ita crudeliter a diabolo}
^{venari ut ex eo, montana videretur}
^{et in} ^{maius} ^{maius} ^{maius} ^{maius} ^{maius} ^{maius} ^{maius} ^{maius} ^{maius}
In quibus singulis verberum plagas; aucebam puella vota baptismum
audentissima deservantis, velut unicum malorum remedium; ^{maius}
propterea et misericordia motus, ad Jaudentem properavi: quam scilicet Imbutam
Christiana fidei ^{maius} ^{maius} ^{maius} ^{maius} ^{maius} ^{maius} ^{maius} ^{maius} ^{maius}
^{per eo tempore ne} ^{mimum quidem a demone passa est molestiam.}

Consona; tam per baptismum, quam per ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos}
Confirma; tam per baptismum, quam per ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos} ^{Exorcismos}

furrosi

Importuna Dæmones Ex pellit. In Insula sancti Christophori Nigrita
 quæ am, ^{ampram, curiter triginta bapthimus instanter petijt, eam iurgendi}
 causam afferens, quod se sit liberatus, nisi pueret a continuis infestationibus
 diaboli, qui eum frequentissimè me plagis onerabat, nullam quietis partem tribuens.

Nigritæ Caput aqua salutari profusum; et ori sal Inpositum fuisse. Dubit
 ego rei veritatem sequi, ab eo, qui vendidit, bapthimum non suscipisse
 Tum hæc reprehensio quod
 dicitur. quædam ^{domini} In tanti momenti negotio ^{negotio}
 fuisse Captivum Interrogavi; Ad eum, ut pote non satis Instructum, necessaria
 ad suscipiendum sacramentum disciplina, post duos tantum menses
 Inaugurandum remisi; aut eo tamè monitum, ut Intra menses quatuor
 Catholiceos doctores audiret; ^{sed cum ille non acquiesceret mendum}
 ostendens consuetudinem à paganis, vestitionibus, signis, qui eum cruci
 et sacris exorsis morum, partem super eum pronuntiari, Et eventus
 uti nihil dei deinde nocuerit Dæmon. Condicto deinde tempore bapthiz
 tus est.

Magna est Bruorum Christianorum In deum fiducia; et
 candida In agendo sinceritas; quam Edith aliquando miraculis
 et probat, et Compensat Deus. Nigrita quidam natus annos 14 cum
 fratrem natæ minoris agrotum videret, in Insula sancti
 Christophori: socios Nigros convocavit, ad duxitque sacellum: Ibi
 solutus in lacrymas ante sanctissimum Eucharistia sacramentum hæc
 deo presens fudit. Domine tu non Ignoraves, quod fratris meus non
 adulterari mentiri, non occidere, non furari, non ^{adulterari} ^{machinari} non malitiose
 agere; Cui ergo tu velle Num eum mori; Consultus autem ad fratrem
 frater, Inquit, tu peccata Confiteri, tu quæ dico repetere; Deus optime
 si ego mentiri, si furari, si furare, si quæ simile agere, ego dolere et
 veniam precari. finita oratione, Crucem fratri sociique osculandam
 obtulit; ^{Ad eo placuit Deo, ea simpliciter, ut egro confestim}
 effectum; ^{valetudinem reddidit}
 Non solum ejusmodi mancipia ultro jejunare. Christiani tamen
 id, inter alia voluntatis ^{causa faciunt.}
 Christiani tamen & religionis principii, ^{causa faciunt.}
 prædicatione Epiphania ^{magica}, cum plenam ^{viniducti} ^{magica} Lagenam
 habere, qui nquaginta Nigri, ^{quibus autem est omnium quas id genus homi}
 famul, ^{propter} festi solemnitate. rei novitate attonitæ Enghis
 unus, causam barbaros rogavit, respondit unus, quare tu pridianum
 si Ignatii Jejunium colere, qua Inquit habet, frater Ignatius
 noster est Gabonus; Eius petro enim Imploramus, ad hæc Nigritæ.
 nos etiam hodie Jejunaves, Cuius enim Magorum Regum festum die

adulterari

num avidius appetat)

Celebrare, et Rex Nigrorum, ipse noster est patronus. /

Quam facile et felicitate post baptismum, laeae res mores —
 In mutem captivi, vix quaquam cedat aut applicet; multi enim
 Periculis similes, et belluinis ritibus educati, postquam Christi fide
 fuerunt tributi: honestis adeo castisque sunt moribus, ut mori malle
 quam fodiari. Ino aut altiro templo contentus, omittam reliqua.
 Captiva quadam femina, In Insula sancti Christophori, ad flagitium
 ab Impudico quodam Gallo provocata; Cum aliter eum a se non posse
 abigere, audenti titone grauitis percussum, omnino expulit. simile
 quod In Martinea contigit; non Memori laudes ac predicationes —
 Dynun. alia enim, ad Auopis salus ab hero vel Inuitata, vel Compulsa,
 cum, Inflata subito alapa Egerit, et a peccandi voluntate deterruit.
 Lau alibi illa barbararum Mulierum fortitudo, animique robur —
 quae respuerum flagitium, etiam cum Iniuria dominorum, a quibus
 tamdiu pendebat earum salus, pudore Christianos seffendit, In simili
 occasione saepius Inuauos, et aequo molliores. /

Neque vero his, et similibus Exemplis, volim asserere seruos
 omnes Christianos, tam heroicis virtutibus Incolere. reperire est
 etiam Inter eos, et In Europa, ad vitium natura sua pronos, et faciles.
 deprehensam Niger In adulterio Coniugem, In Insula scti Christophori
 apud Capiton, (dominos Capiton appellam) detulit, rogauitque —
 ut aliam uxorem sibi duceret Libret; affirmavit henc Christiana lege
 quam profitobatur, prohibitum, aliam sibi desponsam Inungere; Eo
 Inquit Barbarus seruus? ego Christianus? ego tantam aequo animo
 ferres Iniuriam; acquiescit tamem ipse, postquam Christianis praedpiti
 Inbutus est. Mirum profero Numini didici debet, si cum repudium
 renunciare uxoribus ~~licet~~ ^{licet} ~~Inferius~~ ^{Inferius}, aliam sibi velle seruu
 Copulare. /

Caput vii De Missione nostrorum ad Barbaros — Martinea et sancti Vincentij Indigenas.

Carabae barbari, solum quodam fudum Insularum Incola, quae
 ab eis nomen habere; ad Europaeis, per bin eas occupantibus,
 Inque domicilia statuantibus, In Insulas sanctorum Vincentij

Et Dominici, recessere Compulsi. praestitae cladis memores —
Et futurae meli solliciti; advenas omnes Insularum aditu prohibent
Inter eas tamen quas occupaverunt Caraibae, non Numero Insulas
granatensem, et Tabaci; illam enim cum Caraibis simul Calibae;
Sunt primo Sola Calibae, Continentis Indigenae. Includuntur

Ex multis de Cavaibarum origine, et Juncto cum Calibis fidei
opinionibus, ^{verisimillima videtur sententia eorum} qui afferunt Calibae Continentis
Insulas, a multis retro saeculis, tantam de Igni ignis retulisse, utoriam
ut viri omnes omnesque Masculos Interfectione deleverint; —
Sicutis dumtaxat, et patriae legibus, Barbarorumque consuetudine,
in ulidibus, ac puelle; quas cum Junioribus sua gentis conjugere
matrimonio; unde quoniam Mariti Calibarum Lingua, et more
Igneriorum Equabantur, factum est ut Cavaibae, qui ab eis deduxerunt
originem; duplicem retinuerint linguam, alteram Urorum, alteram
^{mulierum} propriam, et germanam. Non nulla etiam ipsi in locis videtur
antiquorum Indigenarum ossa, quae a suorum Cadaveribus facile
Cavaibae distinguuntur.

Difficile dictu est quantum per Patres nostros, In salutem —
Insularum Intentio reddiderit divinae Charitatis; quae sola eos
ad feras et Immanes illas Americae regiones deduxit, ut Ecclesiae
aggregarem populos, Evangelii Ignaros. Institutionem eorum, qui
habitant In Martinica, primo suscipiendam merito putaverunt;
et per eos, ad vicinas Continentis regiones, Insularum frequentes
multitudine, viam sibi facilius aperiverunt. et per Interpretes paulo
postiores, videri studuerunt. sed magnus Gallorum Numerus nostrorum
Paupertatem adeo occupavit; ut Institutione tot populorum Multitudinis
suffragere non potuerit; neque enim filiorum paucos sicuti dave
debuerunt, aut sic aliter adesse, ut decesserunt. nostris. illi tamen
deesse Charitatis nostrae non sustinuit, nam et Judentum missi ad
Insulas aliqui qui et Linguam didicerunt, et simul studuerunt. ~~Patres~~
Patres Thomas Larcamier, Dionysius Meland, Joannes Schemit,
Andreas Dejan, solvere sapienter In Martinicam; sed cum diu
abesse non possent, ut potest In Gallorum Institutiones occupati;
Brevis apud Infideles Commoratio, Episcopus quoque labore parum
prodesse potuerunt; Non nullos tamen ad fungentes ad Christi fidem
multos In angustiis motibus Inaugurarunt baptismo; nationis
Institutione Initio, formaque fidei fundamta posuerunt.

E nostris aliqui sacerdotes, In Insulam sancti Christophori sum-
 profecti. (Cham occupant soli Cavaiba) 9 aut 10 Insularum Millia
 numdrantur; qui In varia oppida dispersi; aliquorum ducum ditioni ar-
 Imprio subsum. Pater Andreas Nejan, illius anno 1652 profectus;
 statim reuocatus est. Ut Pater Antonij Barre pectis suscipere:
 qui dum ante Lucum, ad Agrotum sacramenta pro Ecclēsie more deferres
 serpentis ~~in~~ morbe laesi, die postea male habuit; quare non adeo
 barbarorum profectum promouere potuimus, Usque ad Pateri Guillelmi
 Aubergeon aduentum, qui ad eos anni 1653 Initio missus, tanto
 Conatu in fidei propagandam Incubuit; ut ea quae dicam, vera esse
 vix crediderem; nisi vidissem testis oculatus, Cum Paterum Miland iller
 ad Continentis Indignas abeuntem, sum Comitatus a quibus
 Europae Insularum aditu prohibebantur; ab ipa, aculto aethra
 Sapientiae Consilio, pater admissus fuit: Cum enim Nauta Gallus
 Cavaibas duos, de sancti Vincentii ^{Insula} in distat eandem Insulam
 transportasset, eos Insulis vendidit: quod ~~ad~~ admittit dominus depoiny,
 supremus Insulae moderator; statim eos libertate donauit, se natum
 meliorem fidei per totam Insulam propagandae occasionem ratus, Cum
 praesertim Captiuorum alibi filius esset Inuis, Int de Cavaibes Mobilissimi;
 sum moxque apud omnes authoritatē viri. qui Nostrorum, In conuersione
 gentiliū suorum Conatus, multum promouere poterat.

Illi et Insulae Rectori sua libertatis vindicā, gratias agerem In
 sancti Christophori Insulam venire protinus. ~~qui cum signis faceret quanteperere cuperet videre ipsos ad~~
~~christianis conuersos, qui cum signis faceret quanteperere cuperet videre ipsos ad~~
~~christianis conuersos, qui cum signis faceret quanteperere cuperet videre ipsos ad~~
~~christianis conuersos, qui cum signis faceret quanteperere cuperet videre ipsos ad~~
~~christianis conuersos, qui cum signis faceret quanteperere cuperet videre ipsos ad~~
 petarum et sibi. Louice Paterum
 Aubergeon, sua iam lingua peritum, In Insulam reductus; Imo et
 Paterum ipsi conuersionum usque veribus obstabat sum. Pater, nihil est
 nobiscum dicitur, ut giteles Nosros dotal orandi modum. obtemperaturum
 se pater responderi moderatorum, ac superiorum Imprii; et tamen se
 diutius alloqui non posse; seque seque ad Consiemandum Agrotum
 mortique iam proximum vocari. tali responsione non contenti
 Cavaiba; nit acquiescere, nit ante Paterum discessere: quam
 aduissent dominum depoiny, a superiore obtinuisse ipsi, pateri
 reuocari, potestatem.

Ergo sub anni 1652 statum; ab Insula sancti Christophori

profertur sequentis dumtaxat anni, mense dumtaxat martio,
ad vinctranam Insulam appulsi; In Martinea aliquandiu
commorati; donec Infraretur ad profandum nauis, qua etiam
ipse In Insulam veheretur.

Altdrius Caribatum pater, non ^{Minus} magis de patris aduentu
quam filij libertate laetus: et audiuit eo solum consilio patrem
iter suscepisse; et In erudienti Insulari, omni cura Impendens
Impendens; cum omni studio iuuit; atque ut erat magna
apud gentes auctoritate, his multos ad Christi fidem pertrahere
exemplo; Christianis praecipis Inbuenda: per totam Insulam
percrebuit de patris aduentu rumor; et remotiores a Caobes, ubi
degebat (Capida Caobes vocant) populos virtutis fama efficit:
qui ad eum morbo detenti; ac credere, aut deservi sine mortis
discrimine non poterant; scaphas mittentes; In um rogabant omnes
necessaria ad salutem disciplina Infirmari; iam quae ad Coelestem
patriam ~~ducat~~ ducit, et alij, ut filij ostenderent: ubi quidam
opinas mittabantur legati; ubi opposcebant omnes hominem filij
divino consilio destinatione: grata profecto Inuitaria Apostolice
praesertim viro, cui nihil cordi antiquius quam animas seruatori
Deo lucrari.

Cum probare illos ad amplectendam fidem bene dispositos
videret pater, ut cessare, ut desanguari potui, nihil a se studij,
nihil officij, desiderari patebatur. mane finita oratione (In hanc
horam precando In sumebat) probans Inuicem, ad fundendum
Deo precos, In Inuicem Inuicem; proinde exemplo, Cathedra
Capita applicabat Inuicemque; cum per tempus omnes adire
non liceret, Gallum M. A. H. A. voluntarie societati additum,
nostrorumque et Charitatis spem et laborum.

Item ad sacro sanctum sacrificium se preparabat, quo
peracto, totum se dabat pudis Infruentis; quos ad legendum,
scribendum, et offrimendum sanctae Crucis signum Infruentis
manes, straque orandi modum, p. s. morum Cantum, et aliqua
fid. Capita edonbat.

In quolibet Caobes (hoc est oppidum) ^{Aulam si populi com-}
nem habent, ubi ^{opus quippe suum agit} Aliqui pro libito relaxant animum,
Alii accipiunt peregrinos, cum amicos et familiares colloquuntur.

denique omnes illic, qui quid ^{liber} facerent. ^{Hic} ~~qui dicitur omnium in quibusdam partibus~~ solebat
 patre Congregatos Conducere, Catholicismum opponere, de Beatione
 mundi; de propositis vrbis: premij, vitioque supplicij, de fide.
 Capitulis Interrogare: reddenti. Impe omnes facta precabantur.
 omnes In Itinere fessos, etiam primarios, ^{Quantum ex quo}
^{aut festinare} ^{aut occupati} ^{videntur}. Ut ab eis Doctrina Christiana retonum
 Exquirere, tanta gratia erat apud illos authoritas.

Cum Transivim per Insulam Nomine sancti. Innotij ducam;
 Mirabundus vidi; quanta tunc tam exiguo tempore fecerit.
 magnamque Infidelium manum, et omni Sexu, etate, ac ordine,
 Captivum populantium. Inclamabam audiente me, quando
 nos baptizabim, age pater, quando ad Christi partes adjunges. quando
 facies Christianus? pater aut dicitur, ne ad Gallorum
 Insulationem, ut antecessores, reuocaremus. Intuitore cauent
 Cura, ne sacramentum exponere, et quasi periculis proijcere
 magis aritiam, pater paucis ad modum et peritibus Confitebar.

Barbarus quidam Indigena Insulae sancti domini, qui
 tunc erat In Insula sancti Innotij; natum rectis Infantem
 sacris alludum vni patri obtulit. baptizari quoque ipse voluit.
 Et propostia fidei propaganda spe, patrem rogauit, ut ad populares
 suos accederet; fore afferens, et breui tota Insula Christianam
 fidem profuturum. Cum per occupationes patri non liceret, ego
 rogatus, ut puerum baptizato Inaugurandij vni ad sacellum accessit.
 Cum hoc magnus puerorum factus est ad me conuersus, in adon
 Inclamantium; quis supra me patre, baptizame. hoc operabatur
 Spiritus sancti gratia quae ut ^{aut Ambrosij} ~~erat~~ ^{taida} ~~ne sit~~ ^{malum}
 molimine; adeo barbarorum Mouebat animos et omnes breui trium
 mensium Intervallo, Jurata bellum non videri; ^{colunt} se Christi.
 Legi, Imperio que submitterent.

Tam foedem Exitum addidit effimae patris Chartae;
 laboribusque, quos Iuabat Deus, turbabam. vidi saepe cum flexis
 ante aram genibus, fixo in oclum oculorum obtutu, manantibus
 lacrymis, sacro amoris diuini succensu igne, Infidelium salutem
 a Deo deprecabatur: Jam inde Coniiciebam, Cum Christi
 pretholissimo sanguine, suum etiam effundere, post aliquot menses
 Effundendum.

aut festinare

aut Ambrosij

Ita in Dei rerumque prarum Cognitiones defixam habebam
 mentem, ut flexis semper genibus, aut non impeditum negotiis,
 sompniis, aut etiam erectum, Coelestium rerum meditationi saepe
 solutus in lacrymas turbuler. Cum in Insula sanctae Alufie
 opportunum profectum in san Vincentianam, tempus esset, et
 postquam diu quiescit fuissem, in hinc saepe, et solutimines orans
 suppliciter deprohibebatur ab ijs, qui eum alloqui cupiebant. Era
 assidua rerum diuinarum meditationi deditus; adeo ut sibi ar
 potioni oblitus, viduum Ieiunium aliquando Tradidisset. Dixisset
 eum diuini dulcedine colloquij Captum, meditatione passus; Ibi
 in se pia austeritate sauebat, Ibi fumi culis corpus striditabat,
 laborabatque: ubi nullum nisi Deam Ictum habere. ita voluntaria
 Caenis mortificationes, ad sacrificium longae praestantius, hoc est ad
 mortem, de qua sequenti Capite, fiet mentio; Iese Innostris virtutibus
 praeparabatur.

anno

1654.
die 23

Januar.

Caput VIII

Caedis Patris Aubergeon Patris Guillemi
Et Gallorum Duorum Sociorum.

Iudicia Dei abyssus multa. qui ad plurimos annos Inno et
 Leale, fideliter vitam producere debuisse. Et tunc euang. Iij. praeco,
 et Incredibili vir animarum zelo astringens; sexto a Congressu
 nostro, mense, a barbaris misere Caesus: Et cum eo frater sanctus
 Guillemi, qui paulo ante Inpactum laborum socius videtur. ambo
 relictis vbiq; domibus suis non uentis, et Galliae vrbes quos
 Incolueret, et Insularum oppida nominis fama Impleueret; omnium
 esse memoria saeculorum Conservandi.

Ego cum Ipsi et Franca, in Americam profectus, dandem
 fore nactus sum Martyrii occasionem; sed gratitum dei donum
 herouibus tantum offertur. nondum ego maturus Coelo, sequioris
 vitae Culpas longiori quada Ibi Expiare. haec fuit tam funesta
 mortis occasio, h. funesta diu potest, quoniam precha In conspectu
 Domini mors sanctorum eius.

Cavaiba Dominicana Insula non sola Gallorum Caede
 contenta; quos Regis forebon In Margalanda Insula statuisse

Domicilium; alios etiam barbaros aduersus Europaeos Conitarum,
 ab Inuendo cum ip[s]i fodere Indigenas sancti Unanthi reuocauit
 Vaba, Cavalla Junioris pater, quoniam In Patram patri Aubergeon
 red uerari. Ut his ad me dicitur postea signi fuisse patri, duobus
 ante motum missibus, (Vincentiana Insulae Vabari. cum alijs
 populis fedus confisere noluerunt; diffiditate praesertim Vaba,
 qui semper et Gallis et Nostros fauer, Coniurationis propositiones
 ad uerum noluit, durissimaeque reiecit factionis artificios.) has patri.

Verum quantum ad partem animum Inclinatam Vaba, —
 tantum ad auro ~~in~~ ⁱⁿclinatam popularium suorum Statuam; —
 aliam enim vicinam Insulam, a Gallis occupari, Iniquo animo petere
 patebantur. Sed duobus alijs Comiti grauitur Capibus, bellum
 tandem deuenire. Nauicularius quidam Gallus, Aruum, quo
 in captanda Piscium aquatili. ut dicitur, in sinu paueris;
 nauis in malo alligatum flagris quoddam exierat. ruit eum,
 pauerisum folioris patris ip[s]um, qui e foris unum ~~atque~~ Inhibentem
 uenerat ad suos Cavalla, los ad repetendam Inuria Communis
 ultionem accidit am'mauit que.

Alius vero non nimis audacia praecipit, qui cum his populis
 commercium a pluribus annis haberet, temulentus, iurgij simul
 cum quodam Inu Cavalla primario, contendit; inique Catapulta
 trajecerit ip[s]i in puluis ignem concipisset; hoc ^{alter} ~~am~~ ^{am} ~~nil~~ ^{modico} ~~confrens~~
 majori quam desiderasset a barbaro, in aliam Insula regressus uenisse.
 Sine ulla Unditea proposito; quod ut audiuit, Inu Cavalla amicus
 quidam ad Inu uelociter, statim se casa propiciens, Gallum adijt,
 et eum somno unoque obrutum, ^{cruceliter} ~~cruceliter~~ in lecto confudit.

Patratu Cades, nec se, nec suos satis tutos putauit sanguinarijs
 pro cassor, nisi. etiam suam omnes reliqui, Inu notione dicerentur.
 quare huius ip[s]e conuinit, uenisse proposuit Inurias Blasandi; Inuipit,
 monuitque, quod foelentis pro salute patriae fuerat Inoptum;
 foelissime perfidorem; gallos Inu fuit em prius, quam ^{id est} ~~id est~~
 ipsi pati cogere. ~~id est~~ ^{id est} ~~id est~~ am'mauit sanguinarem huius oratio. Ergo aut signarum
 liquit; In facillum Notum Inuam, ubi cum duos ~~atque~~ ^{atque} ~~atque~~ ^{atque} ~~atque~~
 reperissem, alterum, Patrem Aubergeon hora 7^a matutina

+

45

altaris ornamenta, & ftrmintaque fardotalia, post partim Inritam reftrudenda
reftruaiffe. repentina noftrorum Cedes, Infulanorum Confulumque —
retardavit; atque ut nobis dolentiffimo, ita etiam multis & terribili —
damnationis, ac ruinae Causa fuit; qui noftrorum auxilijs deftruti, —
necelfaria ad falutem difciplina non aliter Inhiberi potuerunt.

Ab eadem die 27 Januarij hoftriter aduiffus Gallos agere —
Coeperunt. idcirco ad Infulam In Aethiopia, nomine ditam, accelfere: —
ut qudm dominus duparet, fupremus adminiftrator, Infula praeftrua —
Inuiftrarem; ut fingulam, ad reffo Intraffretum, aduiffa Inhibere —
Quid dicitur, animoque noceat, fperice falutarijs obeunda. Eum duxo
perffidofo proditionis Solere peremiffum: perffidumque cum duobus liberos,
et muliere ferua, abduxere. de quibus hactenus nihil audiui mus.

Cum accepta Inyuna poenas a Gallis Aethiopia Infulae repetere —
bauberi, quos debebam regionem suam per vim occupaffe; alij Numbo cuius
et quinquaaginta tribus diftricti nauigijs, appulerunt In Infulam —
Siatabiche, ut me apud Calibul Continentis commorantem Inuictum
depreffendere, martarentque: Sed diuini Numinis prouidentia Inuifi.
nam praedixi, quam Intraffretum Noftros, Inuale affectus, ualentinij
Curae a Causa, in Infulas redirent, utrum Intraffretum Intraffretum Intraffretum
Commoratus, tam facile periculo effunderi potuiffet Deas; quam patrem
Molanum, ante annos aliquot diuidere quod ita contigit.

Cavaba quidam eorum alterius fratris, quos In Infula Intraffretum
a Gallo uenditos, in patriam liberos remiffere dominus depointy: —
in Infulam nomine Quatabiche, de folum marte uindicta, ut quam
a Gallo Inyuna ftruae cooperari, morte patris Molani offiaret. —
Conffilium tandem Intraffretum In Calibarrum Pago, non aufus, auhquid
Cum ipff Communi celfer; ab eo Cui aperuerat arcum, proditus est.
qui qudm coram Cavaba Calibulque, patrem Molanum monuit, En pater
Inquit, fubmiffum praeftrudim; qui te Intraffretum, ftruae praeftrudim,
ftruae dicitur, ut marte ita Inyuna Intraffretum. Baubarum ftruae —
de mone lenice aggreffus, ad ita offtrudim Causa offtrudim In marte
poenas a fe Intraffretum alij, Cuius nullo modo conftrudim. Ad Exemphum
Chrifti domini ftruae, et praeftrudim; non modo uifftrudim, sed
eam Mundis Intraffretum, et ftruae Intraffretum Religioni Commune
Contraffretum.

Intraffretum Intraffretum diuina prouidentia Curam ftruae Intraffretum. Cum
Enim redirent ex Continenti, Intraffretum In Intraffretum dicitur
offtrudim, In Infula Intraffretum: niste qudm Intraffretum Intraffretum
Nauarchus, nauigium omnes Intraffretum. Summaque Cetera Intraffretum Intraffretum
quasi Intraffretum uifftrudim Intraffretum de quorum aduiffum nihil ante Intraffretum

audire dicitur. interea diuinitus Injertam, prebuit euentus. nam vix
a porta aliquot millibus ab Abramis, cum ereptidimus rex sarabarum
Lombis, obsecranda dedit ad ultimum nos tractari. In conuictis atque
obsidibus ^{not} volebam ^{bas} bar; paupertate nostrorum, suorumque numero
et robore confisi. hostium enim nauiga, totentos numero militis,
nostrum vero, 8, vel 10, praefidarios, volebam. Cum Imperator deprecandis
non potuissent; persequi statuerunt, nec ulla nobis spes erat euadendi,
nisi eos nostrorum deprehensio, Constantiaque tenuisset. Jam ad Caputone
factam accesserant; Jam ad punam, et emittenda d'ontos Infestas sagittas
opediti; cum nos non tam spe Victorise, quam honeste morandi; et vix
si minus Bruanda, saltem Carv' viderent. Defidit, et Lenig'ndm simulacrum

Ab aliis seu tormentis duo Minora quibusdam Infesta nauis In puppa
pro raque stabula in hostes dirigitur. de ut videre Librata huc bar;
Emissiones lapidum ac telorum metuentes, ventis utrum sole permissum
appulerunt que ad Insulam Granatensem. Ob. pagis omni praefidio
Instruita per vim oppugnata, cum Gallos cum Captiu' Intraferentem
Casas in furores redigimus redigimus.

Magna opinione nostra fuisse periculum post accepimus.
nam alia sequebantur hostium nauiga, que non potueramus
deprecandis implorando. Sed si deus pro nobis, qui contra nos. 8
Cuncta vel 10 Militis exiguum Insularum spiritum non sustineret
modo sed ad fugam compulsi. anno tamen superiori Martini ca
Et Granate oral' Incur homibus infestaram Caribis, aduictis per
bim mulieribus, nudatis viris, omnia flamma complectere. quamvis
Incautos salum aggrediantur, ut tamen Gallos Exarum, ut in duobus
occurribus Septaginta aut octoginta fuit diffime frudarum, non
Impunes tamen, nam e suis decem, vel quadringenti ead' dies.

Dominus Dupaque Granatensem, Martinicam, Alifaniam
Insularum Rector, tam aduictis Martinicis et Granata quam sancti
Martinij Indigenis gerere bellum est coactus. Si enim in contrafidem
datam, alij in Gallos exurribatibus, sese ad iungebant, et obuios
quoque crudeliter erant abant. Magna tamen erat spes Incautos
pacis cum his facturus in Gallias, ab Insulis distat, dies 16 february
1655. Nulla amplius In finitimos hostes exurribatibus, et inam bellum
Inter se gerentes reconciliat deus, et nos ultro In Insulam sancti Martinii
ad missi. Dissipatum morte pastorum Gregem. Cogere valeamus. Si paz
tandem Inter eos coalescat; Dominus Dupaque tam salubris barbaros
quam pacis amans, e nobis duos hostibus tradere, duos quoque ab illis
et hoc quod in primariis, fide data obsid' accipere statuit.

Admodum perniciosa est apud Barbaros commoratio ad fufus

†
Nostorum Quos aliorum sanguinem Inflammam, ad idem cordis periculum
habet in sibi pro infusa omni labore speranda, sudores et si opus est
Sanguine Irroganda quilibet destina.

Obstare tamen possunt et Nostorum pauca, quae tanta Multitudine
et rei familiaris inopia, quae ab aliis nostris sufficere videtur; sed omnino
in ope divina spem reponimus. Eodem quoque anno obierunt Pater
Jasparus Jacquinetus 10 Aprilis Pater Antonius Varis 13 Idibus
non sine gravi nostrae missionis damno, sacerdotum q^{ui} ad magna
nati, magnam moralem expectationem, iacturam fecimus. Sicut tantum
super sum, sacerdotis 10, fratres Cadutores duo ad tot sustinendis laboribus
atque obsequiis munit, quae obesse debere non poterimus sine novo nostrorum
subsidio.

Quisquis haec leges nostram Enixae praesentem Deum dominum
messis, ut operarios mittat in ^{messem} suam Numbo plures. neque
minor virga operariorum in continentis paucitia, ubi tantum amplius
laborum materia, ubi et seges palmarum uberior. quae si inum a
Deo Optimo Maximo volis ac praesentibus Impetibus usqueque, ut pro
sua in omnes Cura, tot populorum Saluti provideat. Regionemque
novasque Apostolorum duorum Copias submittat, in Civitate
Insulidum, qui et sine ulla de. et alternarum rerum notitia diuina
ita etiam sine ulla spe salutis moriuntur.

finis

[Faint, illegible handwriting in a cursive script, likely from a 17th or 18th-century manuscript. The text is arranged in approximately 15 horizontal lines across the upper half of the page.]

